

A/HRC/60/CRP.3

16 września 2025 r.

Tylko w języku

angielskim

Rada Praw Człowieka
Sześćdziesiąta sesja

**Analiza prawna postępowania Izraela w Strefie Gazy zgodnie
z Konwencją w sprawie zapobiegania i karania zbrodni
ludobójstwa**

**Dokument konferencyjny Niezależnej Międzynarodowej Komisji Śledczej
ds. okupowanych terytoriów palestyńskich, w tym Wschodniej
Jerozolimy, oraz Izraela**

Spis treści

I.	Wprowadzenie.....	3
II.	Ramy prawne	4
III.	Podstawowe akty ludobójstwa	7
	A. Zabijanie członków grupy	7
	i. Ramy prawne	7
	ii. Podsumowanie ustaleń faktycznych.....	7
	iii. Analiza i wnioski.....	15
	B. Powodowanie poważnych obrażeń ciała lub zdrowia psychicznego członków grupy	16
	i. Ramy prawne.....	16
	ii. Podsumowanie ustaleń faktycznych.....	17
	a. Poważne szkody poniesione w wyniku zniszczenia środowiska naturalnego.....	17
	b. Poważne szkody poniesione w wyniku ataków na ludność cywilną i obiekty cywilne.....	18
	c. Poważne szkody poniesione podczas i w wyniku procesu ewakuacji oraz rozszerzenia strefy buforowej.....	19
	d. Poważne szkody spowodowane ciężkim znęcaniem się.....	20
	e. Poważne szkody spowodowane przemocą seksualną i przemocą ze względu na płeć	21
	iii. Analiza i wnioski.....	23
	C. Celowe narzucenie grupie warunków życia, które mają doprowadzić do jej całkowitej lub częściowej fizycznej zagłady	26
	i. Ramy prawne.....	26
	ii. Podsumowanie ustaleń faktycznych.....	27
	a. Zniszczenie budynków i gruntów niezbędnych dla Palestyńczyków.....	27
	b. Zniszczenie placówek i jednostek medycznych oraz uniemożliwienie dostępu do nich.....	29
	c. Przymusowe wysiedlenia i ich skutki	34
	d. Zablockowanie dostaw pomocy humanitarnej, energii elektrycznej, wody i paliwa do Strefy Gazy.....	35
	e. Przemoc reprodukcyjna oraz wpływ na zdrowie i żywienie kobiet.....	41
	f. Wpływ ograniczenia opieki zdrowotnej i żywności na dzieci	42
	iii. Analiza i wnioski.....	44
	D. Wprowadzenie środków mających na celu zapobieganie urodzeniom w grupie.....	47
	i. Ramy prawne.....	47
	ii. Podsumowanie ustaleń faktycznych.....	47
	iii. Analiza i wnioski.....	48
IV.	<i>Dolus specialis</i> ludobójstwa	48
	A. Ramy prawne	48
	B. Ocena ustaleń faktycznych.....	51
	i. Oświadczenia izraelskich podmiotów państwowych	51
	ii. Wzorzec postępowania	54
	a. Zabójstwo i spowodowanie obrażeń ciała lub uszkodzenia zdrowia psychicznego.....	55
	b. Niszczenie obiektów i struktur kulturalnych, religijnych i edukacyjnych.....	56
	c. Oblężenie, głodzenie i blokowanie pomocy humanitarnej	57
	d. Ataki na system opieki zdrowotnej.....	61
	e. Przemoc seksualna i przemoc ze względu na płeć.....	62
	f. Bezpośrednie ataki na dzieci.....	63
	C. Wnioski	64
V.	Bezpośrednie i publiczne podżeganie do ludobójstwa.....	64
VI.	Konsekwencje prawne dla państw i ich obowiązki.....	67
	A. Państwo Izrael	67
	B. Państwa trzecie.....	69
VII.	Wnioski	71
VIII.	Zalecenia	71

I. Wprowadzenie

1. Niezależna międzynarodowa komisja śledcza ds. okupowanych terytoriów palestyńskich, w tym Wschodniej Jerozolimy, oraz Izraela („komisja”) została powołana 27 maja 2021 r.¹ przez Radę Praw Człowieka w celu, *między innymi*, zbadania na okupowanych terytoriach palestyńskich, w tym we Wschodniej Jerozolimie, oraz w Izraelu wszystkich domniemanych naruszeń międzynarodowego prawa humanitarnego oraz wszystkich domniemanych naruszeń i nadużyć międzynarodowego prawa dotyczącego praw człowieka, które miały miejsce przed 13 kwietnia 2021 r. i od tego dnia, oraz ustalenia faktów i okoliczności, które mogą stanowić takie naruszenia i nadużycia oraz popełnione zbrodnie.

2. Komisja gromadziła i analizowała dowody dotyczące domniemanych naruszeń popełnionych przez wszystkie strony konfliktu. Komisja opublikowała trzy sprawozdania² i trzy dokumenty konferencyjne³ zawierające szczegółowe informacje na temat naruszeń międzynarodowego prawa dotyczącego praw człowieka, międzynarodowego prawa humanitarnego oraz zbrodni międzynarodowych popełnionych przez wszystkie strony od dnia 7 października 2023 r. ⁽⁴⁾ Ustalenia prawne Komisji zawarte w niniejszym sprawozdaniu opierają się przede wszystkim na ustaleniach faktycznych zawartych w sprawozdaniach opublikowanych przez nią od dnia 7 października 2023 r. oraz na ustaleniach zawartych w sprawozdaniu, które zostanie przedstawione Zgromadzeniu Ogólnemu w październiku 2025 r.⁽⁵⁾ Komisja oparła się na własnych dochodzeniach, ale oczywiste jest, że jej ustalenia nie są jedynymi faktami i wydarzeniami istotnymi dla analizy ludobójstwa. Incydenty uwzględnione w niniejszym raporcie nie wyczerpują wszystkich incydentów istotnych dla analizy ludobójstwa.

3. W swoich poprzednich sprawozdaniach dla Rady Praw Człowieka i Zgromadzenia Ogólnego Komisja stwierdziła, że izraelskie siły bezpieczeństwa dopuściły się zbrodni przeciwko ludzkości i zbrodni wojennych w Strefie Gazy, w tym eksterminacji, tortur, gwałtów, przemocy seksualnej i innych nieludzkich czynów, nieludzkiego traktowania, przymusowych wysiedleń, prześladowań ze względu na płeć oraz głodzenia jako metody walki. Ponadto Komisja stwierdziła, że władze izraelskie (i) częściowo zniszczyły zdolność reprodukcyjną Palestyńczyków w Strefie Gazy jako grupy, w tym poprzez wprowadzenie środków mających na celu zapobieganie urodzeniom; oraz (ii) celowo stworzyły warunki życia mające na celu fizyczne zniszczenie Palestyńczyków jako grupy, co stanowi podstawę aktów ludobójstwa w Statucie Rzymskim i Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa („Konwencja o ludobójstwie”).

¹ A/HRC/RES/S-30/1.

² A/HRC/56/26; A/79/232; A/HRC/59/26.

³ „Szczegółowe ustalenia dotyczące ataków przeprowadzonych w Izraelu w dniu 7 października 2023 r. i po tej dacie” (A/HRC/56.CRP.3), dostępne pod adresem

<https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session56/a-hrc-56-crp-3.pdf>; „Szczegółowe ustalenia dotyczące operacji wojskowych i ataków przeprowadzonych na okupowanych terytoriach palestyńskich w okresie od 7 października do 31 grudnia 2023 r.”

(A/HRC/56/CRP.4), dostępne na stronie

<https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session56/a-hrc-56-crp-4.pdf>; „Więcej niż człowiek może znieść”: systematyczne stosowanie przez Izrael przemocy seksualnej, reprodukcyjnej i innych form przemocy ze względu na płeć od 7 października 2023 r.”

(A/HRC/58.CRP.6), dostępny pod adresem

<https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session58/a-hrc-58-crp-6.pdf>.

⁴ Ponadto Komisja opublikowała dwa dokumenty przedstawiające jej stanowisko w sprawie skutków prawnych wynikających z polityki i praktyk Izraela na okupowanych terytoriach palestyńskich, w tym we Wschodniej Jerozolimie: „Konsekwencje prawne wynikające z polityki i praktyk Izraela na okupowanych terytoriach palestyńskich, w tym we Wschodniej Jerozolimie – wniosek o wydanie opinii doradczej przez Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości” dostępny pod adresem

<https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/coiopt/202309-ICJ-position-paper.pdf>; oraz „Analiza prawna i zalecenia dotyczące wdrożenia opinii doradczej Międzynarodowego

Trybunału Sprawiedliwości Konsekwencje prawne wynikające z polityki i praktyk Izraela na okupowanych terytoriach palestyńskich, w tym we Wschodniej Jerozolimie”, dostępna pod adresem

https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/coiopt/2024-10-18-COI-position-paper_co-israel.pdf.

⁵ A/80/337.

4. Po stwierdzeniu, że izraelskie siły bezpieczeństwa dopuściły się zbrodni przeciwko ludzkości, zbrodni wojennych oraz dwóch czynów stanowiących podstawę ludobójstwa w Strefie Gazy, Komisja zajmuje się obecnie kwestią ludobójstwa. Komisja analizuje działania izraelskich sił bezpieczeństwa w Strefie Gazy od października 2023 r., z wyłączeniem innych aspektów geograficznych i czasowych, oraz odpowiedzialność państwa na mocy prawa międzynarodowego zgodnie z Konwencją w sprawie ludobójstwa. Komisja odwołuje się do swoich odpowiednich ustaleń faktycznych dotyczących izraelskich operacji wojskowych w Strefie Gazy i bada, czy ustalenia te spełniają wymogi niezbędne do ustalenia *actus reus* i *mens rea* ludobójstwa, a jeśli tak, to jakie są konsekwencje prawne dla Izraela i innych państw na mocy Konwencji w sprawie ludobójstwa.

5. Jak wspomniano powyżej, niniejszy raport dotyczy wyłącznie naruszeń popełnionych w Strefie Gazy od października 2023 r. w kontekście odpowiedzialności państwa za ludobójstwo. Nie wyklucza to możliwości przeprowadzenia przez Komisję w przyszłości analizy, w ramach tych samych ram prawnych dotyczących ludobójstwa, naruszeń popełnionych wobec ludności palestyńskiej w dowolnym innym okresie lub na dowolnym obszarze geograficznym objętym mandatem Komisji, w tym między innymi na Zachodnim Brzegu, w tym we Wschodniej Jerozolimie. Nie wyklucza to również możliwości przeprowadzenia przez Komisję w przyszłości analizy, w ramach tych samych ram prawnych dotyczących ludobójstwa, naruszeń popełnionych w dniach 7–8 października 2023 r. na południu Izraela wobec Izraelczyków.

6. Komisja odnotowuje obecne postępowanie przed Międzynarodowym Trybunałem Sprawiedliwości wszczęte przez Republikę Południowej Afryki przeciwko Izraelowi na podstawie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa w związku z działaniami Izraela w Strefie Gazy od października 2023 r. Komisja ma świadomość powagi tego postępowania i tego, że Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości wyda w przyszłości ostateczne orzeczenie w sprawie odpowiedzialności Izraela na mocy Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa. Komisja, jako niezależny organ śledczy Organizacji Narodów Zjednoczonych, którego zadaniem jest prowadzenie dochodzeń w sprawie zbrodni międzynarodowych, uważa za istotne, aby również dokonać oceny odpowiedzialności Izraela na mocy Konwencji w sprawie zbrodni ludobójstwa i przedstawić swoje zalecenia dotyczące Izraela i państw trzecich zgodnie z postanowieniami tej konwencji. Niniejsze sprawozdanie nie dotyczy indywidualnej odpowiedzialności karnej na mocy statutu rzymskiego.

7. Komisja stosuje tę samą metodologię i standard dowodowy, które przyjęła wcześniej w swoich dochodzeniach, tj. „uzasadnione podstawy do wyciągnięcia wniosków”, przy ocenie ustaleń faktycznych i wniosków.⁶ Niniejsze sprawozdanie ma ograniczony zakres czasowy (od 7 października 2023 r. do 31 lipca 2025 r.) i geograficzny (Strefa Gazy).

II. Ramy prawne

8. Zakaz ludobójstwa jest normą bezwzględnie obowiązującą prawa międzynarodowego (*jus cogens*), międzynarodowym zobowiązaniem prawnym, które jest akceptowane i uznawane przez całą społeczność międzynarodową państw i od którego nie można odstąpić. Zasady leżące u podstaw konwencji w sprawie ludobójstwa są uznawane przez wszystkie narody za wiążące dla wszystkich państw, nawet bez żadnych zobowiązań traktatowych.⁽⁷⁾ W sprawie *Barcelona Traction* Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości uznał obowiązek *erga omnes* w zakresie zapobiegania ludobójstwu i karania za nie, co oznacza, że wszystkie państwa mają obowiązek zapobiegania ludobójstwu i karania za nie, niezależnie od miejsca i czasu jego wystąpienia lub potencjalnego wystąpienia.⁽⁸⁾

9. Obowiązek zapobiegania ludobójstwu zobowiązuje państwa do podjęcia wszelkich niezbędnych kroków w celu uniknięcia lub powstrzymania popełnienia ludobójstwa. Obowiązek ten krystalizuje się „w momencie

⁶ https://www.ohchr.org/sites/default/files/2022-01/TORs-UN-Independent_ICI_Occupied_Palestinian_Territories.pdf.

⁷ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Zastrzeżenia do Konwencji w sprawie ludobójstwa, opinia doradcza*, I.C.J. Reports 1951, s. 15, 28 maja 1951 r., s. 23; Międzynarodowy Trybunał Karny dla Rwandy, *Prokurator przeciwko Georgesowi Rutandze*, ICTR-97-20-T, wyrok z dnia 6 grudnia 1999 r., pkt 46.

⁸ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited, Wyrok*, I.C.J. Reports 1970, s. 3, 5 lutego 1970 r., pkt 33–34.

że państwo dowiaduje się lub powinno było dowiedzieć się o istnieniu poważnego ryzyka popełnienia ludobójstwa”.⁹ W związku z tym obowiązek ten powstaje, gdy państwo otrzymuje informacje sugerujące ryzyko popełnienia aktów ludobójstwa i ma możliwość oraz środki, a b y zapobiec takim aktom.¹⁰

10. Popełnienie ludobójstwa może pociągać za sobą odpowiedzialność państwa, jeżeli czyn popełniony przez podmiot można przypisać państwu.¹¹ W związku z tym, aby ustalić odpowiedzialność państwa za ludobójstwo, przestępstwo takie musi zostać popełnione z wymaganym konkretnym zamiarem, zanim będzie można je przypisać państwu.¹² Nie jest konieczne, aby państwo podzielało ten konkretny zamiar, o ile ma pełną wiedzę na temat istotnych faktów.⁽¹³⁾ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości stwierdził, że „nie można uznać państwa za współwinnego, chyba że przynajmniej jego organy były świadome, że ludobójstwo miało zostać popełnione lub było w trakcie popełniania”.⁽¹⁴⁾

11. Obowiązek karania za popełnienie ludobójstwa powstaje w momencie popełnienia aktów ludobójstwa. Obowiązek ten wymaga od państwa skutecznego prowadzenia dochodzeń i należytego karania czynów, które mogą stanowić ludobójstwo, w przypadku gdy państwo jest w stanie to zrobić, biorąc pod uwagę środki i możliwości państwa.⁽¹⁵⁾

12. Ludobójstwo jest zdefiniowane dokładnie w tych samych terminach w Konwencji w sprawie ludobójstwa oraz w Rzymskim Statucie Międzynarodowego Trybunału Karnego. Jest to przestępstwo międzynarodowe, które pociąga za sobą indywidualną odpowiedzialność karną. Jego status przestępstwa jest uznany w zwyczajowym prawie międzynarodowym i wiąże wszystkie państwa, niezależnie od tego, czy są stronami Konwencji w sprawie ludobójstwa lub Rzymskiego Statutu. Rzymski Statut, który ustanowił Międzynarodowy Trybunał Karny, nadaje temu Trybunałowi jurysdykcję do ścigania i karania osób za zbrodnię ludobójstwa, jeśli została ona popełniona na terytorium państwa-strony, niezależnie od narodowości sprawcy, lub przez obywatela państwa-strony, niezależnie od miejsca popełnienia zbrodni. Ponadto zbrodnia ta podlega jurysdykcji uniwersalnej, a sprawcy mogą być sądzeni i karani w każdym państwie. Równolegle, w przypadku gdy urzędnicy państwowi popełniają zbrodnię ludobójstwa lub nie zapobiegają jej popełnieniu, państwo może ponosić odpowiedzialność za tę zbrodnię, jeżeli spełnione są kryteria przypisania odpowiedzialności.

13. Zbrodnia ludobójstwa obejmuje czyny popełnione z zamiarem zniszczenia, w całości lub w części, grupy narodowej, etnicznej, rasowej lub religijnej jako takiej. Nie obejmuje ona czynów mających na celu zniszczenie jakiegokolwiek grupy, a jedynie te grupy, które są zdefiniowane jako takie ze względu na narodowość, rasę,

⁹ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Bośnia i Hercegowina przeciwko Serbii i Czarnogórze)*, wyrok, I.C.J. Reports 2007, s. 43, 26 lutego 2007 r., pkt 431.

¹⁰ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Bośnia i Hercegowina przeciwko Serbii i Czarnogórze)*, wyrok, I.C.J. Reports 2007, s. 43, 26 lutego 2007 r., pkt 438, 461–462.

¹¹ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Bośnia i Hercegowina przeciwko Serbii i Czarnogórze)*, wyrok, I.C.J. Reports 2007, s. 43, 26 lutego 2007 r., pkt 163, 166–167, 172–178; Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Chorwacja przeciwko Serbii)*, wyrok, I.C.J. Reports 2015, s. 3, 3 lutego 2015 r., pkt 32.

¹² Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Bośnia i Hercegowina przeciwko Serbii i Czarnogórze)*, wyrok, I.C.J. Reports 2007, s. 43, 26 lutego 2007 r., pkt 373 i 376.

¹³ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Bośnia i Hercegowina przeciwko Serbii i Czarnogórze)*, wyrok, I.C.J. Reports 2007, s. 43, 26 lutego 2007 r., pkt 432.

¹⁴ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Bośnia i Hercegowina przeciwko Serbii i Czarnogórze)*, wyrok, I.C.J. Reports 2007, s. 43, 26 lutego 2007 r., pkt 432.

¹⁵ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Bośnia i Hercegowina przeciwko Serbii i Czarnogórze)*, wyrok, I.C.J. Reports 2007, s. 43, 26 lutego 2007 r., pkt 430.

pochodzenia etnicznego lub wyznania. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości uznał naród palestyński za taką grupę.¹⁶

14. Zgodnie z Konwencją w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa oraz Statutem Rzymskim zbrodnia ludobójstwa ma miejsce, gdy popełniono co najmniej jedno z pięciu poniższych czynów z zamiarem zniszczenia, w całości lub w części, grupy narodowej, etnicznej, rasowej lub religijnej jako takiej:

- a. zabijanie członków grupy;
- b. Powodowanie poważnych obrażeń ciała lub zdrowia psychicznego członków grupy;
- c. Celowe narzucanie grupie warunków życia, które mają doprowadzić do jej całkowitej lub częściowej fizycznej zagłady;
- d. Nakładanie środków mających na celu zapobieganie urodzeniom w grupie;
- e. Przymusowe przenoszenie dzieci z grupy do innej grupy.¹⁷

15. W odniesieniu do wymaganego elementu psychicznego należy zauważyć, że każde z powyższych czynów musi być popełnione umyślnie (tj. nie w wyniku zaniedbania)¹⁸, a aby każdy z tych czynów stanowił ludobójstwo, musi być dodatkowo popełniony z konkretnym zamiarem zniszczenia, w całości lub w części, grupy narodowej, etnicznej, rasowej lub religijnej jako takiej. W odniesieniu do trzeciej kategorii, „celowe narzucenie grupie warunków życia obliczonych na spowodowanie jej całkowitej lub częściowej fizycznej zagłady”, należy ustalić, że czyn ten był nie tylko celowy (w przeciwieństwie do przypadkowego lub ubocznego), ale także że został popełniony „jako sposób przyczynienia się do nadrzędnego celu, jakim jest zniszczenie grupy w całości lub w części”.⁽¹⁹⁾ W odniesieniu do czwartej kategorii, „narzucanie środków mających na celu zapobieganie urodzeniom w grupie”, należy ustalić, że środki te zostały celowo narzucone nie tylko jako kara dla grupy, ale także w celu zapobiegania urodzeniom w grupie, „aby przyczynić się do ostatecznego zniszczenia tej grupy”.⁽²⁰⁾

16. Na podstawie ustaleń zawartych w swoich raportach oraz kilku dodatkowych sprawach Komisja skupia się na czterech kategoriach czynów podlegających karze zgodnie z art. II Konwencji w sprawie ludobójstwa, a mianowicie (i) zabijaniu członków grupy; (ii) powodowaniu poważnych obrażeń fizycznych lub psychicznych członkom grupy; (iii) celowe narzucenie grupie warunków życia mających na celu doprowadzenie do jej całkowitej lub częściowej fizycznej zagłady; oraz (iv) stosowanie środków mających na celu zapobieganie urodzeniom w grupie. W chwili obecnej Komisja nie posiada dowodów dotyczących piątej kategorii czynów, czyli przymusowego przenoszenia dzieci.

17. Państwo-Strona Konwencji w sprawie ludobójstwa może zostać uznane za sprawcę ludobójstwa poprzez działania swoich organów lub grup, których czyny można przypisać państwu.²¹ Ponadto państwo-strona może zostać pociągnięte do odpowiedzialności za nieudaremnienie

¹⁶ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa w Strefie Gazy (RPA przeciwko Izraelowi)*, wniosek o wskazanie środków tymczasowych, postanowienie z dnia 26 stycznia 2024 r., pkt 45. Zob. również ICJ, *Wniosek o zastosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Bośnia i Hercegowina przeciwko Serbii i Czarnogórze)*, Wyrok, *I.C.J. Reports 2007*, s. 43, 26 lutego 2007 r., pkt 198.

¹⁷ Konwencja „w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa”, art. II; statut rzymski, art. 6.

¹⁸ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Sprawa dotycząca stosowania Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Bośnia i Hercegowina przeciwko Serbii i Czarnogórze)*, wyrok, *I.C.J. Reports 2007*, s. 43, 26 lutego 2007 r., pkt 186.

¹⁹ Mettraux, G., *Przestępstwa międzynarodowe: prawo i praktyka (tom I: Ludobójstwo)*, Oxford University Press, wydanie pierwsze, 2019 r., s. 278.

²⁰ Mettraux, G., *International Crimes: Law and Practice (Tom I: Genocide)*, Oxford University Press, wydanie pierwsze, 2019, s. 281–282.

²¹ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Sprawa dotycząca stosowania Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Bośnia i Hercegowina przeciwko Serbii i Czarnogórze)*, wyrok, *I.C.J. Reports 2007*, s. 43, 26 lutego 2007 r., pkt 167.

lub karać ludobójstwo. Kwestia ta została omówiona bardziej szczegółowo poniżej (zob. „*Konsekwencje prawne dla państw i ich obowiązki*”).²²

III. Czynności leżące u podstaw ludobójstwa ()

A. Zabijanie członków grupy

i. Ramy prawne dotyczące ludobójstwa

18. Czynność zabicia można rozumieć jako „spowodowanie śmierci”.²³ Wymogi dotyczące zabicia jako aktu ludobójstwa są równoważne wymogom dotyczącym morderstwa jako zbrodni przeciwko ludzkości i umyślnego zabicia jako zbrodni wojennej.²⁴ Nie ma wymogu dotyczącego minimalnej liczby ofiar, aby czyn ten stanowił ludobójcze zabicie, a sposób zabicia nie ma znaczenia.²⁵

19. *Aktem sprawczym* morderstwa lub zabójstwa jest zatem czyn lub zaniechanie, które doprowadziło do śmierci osoby.²⁶ Śmierć można ustalić na podstawie dowodów bezpośrednich lub poszlakowych, a wymaganym związkiem przyczynowym jest to, że ofiara zginęła w wyniku czynów lub zaniechań oskarżonego lub jednej lub więcej osób, za które oskarżony ponosi odpowiedzialność karną.⁽²⁷⁾ W odniesieniu do *mens rea* leżącego u podstaw czynu „zabójstwa” należy ustalić, że sprawca miał zamiar zabić – lub spowodować śmierć – ofiary lub spowodować tak poważne obrażenia, że można było racjonalnie przewidzieć, iż doprowadzą one do śmierci.⁽²⁸⁾

ii. Podsumowanie ustaleń faktycznych dotyczących

20. 7 października 2023 r. Izrael rozpoczął ofensywę wojskową w Strefie Gazy, obejmującą naloty i operacje lądowe. Od tego czasu w wyniku działań wojennych zginęło dziesiątki tysięcy osób, w tym całe wielopokoleniowe rodziny palestyńskie w Strefie Gazy⁽²⁹⁾. Od 7 października 2023 r. do 31 lipca 2025 r. zginęło 60 199 Palestyńczyków, w tym 18 430 dzieci i 9735 kobiet.³⁰ Według doniesień średnia długość życia (średnia dla obu płci) w Strefie Gazy spadła z 75,5 lat w roku poprzedzającym październik 2023 r. do 40,5 lat w ciągu pierwszych 12 miesięcy wojny, co stanowi dramatyczny spadek o 34,9 lat (46,3%), czyli prawie połowę długości życia sprzed

²² Konwencja w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa, art. I.

²³ MTK, Elementy zbrodni, przypisy 2, 7 i 31.

²⁴ MTKJ, *Prokurator przeciwko Radovanowi Karadžićowi*, IT-95-5/18-T, publiczna wersja wyroku wydanego 24 marca 2016 r., 24 marca 2016 r., pkt 481 i 542. Zob. również MTKJ, *Prokurator przeciwko Ratko*

Mładić, IT-09-92-T, Wyrok (tom 3), 22 listopada 2017 r., pkt 3434 (cytując: ICTR, *Prokurator przeciwko Clémentowi Kayishemie i in.*, ICTR-95-1-A, Wyrok (Izba Apelacyjna), 1 czerwca 2001 r., pkt 151). Komisja odwołuje się do orzeczenia Izby Przygotowawczej I Międzynarodowego Trybunału Karnego, zgodnie z którym prawo międzynarodowe dotyczące konfliktów zbrojnych ma zastosowanie do konfliktu między Izraelem a Palestyną (<https://www.icc-cpi.int/news/situation-state-palestine-icc-pre-trial-chamber-i-rejects-state-israels-challenges>).

²⁵ ICTR, *Prokurator przeciwko Mikaeli Muhimana*, ICTR-95-1B-T, wyrok z dnia 28 kwietnia 2005 r., pkt 498; ICJ, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Gambia przeciwko Mjanmie)*, wspólna deklaracja interwencyjna Kanady, Danii, Francji, Niemiec, Niderlandów i Zjednoczonego Królestwa, 15 listopada 2023 r., pkt 60.

²⁶ MTKJ, *Prokurator przeciwko Radovanowi Karadžićowi*, IT-95-5/18-T, publiczna wersja wyroku z 24 marca 2016 r., 24 marca 2016 r., pkt 446.

27 MTKJ, *Prokurator przeciwko Radovanowi Karadžićowi*, IT-95-5/18-T, publiczna wersja wyroku wydanego w dniu 24 marca 2016 r., 24 marca 2016 r., pkt 446; *Prokurator przeciwko Seferowi Halilovicowi*, IT-01-48-T,
Wyrok z dnia 16 listopada 2005 r., pkt 37.

²⁸ Na przykład Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Chorwacja przeciwko Serbii)*, wyrok, I.C.J. Reports 2015, s. 3, 3 lutego 2015 r., pkt 156; MTK, *Prokurator przeciwko Jean-Paul Akayesu*, ICTR-96-4-T, wyrok z dnia 2 września 1998 r., pkt 501; ICTY, *Prokurator przeciwko Radovanowi Karadžićowi*, IT-95-5/18-T, publiczna wersja wyroku wydany w dniu 24 marca 2016 r., 24 marca 2016 r., pkt 447-448.

²⁹ A/HRC/56/CRP.4, pkt 54.

³⁰ <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-311-gaza-strip>.

poziomów oczekiwanej długości życia w czasie wojny.³¹ Co ważne, liczba ta nie uwzględnia pośredniego wpływu konfliktu na śmiertelność, na przykład zgonów spowodowanych brakiem dostępu do opieki zdrowotnej lub niedożywieniem; oczekiwana długość życia byłaby niższa, gdyby takie informacje były dostępne.³²

21. Według Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka („OHCHR”) na dzień 15 lipca 2025 r. co najmniej 46% Palestyńczyków zabitych w Strefie Gazy od 7 października 2023 r. stanowiły kobiety (9497) i dzieci (17 921) spośród 58 380 potwierdzonych ofiar śmiertelnych w tym czasie.⁽³³⁾ Co ciekawe, ofiary śmiertelne wśród kobiet i dzieci stanowiły prawie sześćdziesiąt procent wszystkich ofiar śmiertelnych od wznowienia izraelskich operacji wojskowych w dniu 18 marca 2025 r. do dnia 25 marca 2025 r.⁽³⁴⁾ Według OHCHR w okresie od 18 marca do 9 kwietnia 2025 r. Izrael przeprowadził 224 ataki na budynki mieszkalne i namioty dla przesiedleńców w Strefie Gazy. „W przypadku około 36 ataków, co do których Biuro ONZ ds. Praw Człowieka potwierdziło informacje, dotychczas odnotowano ofiary śmiertelne wyłącznie wśród kobiet i dzieci”.⁽³⁵⁾ W dniu 25 marca 2025 r. organizacja Save the Children poinformowała, że w pierwszym tygodniu od wznowienia przez Izrael operacji wojskowych w Strefie Gazy zginęło więcej dzieci niż w jakimkolwiek innym tygodniu od 7 października 2023 r.⁽³⁶⁾ Komisja z niepokojem odnotowuje raport, z którego wynika, że według stanu na maj 2025 r. izraelscy funkcjonariusze wywiadu uznali 8900 bojowników Hamasu i Palestyńskiego Dżihadu Islamskiego w Strefie Gazy za zabitych lub prawdopodobnie zabitych. Biorąc pod uwagę, że do tego momentu w wyniku izraelskich ataków zginęło 53 000 Palestyńczyków, oznacza to, że 83% ofiar śmiertelnych w Strefie Gazy stanowili cywile.⁽³⁷⁾

22. Izrael używał ciężkiej amunicji niekierowanej o dużym marginesie błędów w gęsto zaludnionych obszarach mieszkalnych. Wyniki tych ataków są zgodne z deklarowaną strategią stosowaną przez Izrael. Jak powiedział rzecznik izraelskich sił bezpieczeństwa: „koncentrujemy się na tym, co powoduje maksymalne szkody”.⁽³⁸⁾ Komisja zauważyła, że izraelskie siły bezpieczeństwa wielokrotnie poddawały obszary miejskie w Strefie Gazy intensywnym bombardowaniom bronią wybuchową o szerokim zasięgu, zamiast bronią precyzyjną (lub „inteligentną”), co doprowadziło do całkowitego zniszczenia dzielnic. Liczba bomb użytych przez Izrael od 7 października 2023 r. jest niezwykle, nawet w porównaniu z innymi konfliktami na świecie. Jeden z ekspertów wojskowych stwierdził: „Izrael zrzuca w ciągu niecałego tygodnia tyle, ile Stany Zjednoczone zrzucały w Afganistanie w ciągu roku, na znacznie mniejszym i znacznie gęściej zaludnionym obszarze”.⁽³⁹⁾ Komisja zauważyła, że izraelskie siły powietrzne („IAF”) wykorzystują szeroką gamę samolotów bojowych wyposażonych w amunicję o dużej sile rażenia, zwłaszcza gdy jest ona używana na obszarach zaludnionych.

23. W Strefie Gazy, zamieszkałej przez około 2,3 miliona⁴⁰ mieszkańców na obszarze 360 kilometrów kwadratowych, gęstość zaludnienia wynosi około 6300 osób na kilometr kwadratowy, co plasuje ją wśród najbardziej zaludnionych obszarów na świecie.⁴¹ Operacje wojskowe Izraela

³¹ Guillot, M., Draid, M., Cetorelli, V., Monteiro Da Silva, J. H. C. i Lubbad, I., *Spadek średniej długości życia w Strefie Gazy w okresie od października 2023 r. do września 2024 r.*, Lancet 2025; 405: 478–85, s. 482, 484.

³² Guillot, M., Draid, M., Cetorelli, V., Monteiro Da Silva, J. H. C. i Lubbad, I., *Spadek średniej długości życia w Strefie Gazy w okresie od października 2023 r. do września 2024 r.*, Lancet 2025; 405: 478–85, str. 481, 484.

³³ https://www.ochaopt.org/sites/default/files/Gaza_Reported_Impact_Snapshot_30_July_2025.pdf.

³⁴ <https://www.unwomen.org/en/news-stories/press-briefing/2025/03/press-briefing-by-un-women-on-the-collapse-of-a-gaza-ceasefire-and-its-devastating-impact-on-women-and-girls>.

³⁵ <https://www.ohchr.org/en/press-briefing-notes/2025/04/gaza-increasing-israeli-evacuation-orders-lead-forcible-transfer>.

³⁷ <https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2025/aug/21/revealed-israeli-militarys-own-data-indicates-civilian-death-rate-of-83-in-gaza-war>

³⁸ A/HRC/56/CRP.4, pkt 154–156.

³⁹ A/HRC/56/CRP.4, pkt 77; <https://www.washingtonpost.com/world/2023/10/12/israel-seeks-end-hamas-gaza-war/>.

⁴⁰ <https://www.pcbs.gov.ps/post.aspx?lang=en&ItemID=4676>.

⁴¹ [https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/gaza-strip/#:~:text=2%C098%2C389%20\(2023%20est.\)](https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/gaza-strip/#:~:text=2%C098%2C389%20(2023%20est.)).

celowały w gęsto zaludnione obszary cywilne w Strefie Gazy. Atakowały infrastrukturę cywilną, taką jak wieżowce i bloki mieszkalne w Strefie Gazy. Doprowadziło to do zrównania z ziemią całych dzielnic miejskich i osiedli mieszkaniowych w wyniku ciągłych intensywnych bombardowań.⁴² W wielu przypadkach izraelskie bombardowania zniszczyły bloki mieszkalne, zabijając prawie wszystkich znajdujących się w nich cywilów.⁴³

24. Komisja zbadała przypadki incydentów na dużą skalę, które miały miejsce między październikiem a grudniem 2023 r., w których izraelskie siły bezpieczeństwa zaatakowały dzielnice cywilne, powodując śmierć wielu osób cywilnych.⁴⁴ Na przykład 20 października 2023 r. dom rodziny Al-Aydi w obozie dla uchodźców Al-Nuseirat został trafiony podczas nalotu w obszarze wyznaczonym przez izraelskie siły zbrojne 8 października 2023 r. jako strefa bezpieczeństwa dla mieszkańców północnej części Strefy Gazy.⁴⁵ Według Amnesty International w wyniku izraelskiego nalotu zginęło 28 cywilów, w tym 12 dzieci. Jeden z ocalałych opisał Amnesty International tę tragiczną wydarzenie: „Siedzieliśmy w domu, było pełno ludzi, dzieci, krewnych. Nagle, bez żadnego ostrzeżenia, wszystko runęło nam na głowy. Zginęli wszyscy moi bracia, moi siostrzeńcy, moje siostrzenice... Zginęła moja matka, zginęły moje siostry”.⁴⁶

25. Według Światowej Organizacji Zdrowia („WHO”) w okresie od 7 października 2023 r. do 30 lipca 2024 r. Izrael przeprowadził 498 ataków na placówki służby zdrowia w Strefie Gazy. W wyniku tych ataków zginęło łącznie 747 osób.⁴⁷ Komisja ustaliła, że w wyniku bezpośrednich ataków na szpitale zginęły dzieci.⁴⁸ W swoim poprzednim sprawozdaniu stwierdziła, że ataki na placówki służby zdrowia bezpośrednio doprowadziły do śmierci cywilów, w tym dzieci i kobiet w ciąży, którzy byli tam leczeni lub szukali schronienia. Ponadto z powodu braku niezbędnej opieki medycznej wielu rannych Palestyńczyków, którzy mieli dostęp do szpitala, nadal umierało z powodu odniesionych obrażeń.

26. Co istotne, w odniesieniu do ataków na Palestyńczyków na trasach ewakuacyjnych i w strefach bezpieczeństwa, Komisja stwierdziła, że Palestyńczycy, w tym kobiety i dzieci, byli bezpośrednio atakowani i zabijani, nawet jeśli w pobliżu nie toczyły się działania wojenne i gdy byli sami.⁴⁹ Jeden z takich incydentów miał miejsce 13 października 2023 r. na ulicy Salah Al-Din w mieście Gaza, gdzie konwój pojazdów ewakuacyjnych zmierzający na południe został ostrzelany kilkoma pociskami w pobliżu stacji benzynowej Esleem. Atak był wymierzony nie tylko w przejeżdżające pojazdy cywilne, ale także w wyraźnie oznakowane pojazdy służb ratowniczych i zespołów medycznych przybywających na miejsce zdarzenia. Naoczny świadek poinformował, że w pobliżu miejsca wybuchu znajdowało się około 200 osób, głównie kobiet i dzieci, które podróżowały tą samą ciężarówką co on. Opisał, jak kolejne wybuchy spowodowały liczne ofiary wśród ludności cywilnej. Gdy na miejsce przybyły zespoły ratownicze i rozpoczęły udzielanie pomocy rannym, doszło do kolejnego ataku.⁵⁰

27. Komisja zwraca uwagę na zabójstwo pięciorga dzieci w pobliżu stacji benzynowej Faris w dzielnicy Tel al Hawa w mieście Gaza w dniu 29 stycznia 2024 r. W wyniku tego incydentu Bashar Hamada Hamouda i Enaam Mohammad Hamada zostali zabici przez izraelskie siły bezpieczeństwa podczas jazdy samochodem z pięciorgiem dzieci (czterema dziewczynkami i jednym chłopcem), w tym piętnastoletnią Layan Hamadą i jej pięcioletnią kuzynką Hind Rajab. Komisja ustaliła, że samochód rodziny został ostrzelany z broni prawdopodobnie zamontowanej na czołgach, w wyniku czego zginęli rodzice Layan, Bashar i

⁴² <https://www.ochaopt.org/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-flash-update-20>.

⁴³ Zob. np. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/10/damning-evidence-of-war-crimes-as-israeli-attacks-wipe-out-entire-families-in-gaza/>.

⁴⁴ A/HRC/56/CRP.4, pkt 168.

⁴⁵ <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/11/israel-opt-nowhere-safe-in-gaza-unlawful-israeli-strikes-illustrate-callous-disregard-for-palestinian-lives>; A/HRC/56/CRP.4, pkt 123.

⁴⁷ WHO, „Aktualizacja sytuacji kryzysowej w okupowanych terytoriach palestyńskich, wydanie 38, 7 października 2023 r. – 29 lipca 2024 r. o godz. 16:00”, 29 lipca 2024 r.

⁴⁸ A/79/232, pkt 35.

⁴⁹ A/HRC/56/CRP.4, pkt 427.

⁵⁰ A/HRC/56/CRP.4, pkt 110.

Enaam i troje innych rodzeństwa, raniąc Layan i Hind. Matka Hind zadzwoniła do Bashara o godz. 12:00, a Layan odebrała telefon. W tym czasie reszta rodziny została już zabita. Layan żyła co najmniej do godz. 14:45, kiedy to odebrała telefon od PRCS. Podczas tej rozmowy poinformowała PRCS, że ona i Hind są ranne i że w pobliżu znajduje się czołg. Layan prawdopodobnie zginęła mniej więcej w tym czasie, ponieważ podczas rozmowy słychać było strzały, a połączenie zostało przerwane. Izraelskie siły bezpieczeństwa wystrzeliły również pocisk czołgowy w kierunku karetki pogotowia wysłanej na miejsce zdarzenia, uniemożliwiając dostęp do ofiar, w tym Hind, która w tym czasie nadal żyła. Hind pozostała przy życiu co najmniej do godziny 19:00 tego dnia, a następnie zmarła. ⁽⁵¹⁾

28. We wszystkich przypadkach przeanalizowanych przez Komisję w związku z atakami wzdłuż tras ewakuacyjnych i na wyznaczonych obszarach bezpiecznych Komisja stwierdziła, że izraelskie siły bezpieczeństwa miały wyraźną świadomość obecności palestyńskich cywilów wzdłuż tras ewakuacyjnych i na obszarach bezpiecznych, a mimo to strzelały do cywilów i zabijały ich, z których część (w tym dzieci) ⁵² trzymała prowizoryczne białe flagi. ⁽⁵³⁾ Niektóre dzieci, w tym małe dzieci, zostały postrzelone w głowę przez snajperów. ⁽⁵⁴⁾

29. Komisja zwraca również uwagę na zgony spowodowane blokadą pomocy humanitarnej, zwłaszcza leków i sprzętu medycznego, które nie mogły dostać się do Strefy Gazy. Personel medyczny poinformował Komisję o wzroście zachorowalności matek oraz śmiertelności noworodków i dzieci w okresie okołoporodowym, co było prawdopodobnie spowodowane niezwykle trudnymi warunkami, w tym brakiem miejsca, leków i sprzętu. Komisja przeprowadziła wywiad z położnikiem, który opowiedział o zgonach pacjentek w ciąży, które leczył, nazywając je „pośrednimi ofiarami wojny”. Kilka z tych zgonów było spowodowanych brakiem odpowiednich leków i leczenia. W jednym przypadku kobieta w ciąży w wieku około 30 lat zmarła w szpitalu Al-Emirati w Rafah z powodu infekcji (posocznicy) po skomplikowanym cięciu cesarskim. Położnik opowiedział również o innej kobiecie w ciąży, którą leczył w szpitalu europejskim; kobieta ta, cierpiąca na cukrzycę, zmarła z powodu braku odpowiednich leków i leczenia. ⁽⁵⁵⁾

30. Fundacja Humanitarna w Strefie Gazy (GHF), organizacja wspierana przez Izrael i Stany Zjednoczone, utworzona w celu dystrybucji pomocy w Strefie Gazy, rozpoczęła działalność w maju 2025 r. Komisja z niepokojem zauważa, że od momentu przejścia przez GHF dystrybucji pomocy humanitarnej w Strefie Gazy, do dnia 31 lipca 2025 r. „co najmniej 1373 Palestyńczyków zginęło podczas poszukiwania żywności; 859 w pobliżu obiektów Fundacji Humanitarnej w Strefie Gazy, a 514 na trasach konwojów z żywnością”. ⁽⁵⁶⁾ Według informacji dostępnych Komisji, za niektóre z tych czynów odpowiedzialni są amerykańscy kontrahenci. OHCHR stwierdziło, że większość tych zabójstw została popełniona przez izraelskie siły zbrojne. ⁽⁵⁷⁾ Według rzecznika OHCHR zabójstwa rozpoczęły się wkrótce po rozpoczęciu działalności GHF w dniu 27 maja 2025 r., „z pominięciem ONZ i innych uznanych organizacji pozarządowych” ⁽⁵⁸⁾ które działały w Strefie Gazy przed utworzeniem GHF. W dniu 27 czerwca 2025 r. organizacja MSF opublikowała na swojej stronie internetowej informację, że jej zespoły codziennie przyjmowały pacjentów, którzy zostali zabici lub ranni podczas próby zdobycia żywności w jednym z punktów dystrybucji. ⁽⁵⁹⁾ Kilku lekarzy poinformowało komisarzy, że wielu Palestyńczyków, w tym dzieci, zostało postrzelonych, gdy przebywali w placówkach GHF. Lekarz pogotowia ratunkowego w Strefie Gazy poinformował Komisję, że do kompleksu medycznego Nasser Medical Complex trafiło wielu rannych.

⁵¹ A/HRC/58/CRP.6, pkt 33–34.

⁵² <https://www.aljazeera.com/news/2024/1/29/two-brothers-shot-by-israeli-forces-in-khan-younis-white-flag-ignored> <https://www.itv.com/news/2024-02-02/gaza-two-young-brothers-shot-dead-while-carrying-white-flag>

⁵³ A/HRC/56/CRP.4, pkt 428.

⁵⁴ Na przykład A/HRC/56/CRP.4, pkt 130 i 213.

⁵⁵ A/HRC/58/CRP.6, pkt 49.

⁵⁶ <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/killings-palestinians-seeking-food-gaza-continue-starvation-deepens-enar>.

⁵⁷ <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/killings-palestinians-seeking-food-gaza-continue-starvation-deepens-enar>.

⁵⁸ <https://news.un.org/en/story/2025/07/1165396>.

⁵⁹ <https://www.doctorswithoutborders.org/latest/gaza-humanitarian-foundation-aid-distribution-system-must-be-dismantled>.

z punktu dystrybucji GHF w Rafah. Według lekarza ofiary, w tym dzieci, z punktu dystrybucji GHF doznały ran postrzałowych, odłamkowych i spowodowanych przez quadcoptery. Powiedział Komisji, że wśród dziecięcych ofiar była półtoraroczna dziewczynka, która doznała pojedynczego postrzału w klatkę piersiową, gdy była w ramionach matki, a innego dnia 13-letnia dziewczynka, która również została postrzelona w klatkę piersiową. Inny lekarz, który również przebywał w kompleksie medycznym Nasser, poinformował Komisję, że przyjął wiele dzieci będących ofiarami z dwóch punktów GHF, z których wszystkie doznały ran postrzałowych. W dniu 21 czerwca 2025 r. komisarz generalny Agencji Narodów Zjednoczonych ds. Pomocy Uchodźcom Palestyńskim na Bliskim Wschodzie („UNRWA”) stwierdził, odnosząc się do GHF, że „tak zwany „mechanizm pomocy” jest obrzydliwością, która poniża i degradowała zdesperowanych ludzi. Jest to śmiertelna pułapka, która kosztuje więcej istnień ludzkich niż ratuje. Żywność jest wykorzystywana jako broń, a Palestyńczycy są dehumanizowani bez żadnych konsekwencji”.⁽⁶⁰⁾

31. Palestyńczycy w Strefie Gazy byli atakowani w swoich domach, szpitalach, schroniskach (w tym szkołach i miejscach kultu religijnego), podczas ewakuacji i w wyznaczonych strefach bezpieczeństwa. Czasami bezpośrednio atakowano i zabijano cywilów, dziennikarzy, pracowników służby zdrowia, pracowników organizacji humanitarnych i inne osoby objęte ochroną. Według Ministerstwa Zdrowia w Strefie Gazy, do dnia 15 kwietnia 2025 r. zabito 1400 pracowników służby zdrowia.⁽⁶¹⁾ W dniu 31 marca 2025 r. komisarz generalny UNRWA oświadczył, że od dnia 7 października 2023 r. w Strefie Gazy zabito łącznie 408 pracowników pomocy humanitarnej.⁽⁶²⁾ Od 7 października 2023 r. do 23 lipca 2025 r. potwierdzono śmierć ponad 330 członków zespołu UNRWA.⁽⁶³⁾ Według doniesień, do 3 marca 2025 r. w wyniku izraelskich operacji wojskowych zginęło co najmniej 170 dziennikarzy i pracowników mediów.⁽⁶⁴⁾

32. Zabójstwa miały miejsce nawet w okresach zawieszenia broni, wbrew warunkom zawieszenia broni i bez ostrzeżenia. Na przykład około godziny 02:30 wczesnym rankiem 18 marca 2025 r., kiedy porozumienie o zawieszeniu broni nadal obowiązywało, Izrael przeprowadził serię nalotów na Gazę (północną Gazę, miasto Gaza, Deir el-Balah, Khan Younis, Al-Mawasi i Rafah) bez uprzedniego ostrzeżenia, zabijając ponad 404 Palestyńczyków i raniąc ponad 562 do południa.⁽⁶⁵⁾ Ponad połowa zabitych to dzieci i kobiety: co najmniej 170 dzieci i 80 kobiet.⁽⁶⁶⁾ Organizacja Defense for Children Palestine poinformowała, że liczba ofiar śmiertelnych wśród dzieci w wyniku tych ataków była jedną z najwyższych liczb ofiar śmiertelnych w ciągu jednego dnia od 7 października 2023 r.⁽⁶⁷⁾ Lekarze informowali Komisję, że leczyli dzieci w Strefie Gazy, których obrażenia były zgodne z ranami postrzałowymi spowodowanymi przez snajperów i quadcoptery. Lekarze powiedzieli Komisji, że rodzice informowali ich, iż dzieci były same, gdy zostały postrzelone (na przykład jedno dziecko było na zewnątrz, szukając drewna na opał) lub że dorośli obecni w tym czasie nie odnieśli żadnych obrażeń.

33. Izraelskie siły bezpieczeństwa oświadczyły, że szeroko zakrojone ataki przeprowadzone w dniu 18 marca 2025 r. lub po tej dacie były wymierzone w „cele terrorystyczne” należące do Hamasu „zgodnie z wytycznymi politycznymi”, co prawdopodobnie oznacza, że zostały one przeprowadzone na polecenie rządu izraelskiego. Celami ataków były między innymi schroniska, w których przebywali przesiedleńcy

⁶⁰ <https://www.unrwa.org/newsroom/official-statements/statement-unrwa-commissioner-general-philippe-lazzarini-51st-session>.

⁶¹ <https://www.ochaopt.org/content/reported-impact-snapshot-gaza-strip-7-may-2025>.

⁶² https://x.com/UNLazzarini/status/1906699285451694206?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Eetweentembed%7Ctwterm%5E1906699285451694206%7Ctwgr%5E5b1f00967d2f93465ec6ead8780af0ad9335fbb3%7Ctwcon%5Esl_c10&ref_url=https%3A%2F%2Fnews.un.org%2Fen%2Fstory%2F2025%2F03%2F1161721.

⁶³ <https://www.unrwa.org/resources/reports/unrwa-situation-report-181-situation-gaza-strip-and-west-bank-including-east-jerusalem>.

⁶⁴ <https://cpj.org/2025/02/journalist-casualties-in-the-israel-gaza-conflict/#:~:text=As%20of%20February%2028%2C%202025,began%20gathering%20data%20in%201992>.

⁶⁵ <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-273-gaza-strip>.

⁶⁶ <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-273-gaza-strip>.

⁶⁷ https://www.dci-palestine.org/174_palestinian_children_in_gaza_killed_by_relentless_israeli_attacks_overnight.

Palestyńczycy. ⁶⁸Według izraelskiego ministra finansów Bezalela Smotricha ataki były częścią stopniowego procesu planowanego od początku marca 2025 r. ⁶⁹

34. W swoich poprzednich raportach Komisja stwierdziła, że izraelskie siły bezpieczeństwa celowo atakowały i zabijały personel medyczny oraz pracowników organizacji humanitarnych. ⁷⁰ W okresie od 7 października 2023 r. do 30 lipca 2025 r. zabito 48 pracowników i wolontariuszy Palestyńskiego Czerwonego Półksiężycza (PRCS), w tym 28 podczas pełnienia służby. ⁷¹ Personel medyczny stwierdził, że uważa, iż był celowo atakowany. ⁽⁷²⁾ Na przykład w odniesieniu do ataku z dnia 29 stycznia 2024 r. na rodzinę, w tym pięć dzieci, podróżujących samochodem i karetką PRCS, Komisja stwierdziła, że W rejonie tym działała 162. dywizja izraelskich sił bezpieczeństwa, która była odpowiedzialna za zabicie siedmioosobowej rodziny, a także za ostrzał karetki pogotowia, w wyniku którego zginęło dwóch ratowników medycznych znajdujących się w środku. ⁷³

35. Szczególnie rażące masowe zabójstwo palestyńskich pracowników służby zdrowia i pomocy humanitarnej miało miejsce w Tal as-Sultan w rejonie Rafah w dniu 23 marca 2025 r. Komisja zauważa, że tego samego dnia w rejonie Tal as-Sultan w Rafah miały miejsce co najmniej trzy odrębne incydenty. Poniższe ustalenia odnoszą się do dwóch z tych incydentów i opierają się na dochodzeniu przeprowadzonym przez Komisję.

36. 23 marca 2025 r. o godz. 03:49 dwie karetki pogotowia zostały wysłane z różnych lokalizacji, aby zareagować na atak na dom cywilny. Po przybyciu na miejsce i ocenie sytuacji pierwsza karetka pogotowia potwierdziła, że nie ma potrzeby dalszej pomocy i poinformowała dyspozytora, że druga karetka pogotowia może wrócić do bazy PRCS. Pierwsza karetka pogotowia bezpiecznie wróciła do bazy PRCS. Ponieważ jednak próby skontaktowania się z drugą karetką nie powiodły się, o godz. 04:39 pierwsza karetka została ponownie wysłana w celu poszukiwania drugiej karetki. O godz. 04:53 członkowie pierwszej karetki zauważyli drugą karetkę zaparkowaną po prawej stronie drogi i natychmiast wezwali wsparcie, informując, że załoga jest atakowana. W rezultacie do tego obszaru wysłano konwój dwóch innych karetek pogotowia ratunkowego PRCS, którym towarzyszyły dwa pojazdy palestyńskiej obrony cywilnej. Ustalenia Komisji koncentrują się na pierwszym ataku na drugą karetkę pogotowia ratunkowego, a następnie na ataku na konwój (pierwszą karetkę pogotowia ratunkowego, dwie inne karetki pogotowia ratunkowego PRCS i dwa pojazdy palestyńskiej obrony cywilnej), które w pewnym momencie utraciły kontakt z bazą PRCS.

37. Komisja zauważa, że dopiero 27 marca 2025 r., cztery dni po zdarzeniach, zespół kierowany przez Biuro ONZ ds. Koordynacji Pomocy Humanitarnej („OCHA”) uzyskał w końcu pozwolenie na dostęp do terenu w okolicy Tal as-Sultan w Rafah. ⁷⁴ Tego dnia zespół znalazł ciało jednego pracownika obrony cywilnej. ⁽⁷⁵⁾ Szef biura OCHA OPT, Jonathan Whittall, stwierdził, że „karetki pogotowia zostały zasypane piaskiem. Jest tu pojazd ONZ, zakopany w piasku. Buldożer – buldożer izraelskich sił zbrojnych zakopał je”. ⁽⁷⁶⁾ Pięć dni po incydencie, w oświadczeniu dla AFP z dnia 28 marca 2025 r., izraelskie siły bezpieczeństwa twierdziły, że pojazdy „podejrzenie zbliżały się do żołnierzy”, a żołnierze „odpowiedzieli ogniem w kierunku podejrzanych pojazdów, eliminując wielu członków Hamasu i Islamskiej

⁶⁸ <https://aje.io/oc05av?update=3585881>; <https://aje.io/oc05av?update=3585950>.

⁶⁹ <https://aje.io/oc05av?update=3586253>; <https://x.com/QudsNen/status/1901904962533097859>; <https://today.lorientlejour.com/article/1452223/far-right-israeli-ministers-celebrate-assault-on-gaza.html>; <https://x.com/bezalelsm/status/1901865554383675797?s=19> (18.3.2025).

⁷⁰ A/HRC/56/CRP.4, pkt 255; A/79/232, pkt 89.

⁷¹ <https://www.ochaopt.org/content/reported-impact-snapshot-gaza-strip-30-july-2025>.

⁷² A/79/232, pkt 8.

⁷³ A/79/232, pkt 95.

⁷⁵ <https://www.euronews.com/my-europe/2025/04/07/what-we-know-about-the-killings-of-15-palestinian-first-responders-by-israeli-forces>; <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/palestinian-red-crescent-recovers-paramedic-s-body-in-rafah-8-still-missing/3521968>; <https://aje.io/7xd759?update=3609540>; <https://euromedmonitor.org/en/article/6665>.

⁷⁶ <https://www.unocha.org/media-centre/gaza-tal-sultan-aftermath-30-march-2025>.

Terroryści dżihadu”.⁷⁷ 30 marca 2025 r. ekipa ratownicza powróciła na miejsce i wydobyła kolejne 14 ciał z masowego grobu.⁷⁸ Łącznie wydobyto 15 ciał: osiem należących do pracowników PRCS, sześć do pracowników palestyńskiej obrony cywilnej i jedno do pracownika UNRWA.⁷⁹

38. 31 marca 2025 r. rzecznik izraelskiej armii Nadav Shoshani oświadczył w serwisie X, że izraelskie siły bezpieczeństwa otworzyły ogień do „kilku nieskoordynowanych pojazdów, które zostały zidentyfikowane jako podejrzenie zbliżające się do oddziałów [izraelskich sił bezpieczeństwa] bez świateł przednich i sygnałów awaryjnych”.⁸⁰ Dodał, że izraelskie siły bezpieczeństwa zlikwidowały łącznie dziewięciu palestyńskich bojowników. W dniu 2 kwietnia 2025 r. izraelskie siły bezpieczeństwa wydały komunikat prasowy, który powtarzał treść wpisu Shoshaniego na X i dodawał, że izraelskie siły bezpieczeństwa „zlikwidowały wielu terrorystów z Hamasu i Islamskiego Dżihadu” oraz że incydent jest przedmiotem dochodzenia.⁽⁸¹⁾

39. Następnie odzyskano nagranie wideo z telefonu komórkowego jednego z pracowników pomocy humanitarnej, który zginął 23 marca 2025 r. Film, opublikowany przez PRCS 5 kwietnia 2025 r., potwierdził, że „konwój karet pogotowia i wozu strażackiego, wyraźnie oznakowanych, z włączonymi światłami i migającymi światłami, [jechał] wczesnym rankiem 23 marca 2025 r. na południe drogą na północ od Rafah”.⁽⁸²⁾ Pierwsze służby ratownicze spotkały się z ostrzałem z okolicy trwającym co najmniej pięć i pół minuty, kiedy próbowały sprawdzić karetkę na poboczu drogi. Co ważne, przed atakiem i podczas całej tej męki z konwoju nie padły żadne strzały.

40. Według doniesień konsultant medycyny sądowej, który zbadał pięć ciał, stwierdził, że wszystkie ofiary zginęły od ran postrzałowych, a w przypadku trzech z nich „można zaobserwować, że kule były wymierzone w głowę jednej osoby, w serce drugiej, a trzecia osoba została trafiona sześcioma lub siedmioma kulami w tułów”.⁽⁸³⁾ W dniu 4 kwietnia 2025 r. dr Younis Al-Khatib, prezes PRCS, stwierdził na konferencji prasowej, że pracownicy pomocy humanitarnej „zostali zaatakowani z bardzo bliskiej odległości”.⁽⁸⁴⁾

41. 5 kwietnia 2025 r. izraelski wojskowy urzędnik miał stwierdzić, że „byli tam terroryści, ale śledztwo nie zostało jeszcze zakończone” oraz że „osoba, która przedstawiła wstępną relację, jest w błędzie”.⁸⁵

42. Komisja przeanalizowała relacje dwóch świadków tych wydarzeń: jednego z nich był ratownikiem medycznym z PRCS z drugiej karetki pogotowia, która została wysłana na miejsce zdarzenia o godz. 03:49 w dniu 23 marca 2025 r., a drugim lekarzem, który był na dyżurze.

⁷⁷ <https://www.france24.com/en/middle-east/20250329-israel-admits-firing-ambulance-gaza-strip-palestine-red-crescent-rescue-hamas-war-crime>; <https://www.euronews.com/my-europe/2025/04/07/what-we-know-about-the-killings-of-15-palestinian-first-responders-by-israeli-forces>.

⁷⁸ <https://www.unocha.org/media-centre/gaza-tal-sultan-aftermath-30-march-2025>.

⁷⁹ <https://www.unocha.org/media-centre/gaza-tal-sultan-aftermath-30-march-2025>. W dniu 28 maja 2025 r. komisarz generalny UNRWA oświadczył w X, że jeden z pracowników opuścił swój dom w dniu 23 marca 2025 r., „ubrany w kamizelkę ONZ i kierując wyraźnie oznakowanym pojazdem ONZ”, a UNRWA straciła z nim kontakt niecałą godzinę później. Został „zabity jednym lub kilkoma uderzeniami w tył głowy” i pochowany obok zabitych członków konwoju (<https://x.com/unlazzarini/status/1927728663757226392?s=46&t=5w8Eq0Cq-65NBExmyFmCIg>).

⁸⁰ https://x.com/LTC_Shoshani/status/1906761462917247361.

⁸¹ <https://www.idf.il/en/mini-sites/idf-press-releases-israel-at-war/april-25-pr/the-incident-on-march-23rd-in-which-terrorists-abusing-medical-vehicles-were-eliminated-by-idf-troops/>.

⁸² <https://www.nytimes.com/2025/04/04/world/middleeast/gaza-israel-aid-workers-deaths-video.html>.

⁸³ <https://www.theguardian.com/world/2025/apr/02/evidence-execution-style-killings-palestinian-workers-israeli-forces-doctor-says>.

⁸⁴ <https://media.un.org/avlibrary/en/asset/d335/d3358156>.

⁸⁵ <https://www.reuters.com/world/middle-east/israeli-military-changes-initial-account-gaza-aid-worker-killings-2025-04-06/>; <https://www.theguardian.com/world/2025/apr/06/israeli-military-admits-initial-account-of-palestinian-medics-killing-was-mistaken>; https://www.ynet.co.il/news/article/bkc00rkjcyx#google_vignette; <https://www.israelhayom.co.il/news/defense/article/17689429>; <https://www.idf.il/286233>.

sposób na łowienie ryb.⁸⁶ Ratownik medyczny stwierdził, że karetka, w której się znajdował, została zaatakowana, a dwóch jego kolegów zginęło. Został pobity kolbami karabinów, opluty i oskarżony o bycie terrorystą. Osobno zatrzymano lekarza i jego dwunastoletniego syna, a później zatrzymano ich razem z wolontariuszem-ratownikiem medycznym. Zarówno wolontariusz-ratownik medyczny, jak i lekarz stwierdzili, że pojazdy konwoju, który zbliżał się do tego obszaru, miały włączone światła przednie i sygnały awaryjne, a pojazdy konwoju stały w miejscu, gdy rozpoczęła się strzelanina. Ratownik medyczny powiedział, że następnie „na miejsce przybyło około 20 izraelskich czołgów i około 100 izraelskich żołnierzy [...] i wykopali cztery duże doły w ziemi”. New York Times potwierdził, że zdjęcia satelitarne pokazują „cztery karetki pogotowia i ciężarówkę obrony cywilnej zgromadzone razem na poboczu drogi, obok miejsca, w którym zostały później zakopane. W pobliżu znajdowały się trzy buldożery, koparka i izraelskie czołgi”. Wolontariusz-ratownik medyczny powiedział, że gdy zrobiło się już zupełnie jasno, widział buldożer Caterpillar D9 „miażdżący pięć karettek pogotowia i wóz strażacki i wpychający je do jednego z dołów”. Lekarz powiedział, że widział, jak „buldożer wbijał ciała wraz z pojazdami w ziemię”.

43. Izraelskie siły bezpieczeństwa opublikowały podsumowanie dochodzenia 20 kwietnia 2025 r., twierdząc, że „incydent miał miejsce w nieprzyjaznym i niebezpiecznym terenie bojowym” oraz że strzały zostały oddane, ponieważ izraelskie siły bezpieczeństwa (w szczególności jednostka rozpoznawcza Golani) były „zagrożone w sposób realny i bezpośredni”.⁸⁷ W podsumowaniu stwierdzono również, że „dowódca początkowo nie zidentyfikował, że były to karetki pogotowia, ze względu na ograniczoną widoczność w nocy”. Ponadto w wyniku dochodzenia stwierdzono, że „wykryto szereg błędów zawodowych i odstępstw od rozkazów, a także nieprzekazanie pełnego raportu z incydentu”⁽⁸⁷⁾.

44. Komisja uznaje odpowiedź Izraela za niewystarczającą, błędną i wprowadzającą w błąd. Po pierwsze, nagranie wideo, zarejestrowane przez jednego z pracowników pomocy humanitarnej przed śmiercią, obnażyło fałszywe twierdzenia władz izraelskich.⁸⁸ Nagranie, które zostało upublicznione 5 kwietnia 2025 r., wykazało, że przed oddaniem strzałów przez izraelskie siły bezpieczeństwa nie słychać było żadnych aktywnych strzałów. Po drugie, nawet jeśli obszar ten był obszarem wrogiem, jak twierdziły izraelskie siły bezpieczeństwa, pojazdy konwoju były wyraźnie rozpoznawalne dzięki logo, syrenom i światłom awaryjnym. Jednak nawet po opublikowaniu nagrania izraelskie siły bezpieczeństwa odmówiły przyjęcia odpowiedzialności i zbagatelizowały zabójstwa jako „błąd”. Co istotne, dochodzenie zostało wszczęte dopiero po ogromnej presji opinii publicznej. Po trzecie, Komisja zauważa, że postępowanie jednostki Golani w dniu 23 marca 2025 r. było zgodne z instrukcjami przekazanymi przez jej dowódcę w nagraniu wideo z dnia 4 kwietnia 2025 r., w którym powiedział żołnierzom: „Każdy, kogo spotkacie, jest wrogiem. Jeśli zobaczycie jakąś postać, otwórzcie ogień, zneutralizujcie zagrożenie i ruszajcie dalej. Nie wahajcie się, nie zastanawiajcie się”.⁽⁸⁹⁾ Komisja zwraca również uwagę na spójny wzorzec postępowania izraelskich sił bezpieczeństwa po atakach, polegający na tym, że często zaprzeczały one i przenosiły odpowiedzialność, dopóki nie pojawiły się dowody sprzeczne z ich wersją wydarzeń, a nawet wtedy izraelskie siły bezpieczeństwa konsekwentnie odmawiały ponoszenia odpowiedzialności i często obwiniały za to indywidualne przeoczenia. Komisja zachowuje informacje dotyczące tożsamości osób związanych z izraelskimi siłami bezpieczeństwa, które są zainteresowane tym incydentem. Komisja

⁸⁶ <https://www.nytimes.com/2025/04/06/world/middleeast/gaza-medics-killed-israel.html>.

⁸⁷ <https://www.idf.il/%D7%90%D7%AA%D7%A8%D7%99-%D7%99%D7%97%D7%99%D7%93%D7%95%D7%AA/%D7%99%D7%95%D7%9E%D7%9F-%D7%94%D7%9E%D7%9C%D7%97%D7%9E%D7%94%D7%9B%D7%9C-%D7%94%D7%9B%D7%AA%D7%91%D7%95%D7%AA/%D7%94%D7%A4%D7%A6%D7%95%D7%AA/%D7%A1%D7%99%D7%9B%D7%95%D7%9D-%D7%AA%D7%97%D7%A7%D7%95%D7%A8-%D7%A4%D7%92%D7%99%D7%A2%D7%94-%D7%91%D7%A6%D7%95%D7%95%D7%AA%D7%99-%D7%95%D7%A8%D7%9B%D7%91%D7%99-%D7%94%D7%A6%D7%9C%D7%94-%D7%91%D7%A8%D7%A6%D7%95%D7%A2%D7%AA-%D7%A2%D7%96%D7%94/>.

⁸⁸ Zob. powyżej, pkt 39.

⁸⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=XfRgs3u72a0>.

złożyła wniosek do rządu izraelskiego o udostępnienie pełnego raportu, ale do tej pory nie otrzymała żadnej odpowiedzi.

iii. Analiza i wnioski

45. Komisja ponownie stwierdza, że (i) izraelskie siły bezpieczeństwa celowo zabiły palestyńskich cywilów w Strefie Gazy, używając amunicji o szerokim zasięgu, która spowodowała śmierć wielu osób, oraz (ii) działania te zostały przeprowadzone ze świadomością, że spowodują śmierć palestyńskich cywilów.⁹⁰ W poprzednim raporcie Komisja stwierdziła, że postępowanie izraelskich sił bezpieczeństwa stanowi zbrodnie wojenną w postaci umyślnego zabójstwa, ponieważ ataki doprowadziły do śmierci palestyńskich cywilów.⁽⁹¹⁾ Po stwierdzeniu w poprzednich raportach, że popełniono zbrodnie przeciwko ludzkości w postaci morderstwa oraz zbrodnie wojenną w postaci umyślnego zabójstwa⁽⁹²⁾ Komisja przeanalizowała skalę zabójstw i stwierdziła, że zabójstwa palestyńskich cywilów były przeprowadzane na dużą skalę przez znaczny okres czasu i na rozległym obszarze geograficznym. Ofiary bombardowań nie były wybierane ani atakowane jako poszczególni cywile.⁹³ Wręcz przeciwnie, ofiary były atakowane zbiorowo ze względu na ich tożsamość jako Palestyńczyków. Komisja stwierdziła zatem, że władze izraelskie popełniły zbrodnie przeciwko ludzkości w postaci eksterminacji w Strefie Gazy, zabijając palestyńskich cywilów.⁽⁹⁴⁾ Chociaż liczba ofiar nie ma znaczenia dla uznania danego czynu za akt ludobójstwa, Komisja zauważa, że liczba ofiar może być brana pod uwagę przy ustalaniu zamiaru ludobójczego, o czym mowa poniżej.

46. W poprzednim sprawozdaniu Komisja stwierdziła, że izraelskie siły bezpieczeństwa zamierzały atakować palestyńskich cywilów, w tym dzieci, kobiety, osoby niepełnosprawne i osoby starsze, podczas ich ewakuacji, w wyznaczonych strefach bezpieczeństwa i schroniskach.⁽⁹⁵⁾ W odniesieniu do dzieci Komisja stwierdziła, że w wielu przypadkach można było przewidzieć, iż w obszarze, który był celem izraelskich sił bezpieczeństwa (na przykład w budynkach mieszkalnych, szkołach UNRWA, placówkach medycznych i wyznaczonych strefach bezpieczeństwa), znajdują się cywile, w tym dzieci, oraz że izraelskie siły bezpieczeństwa zamierzały atakować palestyńskich cywilów w Strefie Gazy, w tym dzieci.⁽⁹⁶⁾

47. W poprzednich raportach Komisja stwierdziła, że izraelskie siły bezpieczeństwa celowo atakowały i zabijały palestyński personel medyczny oraz pracowników organizacji humanitarnych w Strefie Gazy.⁹⁷ Ponadto Komisja stwierdza, że izraelskie siły bezpieczeństwa celowo strzelały do ratowników w dniu 23 marca 2025 r. i ze względu na długotrwałą wymianę ognia uzasadnione jest stwierdzenie, że izraelskie siły bezpieczeństwa miały zamiar zabić ofiary i wiedziały, że ofiary były Palestyńczykami.

48. W związku z powyższym Komisja stwierdza, że izraelskie siły bezpieczeństwa były świadome, iż operacje wojskowe prowadzone od 7 października 2023 r. spowodują śmierć Palestyńczyków w Strefie Gazy. Ponadto, biorąc pod uwagę czas trwania operacji wojskowych i doniesienia o dużej liczbie ofiar śmiertelnych, uzasadnione jest stwierdzenie, że władze izraelskie wiedziały o dużej liczbie ofiar w Strefie Gazy od 7 października 2023 r. Niemniej jednak władze izraelskie nie interweniowały w celu zmiany stosowanych środków i metod prowadzenia wojny; wręcz przeciwnie, operacje wojskowe trwały nadal i spowodowały jeszcze większą liczbę ofiar śmiertelnych wśród Palestyńczyków. Komisja stwierdza zatem, że władze izraelskie zamierzały zabić jak najwięcej Palestyńczyków w ramach operacji wojskowych w Strefie Gazy od 7 października 2023 r. i wiedziały, że stosowane środki i metody prowadzenia wojny spowodują masową śmierć Palestyńczyków, w tym dzieci. Komisja zauważa również, że ofiary śmiertelne były wynikiem celowego

⁹⁰ A/HRC/56/CRP.4, pkt 462.

⁹¹ A/HRC/56/CRP.4, pkt 420 i 429.

⁹² A/HRC/56/26; A/HRC/56/CRP.4; A/79/232; A/HRC/58/CRP.6; A/HRC/59/26.

⁹³ A/HRC/56/CRP.4, pkt 463.

⁹⁴ A/79/232, pkt 94.

⁹⁵ A/HRC/56/CRP.4, pkt 427.

⁹⁶ A/HRC/56/CRP.4, pkt 434.

⁹⁷ A/HRC/56/CRP.4; A/79/232; A/HRC/58/CRP.6.

narzucenie warunków życia w Strefie Gazy mających na celu zniszczenie Palestyńczyków w Strefie Gazy, w szczególności blokowanie dostaw leków, sprzętu medycznego, żywności i wody do Strefy Gazy. Komisja stwierdza, że władze izraelskie wiedziały, iż blokowanie dostaw pomocy humanitarnej do Strefy Gazy doprowadzi do śmierci Palestyńczyków w Strefie Gazy. W oparciu o powyższe powody Komisja stwierdza, że władze izraelskie zamierzały zabić i spowodować śmierć Palestyńczyków w Strefie Gazy poprzez zastosowane operacje wojskowe i strategie wojenne.

49. Komisja stwierdza, że zabójstwa Palestyńczyków od 7 października 2023 r. miały miejsce głównie na trzy różne sposoby: (i) zabójstwa w wyniku ataków na obiekty chronione (takie jak domy cywilów i placówki opieki zdrowotnej), w których przebywali cywile; (ii) ataki na cywilów i inne osoby chronione, na przykład podczas ewakuacji, w strefach bezpieczeństwa lub w schroniskach; oraz (iii) zgony spowodowane celowym narzuceniem warunków życia (takich jak blokada dostaw leków, sprzętu medycznego i pomocy humanitarnej do Strefy Gazy).

50. W związku z tym Komisja stwierdza, że *actus reus* i *mens rea* „zabijania członków grupy” zgodnie z art. II lit. a) konwencji w sprawie ludobójstwa zostały ustalone.

B. Powodowanie poważnych obrażeń ciała lub zdrowia psychicznego członków grupy

i. Ramy prawne

51. Akt ten obejmuje dwa rodzaje szkód, które mogą zostać wyrządzone osobie fizycznej, a mianowicie szkody fizyczne, które obejmują pewną formę poważnych obrażeń ciała, oraz szkody psychiczne, które obejmują pewną formę poważnego upośledzenia zdolności umysłowych⁹⁸ „takich jak wywołanie silnego strachu lub przerażenia, zastraszanie lub groźby”⁹⁹. Charakter szkody fizycznej lub psychicznej musi osiągnąć pewien stopień powagi, aby przyczynić się do fizycznego lub biologicznego zniszczenia grupy, w całości lub w części, lub stanowić zagrożenie dla takiego zniszczenia⁽¹⁰⁰⁾. Gwałt i inne formy przemocy seksualnej stanowią na przykład jeden z najgorszych sposobów wyrządzenia ofierze poważnej szkody fizycznej i psychicznej⁽¹⁰¹⁾.

52. W odniesieniu do *actus reus* Komisja zauważa, że wyrządzona szkoda nie musi być trwała ani nieodwracalna.¹⁰² Termin „powodowanie poważnych obrażeń ciała” oznacza, że czyn ten nie prowadzi do śmierci, ale poważnie szkodzi zdrowiu, powoduje oszpeccenie lub poważne uszkodzenie narządów zewnętrznych lub wewnętrznych lub zmysłów.⁽¹⁰³⁾ Przykłady czynów powodujących poważne uszkodzenie ciała lub zdrowia psychicznego obejmują tortury oraz nieludzkie lub poniżające traktowanie.⁽¹⁰⁴⁾ Ponadto przymusowe wysiedlenie, strach i niepewność co do losu ofiar oraz trudności finansowe i emocjonalne mogą prowadzić do poważnych szkód psychicznych.⁽¹⁰⁵⁾ Poważne szkody psychiczne oznaczają pewną formę „upośledzenia zdolności umysłowych”.

⁹⁸ ILC, *Projekt kodeksu zbrodni przeciwko pokojowi i bezpieczeństwu ludzkości wraz z komentarzami*, 1996 r., art. 17 ust. 14.

⁹⁹ ICTR, *Prokurator przeciwko Athanase Seromba*, ICTR-2001-66-A, wyrok (izba apelacyjna), 12 marca 2008 r., pkt 46.

¹⁰⁰ ICJ, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Chorwacja przeciwko Serbii)*, wyrok, *I.C.J. Reports 2015*, s. 3, 3 lutego 2015 r., pkt 157; ILC, *Projekt kodeksu zbrodni przeciwko pokojowi i bezpieczeństwu ludzkości wraz z komentarzami*, 1996 r., art. 17, pkt 14; ICTR, *Prokurator przeciwko Athanase Seromba*, ICTR-2001-66-A, Wyrok (Izba Apelacyjna), 12 marca 2008 r., pkt 46. Zob. również ICTY, *Prokurator przeciwko Momčilo Krajišnikowi*, IT-00-39-T, wyrok z dnia 27 września 2006 r., pkt 862; ICTR, *Prokurator przeciwko Juvénalowi Kajelijeliemu*, ICTR-98-44A-T, wyrok i sentencja z dnia 1 grudnia 2003 r., pkt 814.

¹⁰¹ ICTR, *Prokurator przeciwko Jean-Paul Akayesu*, ICTR-96-4-T, wyrok z dnia 2 września 1998 r., pkt 731.

¹⁰² ICTR, *prokurator przeciwko Mikaeli Muhimana*, ICTR-95-1B-T, wyrok z dnia 28 kwietnia 2005 r., pkt 502; prokurator przeciwko Jean-Paul Akayesu, ICTR-96-4-T, wyrok z dnia 2 września 1998 r., pkt 502.

¹⁰³ ICTR, *prokurator przeciwko Édouardowi Karemera i in.*, ICTR-98-44-T, wyrok i sentencja, 2 lutego 2012 r., pkt 1609.

¹⁰⁴ ICTR, *Prokurator przeciwko Jean-Paulowi Akayesu*, ICTR-96-4-T, wyrok z dnia 2 września 1998 r., pkt 504.

¹⁰⁵ ICTY, *prokurator przeciwko Zdravko Tolimirowi*, IT-05-88/2-A, wyrok (izba apelacyjna), 8 kwietnia 2015 r., pkt 208–209.

lub szkody powodującej poważne uszkodzenie stanu psychicznego ofiary.”¹⁰⁶ W odniesieniu do *mens rea* należy ustalić, że sprawca wyrządził szkodę umyślnie.¹⁰⁷

ii. Podsumowanie ustaleń faktycznych

53. Komisja poinformowała, że w maju 2024 r. liczba Palestyńczyków, którzy odnieśli obrażenia fizyczne w Strefie Gazy, szacowana była na 77 908¹⁰⁸. Według danych OCHA na dzień 30 lipca 2025 r. liczba osób rannych wynosiła 146 269.¹⁰⁹ Według WHO w lipcu 2024 r. można było rozsądnie oszacować, że w okresie od stycznia do maja 2024 r. przeprowadzono od 3105 do 4050 amputacji kończyn.¹¹⁰ Według UNICEF-u co najmniej 609 dzieci zostało rannych w ciągu dwóch tygodni po zerwaniu zawieszenia broni, między 18 a 31 marca 2025 r., co oznacza, że łączna liczba dzieci rannych od 7 października 2023 r. wyniosła 34 000 na dzień 31 marca 2025 r.¹¹¹ W czerwcu 2024 r. komisarz generalny UNRWA stwierdził, że każdego dnia w wyniku wojny 10 dzieci traciło jedną lub obie nogi¹¹², a w październiku 2024 r. przedstawiciel OCHA poinformował, że „w Strefie Gazy mieszka największa grupa dzieci po amputacji kończyn w historii współczesnej”.¹¹³ W oświadczeniu przekazanym agencji Anadolu w styczniu 2025 r. szef jednostki ds. informacji zdrowotnej w ministerstwie zdrowia w Gazie stwierdził podobno, że od października 2023 r. odnotowano „4500 przypadków amputacji do końca 2024 r. w wyniku ciągłych izraelskich nalotów i ataków lądowych na Gazę”, z czego około 800 dotyczyło dzieci, a 540 kobiet.¹¹⁴

a. Poważne szkody poniesione w wyniku zniszczenia środowiska naturalnego

54. Komisja odnotowuje zniszczenia środowiska naturalnego w Strefie Gazy od 7 października 2023 r. W dniu 13 grudnia 2024 r. UNOSAT poinformował, że „zidentyfikował 60 368 zniszczonych budynków, 20 050 poważnie uszkodzonych budynków, 56 292 umiarkowanie uszkodzonych budynków oraz 34 102 budynki, które mogły ulec uszkodzeniu, co daje łączną liczbę 170 812 budynków”.¹¹⁵ Program Narodów Zjednoczonych ds. Ochrony Środowiska („UNEP”) oszacował, że na dzień 1 grudnia 2024 r. w Strefie Gazy znajdowało się łącznie 50 773 494 ton gruzu, którego całkowite usunięcie zajęłoby około 21 lat (przy użyciu 105 ciężarówek).¹¹⁶ Toksyczne pozostałości po śmiertelnych wybuchach, które przedostały się do środowiska, w tym niebezpieczne reakcje cieplne i chemiczne, stanowią długoterminowe zagrożenie dla kolejnych pokoleń.¹¹⁷ Ponadto palestyński ekspert ds. środowiska powiedział w sierpniu 2024 r. organizacji Al-Mezan: „Dym i popiół pochodzący z zniszczonych domów i innej infrastruktury w połączeniu z cząsteczkami cementu poważnie szkodzą zdrowiu układu oddechowego Palestyńczyków w Strefie Gazy. Te drobne cząsteczki osadzają się w płucach, zwiększając ryzyko długotrwałych problemów zdrowotnych, takich jak rak płuc, i pogarszając stan osób z osłabionym układem odpornościowym.

¹⁰⁶ ICTR, *Prokurator przeciwko Mikaeli Muhimana*, ICTR-95-1B-T, wyrok z dnia 28 kwietnia 2005 r., pkt 502.

¹⁰⁷ ICTR, *prokurator przeciwko Clémentowi Kayishemie i in.*, ICTR-95-1, wyrok z dnia 21 maja 1999 r., pkt 112.

¹⁰⁸ <https://t.me/MOHMediaGaza/54011>; A/HRC/56/CRP.4, pkt 49.

¹⁰⁹ <https://www.ochaopt.org/content/reported-impact-snapshot-gaza-strip-30-july-2025>.

¹¹⁰ <https://www.emro.who.int/images/stories/palestine/Rehab-injury-estimate-Gaza.pdf?ua=1>.

¹¹¹ <https://www.unicef.org/press-releases/least-322-children-reportedly-killed-gaza-strip-following-breakdown-ceasefire>.

¹¹² <https://media.un.org/unifeed/en/asset/d322/d3225657>.

¹¹³ <https://www.un.org/unispal/document/lisa-doughten-ocha-briefing-sc-9744th-meeting-09oct24/>.

¹¹⁴ <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/4-500-amputations-reported-in-gaza-amid-israeli-war-health-official/3447324>;
<https://www.aa.com.tr/ar/%D8%A5%D8%B3%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D9%8A%D9%84%D9%85%D8%B3%D8%A4%D9%88%D9%84-%D8%B5%D8%AD%D9%8A-%D8%A8%D8%BA%D8%B2%D8%A9-%D8%B3%D8%AC%D9%84%D9%86%D8%A7-4500-%D8%AD%D8%A7%D9%84%D8%A9-%D8%A8%D8%AA%D8%B1-%D9%85%D9%86%D8%B0-%D8%A8%D8%AF%D8%A1-%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%A8%D8%A7%D8%AF%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%B3%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D9%8A%D9%84%D9%8A%D8%A9/3446865>.

¹¹⁵ <https://unosat.org/products/4047>.

¹¹⁶ <https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/46833>.

¹¹⁷ A/HRC/56/CRP.4, pkt 53.

systemów, zwłaszcza osób cierpiących na astmę”.¹¹⁸ Jest to zgodne z oceną UNEP, że „odpady stanowią zagrożenie dla zdrowia ludzkiego i środowiska, ze względu na pył i skażenie niewybuchami, azbestem, odpadami przemysłowymi i medycznymi oraz innymi substancjami niebezpiecznymi”.⁽¹¹⁹⁾ Specjalny Komitet ds. Badania Praktyk Izraela Wpływających na Prawa Człowieka Ludności Palestyńskiej i Innych Arabów na Terytoriach Okupowanych wyraził we wrześniu 2024 r. zaniepokojenie natychmiastowymi, długotrwałymi i powszechnymi skutkami skażenia spowodowanego gruzem pochodzącym z zniszczonych budynków i konstrukcji w Strefie Gazy.⁽¹²⁰⁾

b. Poważne szkody poniesione w wyniku ataków na ludność cywilną i obiekty cywilne

55. Komisja zauważyła wcześniej, że izraelskie siły bezpieczeństwa rozszerzyły swoje systemy namierzania celów, aby spowodować bardziej rozległe zniszczenia kosztem ludności cywilnej.¹²¹ Ataki na budynki mieszkalne spowodowały znaczące szkody fizyczne, emocjonalne i poznawcze, które zmieniły życie dotkniętych nimi dzieci, z których wiele musiało zostać wyciągniętych z gruzów z różnymi obrażeniami.¹²² Według WHO w okresie od 7 października 2023 r. do 11 czerwca 2025 r. Izrael przeprowadził 735 ataków, które zakłóciły funkcjonowanie służb zdrowia, personelu medycznego i placówek służby zdrowia, powodując śmierć 917 osób i raniąc 1411 innych.¹²³ Oprócz zabijania wielu osób, użycie przez izraelskie siły bezpieczeństwa śmiertelnej broni i amunicji spowodowało długotrwałe, wyniszczające obrażenia fizyczne, w tym utratę kończyn, urazowe uszkodzenia mózgu i uszkodzenia narządów wewnętrznych. Konsekwencje tak poważnych obrażeń pogłębia brak funkcjonującej infrastruktury zdrowotnej.¹²⁴

56. Lekarze poinformowali Komisję, że leczyli dzieci z bezpośrednimi ranami postrzałowymi i ranami od snajperów, co wskazuje, że izraelskie siły bezpieczeństwa celowo atakowały dzieci podczas operacji wojskowych w Strefie Gazy. Według UNICEF do końca listopada 2023 r. około 1000 dzieci miało amputowaną jedną lub więcej kończyn.⁽¹²⁵⁾ Niektóre z tych amputacji przeprowadzono bez znieczulenia.⁽¹²⁶⁾ Komisja otrzymała na przykład doniesienia o 14-letniej dziewczynce, której dom został zbombardowany, co doprowadziło do amputacji jej ręki.⁽¹²⁷⁾ Komisja udokumentowała przypadek trzyletniego chłopca, który stracił obie nogi w wyniku ataku na szkołę UNRWA w listopadzie 2023 r.⁽¹²⁸⁾ Organizacja Save the Children poinformowała, że w wyniku użycia broni wybuchowej w Strefie Gazy w 2024 r. średnio 475 dzieci miesięcznie doznało trwałej niepełnosprawności, w tym poważnych urazów kończyn i upośledzenia.⁽¹²⁹⁾ Lekarz ze Strefy Gazy powiedział Komisji, że od samego początku działań wojennych pięćdziesiąt procent pacjentów na jego liście operacyjnej stanowiły dzieci. Opisał długotrwałe skutki urazów dotyczących dzieci, stwierdzając, że dziecko po amputacji będzie potrzebowało od ośmiu do dwunastu operacji przed osiągnięciem dorosłości, aby umożliwić mu wzrost.⁽¹³⁰⁾

%20Ecocide%20Report%202024.pdf.

¹¹⁹ <https://www.unep.org/news-and-stories/press-release/damage-gaza-causing-new-risks-human-health-and-long-term-recovery#:~:text=Munitions%20containing%20heavy%20metals%20and,especially%20serious%20risks%20to%20children>.

¹²⁰ <https://docs.un.org/en/A/79/363>, pkt 34.

¹²¹ A/HRC/56/CRP.4, pkt 156.

¹²² A/HRC/56/CRP.4, pkt 402.

¹²³ https://www.emro.who.int/images/stories/palestine/Sitrep_61.pdf.

¹²⁴ A/HRC/56/CRP.4, pkt 53.

¹²⁵ <https://www.ungeneva.org/en/news-media/bi-weekly-briefing/2023/12/press-briefing-united-nations-information-service>

¹²⁶ <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/gaza-more-10-children-day-lose-limb> trzymiesięczny brutalny konflikt.

¹²⁷ A/HRC/56/CRP.4, pkt 404.

¹²⁸ A/HRC/56/CRP.4, pkt 403.

¹²⁹ <https://www.savethechildren.net/news/gaza-explosive-weapons-left-15-children-day-potentially-lifelong-disabilities-2024>

¹³⁰ A/HRC/56/CRP.4, pkt 405.

57. Komisja zbadała i sporządziła raport dotyczący zniszczenia kliniki in vitro Al-Basma w grudniu 2023 r. oraz około 4000 embrionów i 1000 próbek nasienia oraz niezapłodnionych komórek jajowych, które były przechowywane w klinice.⁽¹³¹⁾ Lekarz specjalizujący się w medycynie reprodukcyjnej złożył przed Komisją zeznania na temat wpływu, jaki na kobiety i mężczyzn, którzy stracili materiał reprodukcyjny, taki jak komórki jajowe, nasienie lub embriony, miało zniszczenie kliniki IVF. Według eksperta IVF jest złożonym i wymagającym fizycznie procesem, który zazwyczaj jest czasochłonny. W odniesieniu do skutków krótkoterminowych utrata tkanek rozrodczych była ogromna, ponieważ wielu pacjentów zazwyczaj przez kilka lat próbowało poczęć dziecko przed zgłoszeniem się do lekarza specjalizującego się w leczeniu niepłodności, a wielu z nich poświęciło wszystko, aby sfinansować swoje leczenie lub zabiegi. Ponadto dla wielu pacjentów IVF było ostatnią szansą na poczęcie dziecka ze względu na zaawansowany wiek lub stan zdrowia. W odniesieniu do skutków psychologicznych ekspert poinformował Komisję, że „pacjenci cierpiący na bezpłodność doświadczają lęku i depresji. Doświadczają również zespołu stresu pourazowego po bezpłodności lub utracie zdolności rozrodczych”, zwłaszcza gdy ma to miejsce w kontekście szerszej traumy społecznej, takiej jak ta w Strefie Gazy. Ekspert dodał: „Złożony stres związany z osobistą stratą w kontekście powszechnego zniszczenia społeczności pogłębia te emocjonalne blizny i pozbawia wielu osób tak bardzo potrzebnego im wsparcia”. W odniesieniu do długoterminowych skutków ekspert zeznał, że utrata tkanek rozrodczych może być postrzegana jako bezpośrednie naruszenie praw reprodukcyjnych pacjentów. Dla wielu osób utrata embrionów lub materiału rozrodczego jest często doświadczana jako utrata potencjalnego dziecka i wiąże się z taką samą głęboką żalobą, co często prowadzi do „głębokich dylematów egzystencjalnych i moralnych”.

c. Poważne szkody poniesione podczas i w wyniku procesu ewakuacji oraz rozszerzenia strefy buforowej

58. W poprzednim raporcie Komisja szczegółowo opisała swoje ustalenia dotyczące ewakuacji i przeniesienia ludności w Strefie Gazy oraz ataków izraelskich sił bezpieczeństwa na ludność palestyńską podczas procesu ewakuacji.¹³² Ponadto Komisja zwróciła również uwagę na wezwanie władz izraelskich do „migracji” lub „dobrowolnej migracji” Palestyńczyków ze Strefy Gazy, przy czym niektórzy otwarcie wzywali do ich przymusowego wysiedlenia.¹³³ Komisja zauważa, że w wyniku izraelskiej operacji wojskowej od października 2023 r. do 25 czerwca 2025 r. w Strefie Gazy wysiedlono ponad 1,9 mln osób.¹³⁴ Według doniesień Palestyńczycy w Strefie Gazy byli wysiedlani średnio co najmniej sześć razy, a niektórzy nawet 19 razy w okresie od października 2023 r. do października 2024 r.⁽¹³⁵⁾ W wyniku operacji wojskowych izraelskich sił bezpieczeństwa Palestyńczycy w Strefie Gazy żyją w przeludnionych warunkach i borykają się z poważnym brakiem bezpieczeństwa żywnościowego i wodnego oraz ograniczonym dostępem do urządzeń sanitarnych i placówek służby zdrowia.⁽¹³⁶⁾ W swoim poprzednim sprawozdaniu Komisja stwierdziła, że izraelskie siły bezpieczeństwa miały wyraźną świadomość obecności ludności cywilnej na obszarach lub w budynkach oznaczonych jako bezpieczne, a mimo to przystąpiły do ataków.⁽¹³⁷⁾

¹³¹ A-HRC-58-CRP-6. Zob. poniżej, „*Nakładanie środków mających na celu zapobieganie urodzeniom w grupie*”.

¹³² A/HRC/56/CRP.4, pkt 92–115, 120–127.

¹³³ A/HRC/56/CRP.4, pkt 137–144.

¹³⁴ <https://www.unrwa.org/resources/reports/unrwa-situation-report-177-situation-gaza-strip-and-west-bank-including-east-jerusalem#:~:text=According%20to%20the%20UN%2C%20at,some%2010%20times%20or%20more>.

¹³⁵ https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/suffering-design-human-cost-repeated-displacement-gaza?_gl=1*1nt9qkd*_ga*MjA3ODY1NDczOC4xNzQxMDE0NTA2*_ga_E60ZNX2F68*MTc0MTAxOTIxOC4yLjEuMTc0MTAxOTYzNS41NS4wLjA;
<https://www.unocha.org/publications/report/occupied-palestinian-territory/humanitarian-situation-update-257-gaza-strip>; <https://www.ochaopt.org/content/one-year-unimaginable-suffering-7-october-attack>.

¹³⁶ A/HRC/56/CRP.4, pkt 256.

¹³⁷ A/HRC/56/CRP.4, pkt 147.

59. Komisja wysłuchiwała zeznań świadka, który widział, jak podczas ewakuacji Palestyńczyków oddzielano ich od rodzin i zabierano na wzgórza. Według świadka żołnierze oddawali strzały poza zasięgiem wzroku członków rodzin, co sprawiało, że bliscy ofiar wierzyli, iż zostali oni straconi, co wywoływało u nich ogromny stres. Ponadto świadek poinformował Komisję, że wiele ofiar doznało poważnej traumy, gdy izraelskie siły bezpieczeństwa strzelały w powietrze wokół ewakuowanych, budząc w nich strach przed śmiercią. Inny świadek powiedział Komisji: „Żyjemy bez godności”⁽¹³⁸⁾.

60. W odniesieniu do rozszerzenia strefy buforowej w Strefie Gazy Komisja zauważyła, co następuje: izraelskie siły bezpieczeństwa utworzyły pięć korytarzy, które skutecznie podzieliły Strefę Gazy. Na dzień 20 lipca 2025 r. Izrael potwierdził istnienie czterech z tych korytarzy: Philadelphi, Morag, Netzarim i Magen-Oz. Komisja zweryfikowała utworzenie dodatkowego korytarza przebiegającego przez Jabalię. Na dzień 20 lipca 2025 r. pięć korytarzy, w połączeniu z rozszerzoną strefą buforową na granicy i nowo wyznaczonymi „strefami bezpieczeństwa”, obejmuje 278 km² lub około 75 % terytorium Strefy. Palestyńczykom nie wolno przebywać na tych obszarach. Komisja stwierdziła, że niszczenie obiektów cywilnych w celu rozszerzenia strefy buforowej i korytarzy było częścią szeroko zakrojonego i systematycznego ataku skierowanego przeciwko ludności cywilnej w Strefie Gazy od 7 października 2023 r., który spowodował również przymusowe wysiedlenie Palestyńczyków z ich domów w Strefie Gazy.

61. Komisja odnotowuje raport organizacji Breaking the Silence¹³⁹, zrzeszającej weteranów służących w izraelskiej armii, w którym przeprowadzono wywiady z kilkoma członkami izraelskich sił bezpieczeństwa zaangażowanymi w operacje wojskowe wzdłuż strefy buforowej. Kapitan stacjonujący w południowej części Strefy Gazy powiedział, że użyto „masowej” siły ognia, np. czołgów, aby wywrzeć wpływ psychologiczny na Palestyńczyków przebywających w pobliżu strefy buforowej.⁽¹⁴⁰⁾ Powiedział organizacji Breaking the Silence: „Ustaliliśmy linię, która stanowi granicę, za którą każdy jest podejrzany”. Nie było żadnych oznaczeń wskazujących granicę i według kapitana „to naprawdę dobre pytanie, skąd oni to wiedzą. Wystarczająco dużo osób zginęło lub zostało rannych podczas przekraczania tej linii, więc nie zbliżają się do niej”.⁽¹⁴¹⁾ Podchorąży stacjonujący w północnej części Strefy Gazy powiedział organizacji Breaking the Silence: „Ludzi oskarżano o posiadanie toreb w rękach. Facet pojawił się z torbą? Oskarżony, terrorysta. Uważam, że przyszli zbierać hubeiza, ale armia twierdzi: „Nie, oni się ukrywają”. Bum (wystrelono w ich kierunku pociski). To uznano za chybiony strzał. Powinni byli do nich strzelać (trafić)”. Dodał, że pomimo ostrzału Palestyńczycy wracali w te okolice, ponieważ byli głodni i musieli tam chodzić, aby zbierać hubeiza (małwę).⁽¹⁴²⁾

d. Poważne szkody spowodowane brutalnym znęcaniem się

62. W odniesieniu do traktowania zatrzymanych Palestyńczyków Komisja udokumentowała wiele przypadków, w których palestyńscy zatrzymani byli brutalnie maltretowani podczas pobytu w areszcie. Według władz izraelskich w okresie od 7 października 2023 r. do lipca 2024 r. Izrael aresztował ponad 4500 Palestyńczyków w Strefie Gazy, z których wielu zostało przewiezionych do ośrodków w Izraelu w celu przesłuchania.¹⁴³ Komisja otrzymała liczne doniesienia o zatrzymanych, którzy byli rozbierani, transportowani nago, z zawiązanymi oczami, kopani, bici, molestowani seksualnie i poddawani groźbom śmierci.¹⁴⁴ Jeden z zwolnionych zatrzymanych powiedział Komisji, że został zagrożony przez izraelskiego żołnierza: „Zabiję cię i mogę sprawić, że

¹³⁸ A/HRC/56/CRP.4, pkt 265.

¹³⁹ <https://www.breakingthesilence.org.il/>.

¹⁴⁰ https://www.breakingthesilence.org.il/inside/wp-content/uploads/2025/04/Perimeter_English-2.pdf str. 27.

¹⁴¹ https://www.breakingthesilence.org.il/inside/wp-content/uploads/2025/04/Perimeter_English-2.pdf, str. 28.

¹⁴² https://www.breakingthesilence.org.il/inside/wp-content/uploads/2025/04/Perimeter_English-2.pdf, str. 30.

¹⁴³ Opinia rządu izraelskiego w sprawie HCJ 4268/24, *ACRI przeciwko ministrowi obrony* (5 sierpnia 2024 r.), pkt 8-9), available at https://01368b10-57e4-4138-acc3-01373134d221.usrfiles.com/ugd/01368b_f32f5ef6555f45d8b5a9659cc44383fc.pdf

¹⁴⁴ A/79/232, pkt 48.

znikniesz. Nie zobaczysz słońca i nikt nie będzie wiedział, gdzie jesteś”. Inny zwolniony więzień powiedział Komisji, że podczas transportu między placówkami wojskowymi a izraelskimi zakładami karnymi więźniowie byli brutalnie bici. Zaznaczył, że jeden z więźniów został tak mocno uderzony w szczękę, że złamano mu kilka zębów ⁽¹⁴⁵⁾.

63. Komisja otrzymała i zweryfikowała informacje o powszechnym i zinstytucjonalizowanym złym traktowaniu osób zatrzymanych z Gazy, w tym chłopców, w wojskowym ośrodku detencyjnym Sde Teiman, gdzie od 8 października 2023 r. początkowo przetrzymywano wszystkich zatrzymanych z Gazy. Więźniowie byli przez cały czas zasłaniany na oczy i skuwani kajdankami przez izraelskie siły bezpieczeństwa, przetrzymywani w dużych i przepełnionych prowizorycznych celach, zmuszani do przebywania nago lub prawie nago przez wiele dni z rządu oraz zmuszani do klęczenia w niewygodnych pozycjach przez wiele godzin, a także mieli zakaz mówienia. Odmówiono im odpowiedniego dostępu do toalet i pryszniców, a wielu z nich zmuszano do noszenia pieluch. Byli oni poddawani biciu, w tym pałkami i drewnianymi kijami, nawet gdy byli unieruchomieni, a także zastraszaniu i atakom psów. ⁽¹⁴⁶⁾ Wielu zatrzymanych było przywiązanych do śruby umieszczonej wysoko na ścianie przez wiele godzin, z zawiązanymi oczami i zawieszonych tak, że ich stopy dotykały lub ledwo dotykały podłoża („shabah”). W jednym przypadku zatrzymany był pozostawiony w tej pozycji przez pięć do sześciu godzin, podczas gdy przesłuchujący wielokrotnie poddawali go ekstremalnym zmianom temperatury, używając na przemian silnego wentylatora i lampy grzewczej. Komisja otrzymała również doniesienia o stosowaniu wobec zatrzymanych urządzeń do porażania prądem elektrycznym. ⁽¹⁴⁷⁾ Warto zauważyć, że 16 października 2023 r. izraelski minister bezpieczeństwa narodowego Ben-Gvir nakazał wprowadzenie znacznych dodatkowych ograniczeń w zakładach karnych Izraela wobec palestyńskich zatrzymanych, w tym ograniczeń dotyczących racjonowania żywności. ⁽¹⁴⁸⁾

64. W poprzednim raporcie Komisja stwierdziła, że izraelskie siły bezpieczeństwa brutalnie znęcały się nad zatrzymanymi dziećmi, powodując poważne obrażenia fizyczne i cierpienia psychiczne. Zatrzymane dzieci były poddawane ekstremalnej przemocy podczas aresztowania, zatrzymania, przesłuchania i zwolnienia. ⁽¹⁴⁹⁾ W Sde Teiman dzieci były przetrzymywane razem z dorosłymi i poddawane podobnym znęcaniu się. 15-letni chłopiec zatrzymany w ośrodku w Sde Teiman powiedział Komisji, że jego nogi zostały skute metalowymi łańcuchami, a ręce tak mocno skute kajdankami, że krwawiły, ale nie udzielono mu żadnej pomocy medycznej. Był wielokrotnie karany poprzez zmuszanie go do stania z podniesionymi rękami przez wiele godzin. Opisał swoje 23 dni zatrzymania jako „najgorsze dni w moim życiu”. 13-letni chłopiec powiedział Komisji, że podczas przesłuchań używano przeciwko niemu psów i że został umieszczony w izolatce. ⁽¹⁵⁰⁾ Co istotne, zwolnione dzieci wykazywały oznaki poważnych obrażeń fizycznych, skrajnego stresu psychicznego i traumy. ⁽¹⁵¹⁾

e. Poważne szkody spowodowane przemocą seksualną i przemocą ze względu na płeć

65. W swoich poprzednich raportach Komisja szczegółowo opisała systematyczne stosowanie przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć przez Izrael ⁽¹⁵²⁾.

66. Komisja udokumentowała ponad 20 przypadków przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć wobec mężczyzn i kobiet przebywających w ponad 10 placówkach wojskowych i izraelskich służbach więziennych. Przemoc seksualna była stosowana jako środek karania i zastraszania od momentu aresztowania i przez cały okres zatrzymania, w tym podczas przesłuchań i przeszukań. ⁽¹⁵³⁾ Kilku mężczyzn zatrzymanych zgłosiło, że izraelscy funkcjonariusze służb bezpieczeństwa bili ich, kopali, szarpali lub ściskali za genitalia, często gdy byli oni nadzy. Jeden z zatrzymanych stwierdził, że zmuszono go do rozebrania się i nakazano mu pocałować izraelską flagę. Kiedy odmówił, został pobity, a jego genitalia

¹⁴⁵ A/79/232, pkt 49.

¹⁴⁶ A/79/232, pkt 51.

¹⁴⁷ A/79/232, pkt 52.

¹⁴⁸ A/79/232, pkt 56.

¹⁴⁹ A/79/232, pkt 59.

¹⁵⁰ A/79/232, pkt 60.

¹⁵¹ A/79/232, pkt 106.

¹⁵² A/HRC/58/CRP.6, pkt 78 i nast.; A/79/232, pkt 62 i nast.

¹⁵³ A/79/232, pkt 62.

został tak brutalnie kopnięty, że zwymiotował i stracił przytomność.¹⁵⁴ Komisja otrzymała również wiarygodne informacje dotyczące wielu przypadków gwałtów i napaści seksualnych, w tym użycia sondy elektrycznej do spowodowania oparzeń odbytu oraz wprowadzania do odbytu zatrzymanych przedmiotów, takich jak kije, miotły i warzywa.¹⁵⁵

67. Komisja zauważa, że kobiety przebywające w areszcie były poddawane napaściom seksualnym i molestowaniu w placówkach wojskowych i izraelskiej służbie więziennej, a także grożono im śmiercią i gwałtem. Molestowanie seksualne obejmowało próby całowania i dotykania piersi. Kobiety zgłaszały powtarzające się, długotrwałe i inwazyjne rewizje osobiste, zarówno przed przesłuchaniami, jak i po nich. Kobiety były bite i molestowane oraz poddawane obelgom o charakterze seksualnym.⁽¹⁵⁶⁾ Kobiety przebywające w areszcie były fotografowane bez ich zgody i w poniżających okolicznościach, m.in. w bieliźnie przed mężczyznami-żołnierzami, a zdjęcia te były często publikowane w mediach społecznościowych.⁽¹⁵⁷⁾

68. W dniu 11 marca 2025 r. Komisja wysłuchała zeznań świadka, który przeprowadził wywiady z palestyńskimi ofiarami przemocy seksualnej w Strefie Gazy. Według świadka kobiety będące ofiarami przemocy seksualnej były narażone na tragiczne warunki życia, w tym głód, zniszczone domy i konsekwencje zabójstwa członków rodziny, co tłumili ich traumę spowodowaną przemocą seksualną, ponieważ nadal walczyły o przetrwanie. Chociaż szkody psychiczne spowodowane przemocą seksualną stały się traumą wtórną, były one jednak obecne i trwałe. Według prawnika, który przeprowadził wywiady z zatrzymanymi, którzy byli poddawani poważnym maltretowaniom i przemocy seksualnej ze strony izraelskich żołnierzy, mężczyźni będący ofiarami przemocy również cierpieli z powodu długotrwałych skutków nawet po zwolnieniu z aresztu, ponieważ nadal borykali się z głodem i trudnymi warunkami życia w Strefie Gazy, co miało dodatkowy negatywny wpływ na doznane szkody psychiczne. Komisja szczegółowo opisała swoje ustalenia dotyczące wpływu operacji wojskowych izraelskich sił bezpieczeństwa na kobiety i dziewczęta w Strefie Gazy.⁽¹⁵⁸⁾ Komisja stwierdziła na przykład, że izraelskie siły bezpieczeństwa atakowały kobiety i dziewczęta po rozszerzeniu kryteriów ataków przez izraelskie siły bezpieczeństwa.⁽¹⁵⁹⁾

69. W poprzednim raporcie Komisja stwierdziła również, że izraelskie siły bezpieczeństwa celowo i systematycznie atakowały i niszczyły placówki zdrowia reprodukcyjnego i macierzyńskiego w całej Strefie Gazy, w tym szpitale położnicze i oddziały położnicze szpitali. Bezpośrednie ataki na placówki zdrowia reprodukcyjnego i macierzyńskiego w Strefie Gazy spowodowały śmierć oraz poważne obrażenia fizyczne i psychiczne palestyńskich kobiet i dziewcząt.¹⁶⁰

70. Warto zauważyć, że izraelskie siły bezpieczeństwa dopuszczały się również molestowania seksualnego i publicznego poniżania palestyńskich kobiet. Na przykład niektóre palestyńskie kobiety były zmuszane do rozebrania się do bielizny i zdjęcia zasłon w miejscach publicznych i na oczach społeczności.¹⁶¹ Komisja stwierdziła, że izraelskie siły bezpieczeństwa celowo poniżały i wyśmiewały palestyńskie kobiety ze względu na ich płeć i pochodzenie etniczne. Dowody przeanalizowane przez Komisję wykazały wyraźną stronniczość płciową i rasową sprawców, którzy celowo atakowali palestyńskie kobiety i próbowali je publicznie poniżyć i degradować. Ponadto z punktu widzenia kultury palestyńskiej molestowanie seksualne i publiczne poniżanie kobiet są potencjalnie niezwykle szkodliwe i mają poważne konsekwencje dla kobiet, których prywatność została publicznie ujawniona.⁽¹⁶²⁾ Ponadto palestyńskie więźniarki były poważnie maltretowane i poniżane podczas pobytu w areszcie. Komisja poinformowała, że

¹⁵⁴ A/79/232, pkt 64.

¹⁵⁵ A/79/232, pkt 65.

¹⁵⁶ A/79/232, pkt 67.

¹⁵⁷ Zob. A/HRC/56/CRP.4, pkt 381 i 383.

¹⁵⁸ A/HRC/58/CRP.6.

¹⁵⁹ A/HRC/58/CRP.6, pkt 29–35.

¹⁶⁰ A/HRC/58/CRP.6, pkt 39–46 i 176.

¹⁶¹ A/HRC/58/CRP.6, pkt 182.

¹⁶² A/HRC/58/CRP.6, pkt 82–85.

Kobiety zatrzymane były „poddawane wielokrotnym, długotrwałym i inwazyjnym rewizjom osobistym, zarówno przed przesłuchaniami, jak i po nich. Jedna z kobiet była poddawana rewizji osobistej w swojej celi co trzy godziny podczas czterodniowego pobytu w areszcie, a strażnicy zmuszali ją do zdjęcia wszystkich ubrań, mimo że miała miesiączkę. Kobiety były zmuszane do rozebrania się do naga, łącznie z zasłoną, w obecności żołnierzy płci męskiej i żeńskiej. Były bite i molestowane, nazywane „brzydkimi” i poddawane seksualnym zniewagom, takim jak „suka” i „dziwka”.⁽¹⁶³⁾

71. Ogólnie rzecz biorąc, działania wojenne miały szkodliwy wpływ psychologiczny na kobiety w ciąży, kobiety po porodzie i karmiące piersią oraz inne kobiety w wieku rozrodczym ze względu na bezpośrednią ekspozycję na konflikt zbrojny oraz wysiedlenia, głód i niską jakość opieki zdrowotnej. Według doniesień, liczba nagłych przypadków położniczych i przedwczesnych porodów wzrosła z powodu stresu i traumy.⁽¹⁶⁴⁾ Od 7 października 2023 r. odnotowano wzrost liczby poronień nawet o trzysta procent.⁽¹⁶⁵⁾ Według raportu UN Women z września 2024 r. obecna wojna w Strefie Gazy ma „ogromny wpływ na zdrowie psychiczne. Spośród 305 ankietowanych kobiet 75% stwierdziło, że regularnie odczuwa depresję, 62% często nie może spać, a 65% często odczuwa nerwowość i ma koszmary senné”.⁽¹⁶⁶⁾

iii. Analiza i wnioski

72. Komisja podkreśla poważne szkody fizyczne i psychiczne, jakich doznali Palestyńczycy w Strefie Gazy w wyniku operacji wojskowych izraelskich sił bezpieczeństwa od 7 października 2023 r.: według stanu na dzień 30 lipca 2025 r. liczba zgłoszonych osób rannych wynosi 146 269⁽¹⁶⁷⁾. Wiele ofiar cierpi z powodu długotrwałych urazów fizycznych, w tym utraty kończyn. Urazy fizyczne pogłębiał brak dostępu do opieki medycznej, a czasami całkowita niemożność skorzystania z niej, ponieważ placówki opieki zdrowotnej nie funkcjonowały lub funkcjonowały tylko częściowo z powodu wspólnej polityki Izraela mającej na celu zniszczenie systemu opieki zdrowotnej w Strefie Gazy oraz całkowitej blokady Strefy Gazy i blokady pomocy humanitarnej przez Izrael. Ponadto Komisja stwierdziła w poprzednim sprawozdaniu, że poważne złe traktowanie zatrzymanych stanowi zbrodnię wojenną polegającą na nieludzkim traktowaniu i znieważaniu godności osobistej oraz zbrodnię przeciwko ludzkości polegającą na innych nieludzkich czynach. W niektórych przypadkach takie czyny stanowią zbrodnię wojenną i zbrodnię przeciwko ludzkości polegającą na torturach.⁽¹⁶⁸⁾

73. Szkody stwierdzone przez Komisję stanowią poważne naruszenie prawa międzynarodowego. Komisja podkreśla, że izraelskie siły bezpieczeństwa dopuściły się tortur, gwałtów i innych form przemocy seksualnej oraz okrutnego, nieludzkiego i poniżającego traktowania palestyńskich więźniów, co spowodowało poważne szkody fizyczne i psychiczne ofiarom.⁽¹⁶⁹⁾

74. Komisja podkreśla również, że od dnia 7 października 2023 r. Palestyńczycy, zwłaszcza dzieci, którzy stracili członków rodziny w wyniku ataków izraelskich sił bezpieczeństwa lub zostali oddzieleni od swoich rodzin, doświadczyli głębokiej traumy emocjonalnej, potęgowanej przez niepewność co do własnego losu, spowodowaną trwającymi operacjami wojskowymi izraelskich sił bezpieczeństwa. Ponadto Komisja stwierdza, że z powodu niepewności co do swojej przyszłości Palestyńczycy w Strefie Gazy, zwłaszcza ci, którzy zostali przymusowo wysiedleni i nie mogą wrócić do swoich domów, ponieśli długotrwałą szkodę i nie są w stanie prowadzić „normalnego i konstruktywnego życia”.⁽¹⁷⁰⁾

¹⁶³ A/HRC/58/CRP.6, pkt 125.

¹⁶⁴ A/79/232, pkt 34.

¹⁶⁵ A/79/232, pkt 34.

¹⁶⁶ <https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/wp-content/uploads/2024/09/gender-alert-gaza-a-war-on-womens-health/gender-alert-gaza-a-war-on-womens-health-en.pdf>

¹⁶⁷ <https://www.ochaopt.org/content/reported-impact-snapshot-gaza-strip-30-july-2025>.

¹⁶⁸ A/79/232, pkt 109.

¹⁶⁹ Zob. np. MTKJ, *prokurator przeciwko Radislavowi Krsticiowi*, IT-98-33-T, wyrok z dnia 2 sierpnia 2001 r., pkt 635.

¹⁷⁰ Na przykład MTKJ, *prokurator przeciwko Radovanowi Karadžićowi*, IT-95-5/18-T, publiczna wersja wyroku wydanego w dniu 24 marca 2016 r., 24 marca 2016 r., pkt 5664; *prokurator przeciwko Zdravko Tolimirowi*, IT-05-88/2-A, Wyrok (Izba Apelacyjna), 8 kwietnia 2015 r., pkt 211.

75. Oprócz poważnych obrażeń fizycznych Komisja stwierdza, że wielu Palestyńczyków doznało poważnych urazów psychicznych. Niektórzy z nich wyraźnie poinformowali Komisję o takich urazach. Na przykład wielu Palestyńczyków było zmuszonych do wielokrotnej ewakuacji, przenosząc się z północy Strefy Gazy do centrum, a następnie coraz dalej na południe. Każda ewakuacja zwiększała poczucie niepewności ewakuowanych i pogłębiała ich traumę. Ewakuowani musieli nieustannie szukać miejsca pobytu, pożywienia i wody, opieki medycznej, jeśli byli chorzy lub ranni, i nieustannie obawiali się o swoje bezpieczeństwo. ⁽¹⁷¹⁾ Lekarze poinformowali Komisję, że większość ewakuowanych dzieci wykazywała nasilone objawy stresu pourazowego, takie jak koszmary senne, powracające wspomnienia i nagłe krzyki strachu. ⁽¹⁷²⁾ Według organizacji Save the Children czynniki, które spowodowały poważne szkody psychiczne u dzieci, obejmują między innymi: (i) skalę, przebieg i czas trwania działań wojennych; (ii) przymusowe wysiedlenie; oraz (iii) odmowę zapewnienia środków niezbędnych do przeżycia. ⁽¹⁷³⁾ Wszystkie te czynniki kumulują się: „im więcej czynników ryzyka dotyka dzieci, tym większe jest prawdopodobieństwo wystąpienia negatywnych i trwałych skutków psychicznych”. ¹⁷⁴ Biorąc pod uwagę bezprecedensowe operacje wojskowe w Strefie Gazy od 7 października 2023 r. oraz skalę i czas trwania izraelskiej kampanii wojskowej, Komisja stwierdza, że izraelskie siły bezpieczeństwa bezpośrednio spowodowały i będą nadal powodować u Palestyńczyków w Strefie Gazy, w tym u dzieci, długotrwałe poważne szkody psychiczne, w tym lęk, poważne cierpienie emocjonalne i traumę, które potęguje poczucie bezradności i niemożność powrotu do swoich domów. Komisja stwierdza, że zastosowane taktyki wojskowe, takie jak poważne złe traktowanie palestyńskich zatrzymanych oraz atmosfera panująca podczas ewakuacji i tworzenia strefy buforowej oraz korytarzy, miały na celu wywołanie natychmiastowej i długotrwałej traumy psychicznej u Palestyńczyków.

76. Chociaż przymusowe wysiedlenie nie jest samo w sobie uznawane za akt ludobójstwa, spowodowało ono poważne i nieodwracalne szkody fizyczne i psychiczne wśród Palestyńczyków w Strefie Gazy, którzy stracili swoje domy i zostali zmuszeni do życia w nieludzkich warunkach. ⁽¹⁷⁵⁾ Podobnie Komisja zwraca uwagę na celowe niszczenie środowiska naturalnego w Strefie Gazy przez izraelskie siły bezpieczeństwa w ramach operacji wojskowych, które spowodowało pogorszenie stanu zdrowia układu oddechowego Palestyńczyków w Strefie Gazy, zwiększając ryzyko długotrwałych problemów zdrowotnych, takich jak rak płuc, spowodowanych skażeniem spowodowanym gruzem pochodzącym z zakrojonego na szeroką skalę niszczenia budynków i innych konstrukcji w Strefie Gazy.

77. Komisja stwierdza, że od 7 października 2023 r. izraelskie siły bezpieczeństwa celowo wywoływały atmosferę paniki i terroru oraz wzbudzały skrajny strach wśród Palestyńczyków w Strefie Gazy. Palestyńczycy byli zmuszani do opuszczenia swoich domów i byli atakowani podczas próby ewakuacji, a wielu z nich straciło członków rodziny, którzy zostali zabici przez izraelskie siły bezpieczeństwa. Co ważne, Komisja zauważa, że wielu Palestyńczyków, zwłaszcza kobiety, które są głównymi opiekunami, doznało poważnych urazów psychicznych w wyniku śmierci lub zaginięcia współmałżonków lub dzieci. Uznano, że „wyjątkowy charakter” tego rodzaju cierpienia spowodował udrękę psychiczną, którą pogłębiała niemożność powrotu do domów ⁽¹⁷⁶⁾ oraz ciągłe ataki podczas ewakuacji. Otwarte i bezpośrednie ataki na Palestyńczyków są zgodne z operacjami wojskowymi izraelskich sił bezpieczeństwa wzdłuż rozszerzonej strefy buforowej i korytarzy, gdzie Palestyńczycy byli ranni, a nawet zabijani lub bez uzasadnienia atakowani przez izraelskie siły bezpieczeństwa. Komisja stwierdza, że operacje wojskowe wzdłuż rozszerzonej strefy buforowej i korytarzy w Strefie Gazy spowodowały i nadal powodują poważne szkody fizyczne i psychiczne Palestyńczykom, którzy zapuścili się w pobliże lub na teren, który, co znamienne, nie był oznaczony.

¹⁷¹ A/HRC/56/CRP.4, pkt 100.

¹⁷² A/HRC/56/CRP.4, pkt 411.

¹⁷³ <https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/Trapped-and-Scarred-Final-1-1.pdf>.

¹⁷⁴ <https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/Trapped-and-Scarred-Final-1-1.pdf>, s. 14.

¹⁷⁵ Zob. np. MTKJ, *prokurator przeciwko Radislavowi Krsticiowi*, IT-98-33-T, wyrok z dnia 2 sierpnia 2001 r., pkt 635.

¹⁷⁶ Zob. np. MTKJ, *prokurator przeciwko Radovanowi Karadžićowi*, IT-95-5/18-T, publiczna wersja wyroku wydanego w dniu 24 marca 2016 r., 24 marca 2016 r., pkt 5664.

78. Komisja stwierdza, że Palestyńczycy, którzy doznali fizycznych i psychicznych obrażeń w wyniku operacji wojskowych izraelskich sił bezpieczeństwa, będą nadal cierpieć z powodu długotrwałych szkód o tak poważnym charakterze, że nie będą już w stanie prowadzić normalnego i konstruktywnego życia. Na przykład w odniesieniu do palestyńskich dzieci w czerwcu 2024 r. UNICEF stwierdził, że „prawie wszystkie z 1,2 mln dzieci w Strefie Gazy potrzebują wsparcia w zakresie zdrowia psychicznego i pomocy psychospołecznej”, zwłaszcza te, które były narażone na powtarzające się traumatyczne wydarzenia, okaleczone, straciły rodziców i bliskich członków rodziny, oraz dzieci niepełnosprawne.⁽¹⁷⁷⁾ Według raportu opublikowanego przez organizację War Child w listopadzie 2024 r. prawie połowa z 504 ankietowanych opiekunów stwierdziła, że ich dzieci uważają, iż zginą podczas obecnej wojny, a inne dzieci wyraziły chęć śmierci.⁽¹⁷⁸⁾ Wielu Palestyńczyków ze Strefy Gazy poinformowało Komisję, że od 7 października 2023 r. żyją w skrajnym i ciągłym strachu o swoje bezpieczeństwo. Niektórzy z nich powiedzieli, że ich dzieci nie potrafią myśleć o niczym innym, jak tylko o tym, jak przetrwać codzienne ataki. Jest to rozsądny i oczywisty wniosek, biorąc pod uwagę, że od 7 października 2023 r. wielu Palestyńczyków w Strefie Gazy (i) zostało bezpośrednio rannych w wyniku operacji wojskowych izraelskich sił bezpieczeństwa i doświadczyło poważnych znęcania się podczas pobytu w areszcie; (ii) straciło członków rodziny, którzy zostali zabici przez izraelskie siły bezpieczeństwa; (iii) stracili swoje domy w wyniku bombardowań przeprowadzonych przez izraelskie siły bezpieczeństwa; (iv) zostali przymusowo wysiedleni; oraz (v) stracili źródła utrzymania. Komisja stwierdza, że ciągły strach i poczucie bezradności przyczyniają się do poważnych szkód psychicznych ponoszonych przez Palestyńczyków w Strefie Gazy, w tym kobiety i dzieci, wpływając na ich zdolność do prowadzenia normalnego, konstruktywnego życia.

79. Komisja stwierdza, że izraelskie ataki i niszczenie infrastruktury opieki zdrowotnej w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego stanowią przemoc reprodukcyjną, która spowodowała poważne szkody fizyczne i psychiczne kobietom w ciąży, po porodzie i karmiącym piersią, które nadal są narażone na wysokie ryzyko śmierci i obrażeń. Izraelskie ataki na zdrowie reprodukcyjne i macierzyńskie w Strefie Gazy spowodowały poważne szkody fizyczne i psychiczne wśród palestyńskich kobiet i dziewcząt na niespotykaną dotąd skalę, a kobiety i dziewczęta nadal borykają się z krzywdami związanymi z płcią, dotyczącymi ciąży i karmienia piersią, utrzymania higieny menstruacyjnej i godności oraz konsekwencji ponoszenia głównej odpowiedzialności za opiekę nad małymi dziećmi w niewyobrażalnych okolicznościach. Komisja stwierdza również, że celowe zniszczenie próbek reprodukcyjnych Palestyńczyków spowodowane izraelskim atakiem na klinikę IVF Al-Basma spowodowało poważne krótko- i długoterminowe szkody psychiczne, w tym żalobę i zespół stresu pourazowego, spowodowane powszechną traumą społeczną w Strefie Gazy.⁽¹⁷⁹⁾

80. Komisja stwierdza, że przemoc seksualna i przemoc ze względu na płeć są powszechne i systematyczne, popełniane w różnych formach od 7 października 2023 r. wobec mężczyzn i kobiet należących do grupy palestyńskiej; działania te spowodowały szkody związane z płcią. Komisja zwraca szczególną uwagę na fakt, że zmuszanie kobiet do rozbierania się i zdejmowania zasłon w miejscach publicznych i przed społecznością ma szczególnie i poważny negatywny wpływ psychologiczny na palestyńskie kobiety żyjące w społeczeństwie o surowych religijnych i kulturowych zasadach dotyczących ubioru. Palestyńskie kobiety były również szczególnie narażone na molestowanie seksualne w Internecie i przemoc psychiczną. Mężczyźni i chłopcy byli fotografowani i filmowani w upokarzających i poniżających okolicznościach, podczas gdy poddawano ich aktom o charakterze seksualnym, w tym napaściom seksualnym i gwałtom. Niezależnie od tego, czy ofiarami byli mężczyźni, chłopcy, kobiety czy dziewczęta, przemoc seksualna była stosowana nie tylko w celu głębokiego poniżenia i upokorzenia bezpośrednich ofiar, ale także w celu ukarania całej społeczności palestyńskiej. Czynności o charakterze seksualnym były popełniane przy użyciu siły, groźby użycia siły lub przymusu, powodując poważne i skrajne szkody psychiczne ofiarom, nawet jeśli nie doszło do fizycznego kontaktu. Ponadto Komisja stwierdza również, że ofiary przemocy seksualnej

¹⁷⁷ <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/humanitarian-action-children-2024-state-palestine-revision-3-june-2024>. Zobacz także <https://www.unicef.org/appeals/state-of-palestine#download>.

¹⁷⁸ https://www.warchild.org.uk/sites/default/files/2024-12/CTCCM_Gaza_Needs_Assessment_Report_2024_WCUK.pdf, s. 20.

¹⁷⁹ A/HRC/58/CRP.6, pkt 171, 175, 176 i 219.

ofiar przemocy seksualnej doznały bezpośrednich urazów psychicznych, a urazy te zostały spotęgowane przez tragiczne warunki życia, głód, zniszczone domy i śmierć członków rodziny, co w konsekwencji zwiększyło dotkliwość doznanych urazów psychicznych.

81. Biorąc pod uwagę całość dowodów, Komisja stwierdza, że izraelskie siły bezpieczeństwa celowo wyrządziły Palestyńczykom w Strefie Gazy poważne szkody fizyczne i psychiczne.⁽¹⁸⁰⁾ Biorąc pod uwagę zakres i czas trwania operacji wojskowych, przewidywalne szkody poniesione przez ofiary, zastosowane środki i metody walki, powszechną i systematyczną przemoc seksualną i przemoc ze względu na płeć oraz odmowę władz izraelskich zmiany charakteru operacji wojskowych pomimo poważnych ostrzeżeń ze strony międzynarodowych trybunałów i innych organów międzynarodowych oraz ekspertów ds. praw człowieka, a także biorąc pod uwagę ustalenia Komisji dotyczące ciągłego popełniania zbrodni wojennych, zbrodni przeciwko ludzkości oraz naruszeń i nadużyć praw człowieka, uzasadnione jest stwierdzenie, że szkody zostały wyrządzone umyślnie.

82. Komisja stwierdza, że *actus reus* i *mens rea* „powodowania poważnych szkód fizycznych lub psychicznych członkom grupy” zgodnie z art. II lit. b) konwencji w sprawie ludobójstwa zostały ustalone.

C. Celowe narzucenie grupie warunków życia mających na celu jej całkowite lub częściowe zniszczenie fizyczne

i. Ramy prawne

83. Komisja zauważa, że celowe narzucenie warunków życia mających na celu fizyczne zniszczenie grupy nie oznacza, że takie działanie musi natychmiast lub faktycznie prowadzić do śmierci członków grupy, ale musi ostatecznie mieć na celu jej zniszczenie w całości lub w części.¹⁸¹

84. Czynności, które mogą należeć do tej kategorii czynów ludobójczych, obejmują gwałt i przemoc seksualną, pozbawianie żywności i wody, ograniczenie lub zniszczenie niezbędnych usług medycznych i schronienia, brak higieny i warunków sanitarnych, systematyczne wysiedlanie i niszczenie domów oraz odmowę zapewnienia odpowiednich warunków mieszkaniowych.¹⁸² Okres takiego pozbawiania musi być „wystarczająco długi lub mieć wystarczającą skalę”, aby doprowadzić do zniszczenia grupy.⁽¹⁸³⁾ W odniesieniu do *mens rea* należy ustalić, że działania te zostały podjęte celowo i miały na celu fizyczne zniszczenie grupy, w przeciwieństwie do działań powodujących śmierć osób postronnych. *Mens rea* można również ustalić na podstawie dowodów pośrednich opartych na „obiektywnym prawdopodobieństwie, że warunki te doprowadzą do częściowego fizycznego zniszczenia grupy”.⁽¹⁸⁴⁾ Czynniki, które można wziąć pod uwagę, obejmują „charakter

¹⁸⁰ Na przykład ICJ, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Chorwacja przeciwko Serbii)*, wyrok, I.C.J. Reports 2015, s. 3, 3 lutego 2015 r., pkt 157.

¹⁸¹ ICTR, *Prokurator przeciwko Jean-Paul Akayesu*, ICTR-96-4-T, wyrok z dnia 2 września 1998 r., pkt 505; *Prokurator przeciwko Georgesowi Rutandze*, ICTR-97-20-T, wyrok z dnia 6 grudnia 1999 r., pkt 52 i 84. Zob. również ICTR, *Prokurator przeciwko Clémentowi Kayishemie i in.*, ICTR-95-1-T, wyrok z dnia 21 maja 1999 r., pkt 548.

¹⁸² Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa*.

(*Chorwacja przeciwko Serbii*), Wyrok, I.C.J. Reports 2015, s. 3, 3 lutego 2015 r., pkt 161; MTK, *Prokurator przeciwko Georgesowi Rutandze*, ICTR-97-20-T, wyrok z dnia 6 grudnia 1999 r., pkt 52; *Prokurator przeciwko Clémentowi Kayishemie i in.*, ICTR-95-1-T, wyrok z dnia 21 maja 1999 r., pkt 116; ICTY, *Prokurator przeciwko Radovanowi Karadžićowi*, IT-95-5/18-T, publiczna wersja wyroku wydanego w dniu 24 marca 2016 r., 24 marca 2016 r., pkt 546–548; *Prokurator przeciwko Milomirovi Stakićowi*, IT-97-24-T,

Wyrok z dnia 31 lipca 2003 r., pkt 517; *Prokurator przeciwko Jean-Paul Akayesu*, ICTR-96-4-T, Wyrok z dnia 2 września 1998 r., pkt 506; ICTY, *Prokurator przeciwko Vujadinowi Popovićowi i in.*, IT-05-88-T, Wyrok z dnia 10 czerwca 2010 r., pkt 815; *Prokurator przeciwko Radoslawowi Brđaninowi*, IT-99-36-T, Wyrok z dnia 1 września 2004 r., pkt 913 i 923; *Prokurator przeciwko Milomir Stakić*, IT-97-24-T, wyrok z dnia 31 lipca 2003 r., pkt 517.

¹⁸³ ICTR, *Prokurator przeciwko Clémentowi Kayishemie i in.*, ICTR-95-1-T, wyrok z dnia 21 maja 1999 r., pkt 548.

¹⁸⁴ MTKJ, *prokurator przeciwko Radovanowi Karadžićowi*, IT-95-5/18-T, publiczna wersja wyroku wydanego w dniu 24 marca 2016 r., 24 marca 2016 r., pkt 548 (pominięto przypis).

nałożone warunki, czas, przez jaki członkowie grupy byli im poddani, oraz cechy charakterystyczne grupy docelowej, takie jak jej podatność na zagrożenia”.⁽¹⁸⁵⁾

ii. Podsumowanie ustaleń faktycznych

85. Komisja zauważa, że niemal natychmiast po ataku z dnia 7 października 2023 r. w Izraelu władze izraelskie ogłosiły „całkowite oblężenie” Strefy Gazy.⁽¹⁸⁶⁾ Komisja stwierdziła w poprzednim sprawozdaniu, że już 9 października 2023 r. władze izraelskie wykazały zamiar wykorzystania dostaw podstawowych artykułów pierwszej potrzeby, w tym żywności, leków, wody, paliwa i energii elektrycznej, do przetrzymywania całej ludności Strefy Gazy jako zakładników.⁽¹⁸⁷⁾

86. Już w grudniu 2023 r. Biuro ONZ ds. Koordynacji Pomocy Humanitarnej („OCHA”) określiło sytuację humanitarną w Strefie Gazy jako „apokaliptyczną”.⁽¹⁸⁸⁾ W dniu 12 grudnia 2023 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ przyjęło rezolucję, w której zażądało natychmiastowego „humanitarnego zawieszenia broni” i wezwało wszystkie strony konfliktu do wypełnienia swoich zobowiązań wynikających z międzynarodowego prawa humanitarnego.⁽¹⁸⁹⁾ W dniu 25 marca 2024 r. Rada Bezpieczeństwa ONZ przyjęła wiążącą rezolucję, w której zażądała natychmiastowego zawieszenia broni na miesiąc ramadanu.⁽¹⁹⁰⁾ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości wydał pierwsze postanowienie w sprawie środków tymczasowych w dniu 26 stycznia 2024 r. w sprawie *Republika Południowej Afryki przeciwko Izraelowi*; w dniu 28 marca 2024 r. wydał drugie postanowienie w sprawie środków tymczasowych, ostrzegając, że „katastrofalne warunki życia” w Strefie Gazy uległy dalszemu pogorszeniu, zwłaszcza w związku z przedłużającym się i powszechnym brakiem żywności i podstawowych artykułów pierwszej potrzeby; 24 maja 2024 r. wydał trzecie postanowienie w sprawie środków tymczasowych, nakazujące Izraelowi natychmiastowe zaprzestanie operacji wojskowych w prowincji Rafah, zapewnienie pomocy humanitarnej oraz umożliwienie komisjom śledczym ONZ dostępu do Strefy Gazy.⁽¹⁹¹⁾ Postanowienia Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości są wiążące dla Izraela.

a. Zniszczenie budynków i terenów niezbędnych dla Palestyńczyków

87. Komisja przeanalizowała zdjęcia i filmy przedstawiające rozległe zniszczenia kompleksów mieszkaniowych i całych dzielnic w Strefie Gazy, w tym gruntów rolnych, obiektów użyteczności publicznej, miejsc kultu religijnego i kultury, szkół, uniwersytetów i szpitali. Wiele z tych miejsc zostało uszkodzonych lub zniszczonych w wyniku nalotów, a także ostrzału czołgów i artylerii. Niektóre z nich zostały zniszczone przez buldożery lub kontrolowane wyburzenia, co sprawiło, że obszary te stały się niezdadne do zamieszkania⁽¹⁹²⁾. Mieszkaniec miasta Gaza powiedział Komisji, że izraelskie siły bezpieczeństwa splądrowały jego dom, zniszczyły samochody, a następnie podpaliły dom. Co ważne, izraelscy żołnierze przyznali się do podpalania domów w postach w mediach społecznościowych⁽¹⁹³⁾.

88. Komisja zauważa, że bezprecedensowa kampania bombardowań prowadzona przez izraelskie siły bezpieczeństwa sprawiła, że północna część Strefy Gazy i Khan Younis na południu stały się praktycznie niezdadne do zamieszkania. W okresie od października 2023 r. do kwietnia 2025 r. prawie siedemdziesiąt procent całkowitych szkód strukturalnych w Strefie Gazy miało miejsce w

¹⁸⁵ MTKJ, *prokurator przeciwko Vujadinowi Popovićowi i in.*, IT-05-88-T, wyrok z dnia 10 czerwca 2010 r., pkt 816 (cytujać: MTKJ, *prokurator przeciwko Radosławowi Brđaninowi*, IT-99-36-T, wyrok z dnia 1 września 2004 r., pkt 906; ICTR, *Prokurator przeciwko Clémentowi Kayishemie i in.*, ICTR-95-1, wyrok z dnia 21 maja 1999 r., pkt 115; *Prokurator przeciwko Jean-Paulowi Akayesu*, ICTR-96-4-T, wyrok z dnia 2 września 1998 r., pkt 505).

¹⁸⁶ A/HRC/56/CRP.4, pkt 267.

¹⁸⁷ A/HRC/56/CRP.4, pkt 268. Zob. poniżej, „Blokowanie dostaw pomocy humanitarnej, energii elektrycznej, wody i paliwa do Strefy Gazy”.

¹⁸⁸ <https://www.ochaopt.org/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-flash-update-61>; <https://news.un.org/en/story/2024/12/1158176>.

¹⁸⁹ A/RES/ES-10/22.

¹⁹⁰ S/RES/2728 (2024).

¹⁹¹ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa w Strefie Gazy (RPA przeciwko Izraelowi)*, Postanowienie w sprawie wniosku o zmianę postanowienia z dnia 26 stycznia 2024 r. wskazującego środki tymczasowe, 28 marca 2024 r., pkt 18.

¹⁹² A/HRC/56/CRP.4, pkt 60.

¹⁹³ A/HRC/56/CRP.4, pkt 70.

provincje Gaza, Khan Younis i Północna Gaza.¹⁹⁴ W kwietniu 2025 r. UNOSAT oszacował łączną liczbę zniszczonych budynków mieszkalnych w Strefie Gazy na 258 201, przy czym prowincja Gaza odnotowała największą liczbę zniszczonych budynków, wynoszącą łącznie 46 964, z czego 37 169 znajdowało się w samym mieście Gaza.¹⁹⁵ Według analizy zdjęć satelitarnych z maja 2025 r. UNOSAT zidentyfikował 70 436 zniszczonych budynków i 18 588 poważnie uszkodzonych budynków w Gazie, spośród łącznie 174 486 uszkodzonych budynków.¹⁹⁶

89. Zniszczono również obiekty cywilne, które miały zasadnicze znaczenie dla Palestyńczyków, takie jak piekarnie. Na przykład 18 października 2023 r. piekarnia w obozie dla uchodźców Nuseirat została zniszczona w wyniku pożaru, który wybuchł po nalocie. 25 października 2023 r. zaatakowano jedyną piekarnię w obozie dla uchodźców Al-Maghazi. 15 listopada 2023 r. młyn Al-Salam w Deir Al-Balah, podobno ostatni działający w Strefie Gazy, został trafiony i uszkodzony, rzekomo przez ostrzał artyleryjski izraelskich sił bezpieczeństwa. 21 grudnia 2023 r. Światowy Program Żywnościowy („WFP”) poinformował, że 24 z 25 piekarni, z którymi miał podpisane umowy i które dostarczały chleb dla 200 000 osób, zostało uszkodzonych podczas działań wojennych.⁽¹⁹⁷⁾ W listopadzie 2023 r. poinformowano, że wszystkie piekarnie na północy Strefy Gazy nie działają z powodu braku paliwa, wody i mąki pszennej, a także z powodu zniszczeń poniesionych przez młyny i same piekarnie podczas ataków.⁽¹⁹⁸⁾

90. Przed 7 października 2023 r. większość produktów rolnych pochodziła z terytorium Strefy Gazy. Od 7 października 2023 r. nie jest to już możliwe ze względu na rozległe zniszczenia pól uprawnych oraz ograniczenia dostępu do pól w celu zbiorów, dostaw i transportu, spowodowane brakiem paliwa i zniszczeniem infrastruktury, w tym dróg, a także trwającym konfliktem. Ponadto większość tych obszarów nie nadaje się do uprawy rolnej z powodu obecności niewybuchów. Zniszczenia gruntów rolnych w całym Strefie Gazy, a zwłaszcza w północnej części Gazy, stanowią poważne długoterminowe zagrożenie dla produkcji żywności i całego łańcucha dostaw żywności. Zakłóciły one już produkcję podstawowych upraw, spowodowały utratę środków do życia przez rolników i przyspieszyły poważny kryzys żywnościowy prowadzący do głodu. Ponadto znaczny wpływ miało to na rybołówstwo, które obecnie nie jest możliwe, a wiele rodzin straciło źródła utrzymania w wyniku zniszczenia łodzi rybackich i ograniczeń w przemieszczaniu się nałożonych przez izraelskie siły bezpieczeństwa, uniemożliwiających łodziom opuszczanie wybrzeża Gazy.⁽¹⁹⁹⁾ Komisja zauważyła w poprzednim sprawozdaniu, że Palestyńczycy w Strefie Gazy będą mieli trudności z odzyskaniem znaczącej samowystarczalności w zakresie produkcji żywności, nawet jeśli działania wojenne ustaną.⁽²⁰⁰⁾

91. Warto zauważyć, że według stanu na dzień 27 maja 2025 r. UNESCO zweryfikowało zniszczenia 110 obiektów kulturalnych i religijnych w Strefie Gazy od 7 października 2023 r.: 13 obiektów religijnych, 77 budynków o znaczeniu historycznym i/lub artystycznym, trzy magazyny ruchomych dóbr kultury, dziewięć zabytków, jedno muzeum i siedem stanowisk archeologicznych.⁽²⁰¹⁾ W lutym 2025 r. Bank Światowy oszacował, że 53% obiektów dziedzictwa kulturowego w Strefie Gazy zostało uszkodzonych lub zniszczonych.⁽²⁰²⁾ Wśród nich znalazły się niektóre z najważniejszych zabytków kulturowych i religijnych Strefy Gazy, takie jak port Anthedon, rzymski cmentarz w mieście Gaza, muzeum Al Pasha Palace, starożytna łaźnia samarytańska i Wielki Meczet Omari. Według dochodzenia przeprowadzonego przez Bellingcat i Scripps News, do marca 2024 r. ponad 150 obiektów dziedzictwa kulturowego i religijnego zostało uszkodzonych lub zniszczonych, w tym 100 meczetów i 21 cmentarzy, przy czym należy zauważyć, że niektóre z nich

¹⁹⁴ <https://unosat.org/products/4130>.

¹⁹⁵ <https://unosat.org/products/3804>; A/HRC/56/CRP.4, pkt 132.

¹⁹⁶ <https://unosat.org/products/4130>.

¹⁹⁷ A/HRC/56/CRP.4, pkt 227.

¹⁹⁸ A/HRC/56/CRP.4, pkt 313.

¹⁹⁹ A/HRC/56/CRP.4, pkt 228.

²⁰⁰ A/HRC/56/CRP.4, pkt 229.

²⁰¹ <https://www.unesco.org/en/gaza/assessment> (ostatnia aktualizacja: 28 maja 2025 r.).

wyduje się, że obiekty te były celem ataków.²⁰³ Jeśli chodzi o placówki edukacyjne w Strefie Gazy, w okresie od 7 października 2023 r. do grudnia 2024 r. 396 budynków szkolnych spośród 564 zostało bezpośrednio trafionych i uległo zniszczeniu.²⁰⁴ Spośród nich 80 szkół zostało całkowicie zniszczonych, a 66 szkół straciło co najmniej połowę swojej konstrukcji.⁽²⁰⁵⁾ W poprzednim sprawozdaniu Komisja stwierdziła, że w okresie od 7 października 2023 r. do 25 lutego 2025 r. w Strefie Gazy 403 z 564 budynków szkolnych zostało bezpośrednio trafionych i uległo zniszczeniu. Spośród tych budynków 85 szkół zostało całkowicie zniszczonych, a 73 szkoły straciły co najmniej połowę swojej konstrukcji. Ponieważ 61% szkół w Strefie Gazy działało w systemie podwójnych lub potrójnych zmian, zniszczenie każdego budynku szkolnego miało wpływ na setki, a czasem nawet tysiące uczniów. 403 budynki szkolne, które zostały bezpośrednio trafione, służyły około 435 290 uczniom i 16 275 nauczycielom. W okresie od 7 października 2023 r. do 25 lutego 2025 r. 62% budynków szkolnych wykorzystywanych jako schronienia zostało bezpośrednio trafionych, co spowodowało znaczną liczbę ofiar.⁽²⁰⁶⁾ Ponadto Komisja stwierdziła, że obiekty szkolnictwa wyższego również były celem ataków i zostały zniszczone lub uszkodzone, co dotknęło około 87 000 studentów uniwersytetów. Należały do nich kampus Uniwersytetu Al-Azhar, zburzony w grudniu 2023 r., oraz kampus Uniwersytetu Israa, zburzony w styczniu 2024 r. Do dnia 25 marca 2025 r. całkowicie zniszczono ponad 57 budynków uniwersyteckich.⁽²⁰⁷⁾ W wyniku zniszczenia obiektów edukacyjnych ponad 658 000 dzieci w wieku szkolnym w Strefie Gazy zostało pozbawionych dostępu do formalnej edukacji i związanego z nią wsparcia ochronnego funkcjonalnego systemu edukacyjnego.⁽²⁰⁸⁾

92. W poprzednim raporcie Komisja stwierdziła, że izraelskie ataki w Strefie Gazy od października 2023 r. doprowadziły do faktycznego zniszczenia systemu edukacji, co ma znaczące długoterminowe negatywne skutki dla dzieci i młodzieży w Strefie Gazy oraz dla tożsamości narodu palestyńskiego jako grupy. Izraelskie ataki spowodowały zniszczenia ponad 70% budynków szkolnych w Strefie Gazy i stworzyły warunki, w których edukacja dzieci stała się niemożliwa.⁽²⁰⁹⁾ Co ważne, Komisja udokumentowała również kilka przypadków podpalenia lub zburzenia szkół przez izraelskie siły bezpieczeństwa, z których wiele było w tym czasie pustych, i uznała, że takie działania były celowe.⁽²¹⁰⁾

b. Niszczenie i uniemożliwianie dostępu do placówek i jednostek medycznych

93. W poprzednim raporcie Komisja szczegółowo opisała swoje ustalenia dotyczące zniszczenia i odmowy dostępu do placówek medycznych w Strefie Gazy przez izraelskie siły bezpieczeństwa.²¹¹ Komisja stwierdziła *między innymi*, że ataki na placówki opieki zdrowotnej były nieodłącznym elementem szerszego ataku izraelskich sił bezpieczeństwa na Palestyńczyków w Strefie Gazy oraz na infrastrukturę fizyczną i demograficzną Strefy Gazy.²¹² Komisja stwierdziła również, że izraelskie siły bezpieczeństwa celowo zabijały, raniły, aresztowały, zatrzymywały, maltretowały i torturowały personel medyczny oraz atakowały pojazdy medyczne.²¹³ Od października 2023 r. dostęp do opieki medycznej w Strefie Gazy jest poważnie ograniczony.

94. Komisja zauważa, że brak dostępu do opieki medycznej od 7 października 2023 r. poważnie pogorszył warunki życia Palestyńczyków w Strefie Gazy. Według stanu na dzień 24

²⁰³ <https://www.bellingcat.com/news/2024/06/26/gaza-israel-destroy-destruction-damage-cultural-history-heritage-archaeology-conflict-war/>.

²⁰⁴ Kłastr d^s. edukacji oPT, <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/verification-damages-schools-based-proximity-damaged-sites-gaza-occupied-palestinian-territory-update-7-december-2024>

²⁰⁵ Kłastr d^s. edukacji oPT, <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/verification-damages-schools-based-proximity-damaged-sites-gaza-occupied-palestinian-territory-update-7-december-2024>

²⁰⁶ A/HRC/59/26, pkt 7.

²⁰⁷ A/HRC/59/26, pkt 9.

²⁰⁸ A/HRC/59/26, pkt 28.

²⁰⁹ A/HRC/59/26, pkt 76.

²¹⁰ A/HRC/59/26, pkt 80.

²¹¹ A/79/232.

²¹² A/79/232, pkt 88.

²¹³ A/HRC/56/CRP.4, pkt 255; A/79/232, pkt 89.

W czerwcu 2025 r. tylko 36% placówek służby zdrowia nadal funkcjonowało (wszystkie częściowo, z wyjątkiem jednego szpitala polowego, który działał w pełni).²¹⁴ Do dnia 7 maja 2025 r. zaatakowano 180 karettek pogotowia.²¹⁵ Dostęp był również ograniczony z powodu zamknięcia niektórych obszarów przez izraelskie siły bezpieczeństwa, opóźnień w koordynacji bezpiecznych tras, punktów kontrolnych, przeszukiwania lub niszczenia dróg.⁽²¹⁶⁾ Ponadto szpitale zostały zmuszone do zaprzestania działalności z powodu braku paliwa, energii elektrycznej i środków medycznych, co miało tragiczne konsekwencje dla opieki zdrowotnej na północy, w szczególności dla pacjentek położniczych.⁽²¹⁷⁾ Na przykład do końca lutego 2024 r. szpital Al-Awda, w którym znajdował się jeden z niewielu funkcjonujących oddziałów położniczych w północnej Gazie, działał częściowo, przyjmując pacjentki położnicze znacznie przekraczające jego możliwości. Według doniesień, w okresie od 7 października do 23 grudnia 2023 r. zapewnił opiekę 15 577 pacjentkom położniczym, dysponując 75 łózkami. W dniu 27 lutego 2024 r. administracja szpitala ogłosiła, że częściowo wstrzymuje działalność z powodu braku paliwa, energii elektrycznej i środków medycznych.

95. Co ważne, ataki na szpitale miały miejsce nawet po wznowieniu działań wojskowych 18 marca 2025 r., w tym atak na kompleks medyczny Nasser i europejski szpital w Strefie Gazy 13 maja 2025 r. Według doniesień, 13 maja 2025 r. o godz. 02:45 kompleks medyczny Nasser został trafiony izraelskim atakiem dronów, który był wymierzony w oddział oparzeń szpitala⁽²¹⁸⁾, w wyniku czego zginęło dwóch pacjentów, a 12 innych zostało rannych, a infrastruktura szpitala została zniszczona.⁽²¹⁹⁾ WHO potwierdziła ponadto, że uderzono w oddział oparzeń szpitala, niszcząc 18 łóżek szpitalnych na oddziale chirurgicznym, osiem łóżek na oddziale intensywnej terapii i 10 łóżek szpitalnych.⁽²²⁰⁾ O godz. 18:19 tego samego dnia izraelskie siły bezpieczeństwa rzekomo przeprowadziły serię nalotów na szpital European Gaza Hospital, uderzając w wewnętrzne dziedzińce i otoczenie szpitala. OCHA poinformowała, że w wyniku tego incydentu zginęło co najmniej 19 osób, w tym pięć kobiet, a ponad 40 zostało rannych, w tym czterech dziennikarzy.⁽²²¹⁾ Następnego dnia szpital European Gaza Hospital został ponownie zaatakowany, gdy izraelskie siły bezpieczeństwa uderzyły w buldożer sprowadzony przez szpital w celu naprawy dróg umożliwiających dojazd do szpitala.⁽²²²⁾ Według WHO w wyniku ataków szpital European Gaza Hospital został wyłączony z eksploatacji w dniu 15 maja 2025 r.⁽²²³⁾ Była to jedyna placówka świadcząca usługi onkologiczne w Strefie Gazy.⁽²²⁴⁾ W wyniku przymusowego zamknięcia szpital musiał zaprzestać świadczenia usług, w tym neurochirurgii, opieki kardiologicznej i leczenia nowotworów, które nie były dostępne w innych placówkach w Strefie Gazy.⁽²²⁵⁾ Izraelskie siły bezpieczeństwa twierdziły, że zaatakowały kompleks dowodzenia i kontroli Hamasu znajdujący się pod szpitalem oraz bojowników Hamasu, i opublikowały zdjęcia lotnicze, które rzekomo pokazywały tunel pod szpitalem; jednak analiza geolokalizacyjna zdjęć lotniczych przeprowadzona przez Komisję zdecydowanie potwierdza wniosek, że szpital European Gaza Hospital został błędnie zidentyfikowany na filmie. Izraelskie siły bezpieczeństwa

²¹⁴ <https://www.unocha.org/publications/report/occupied-palestinian-territory/gaza-humanitarian-response-update-8-21-june-2025>.

²¹⁵ <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-288-gaza-strip>.

²¹⁶ A/79/232, pkt 10.

²¹⁷ A/HRC/58/CRP.6, pkt 44.

²¹⁸ <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/gaza-strike-nasser-hospital>;

<https://www.bbc.com/news/articles/cx2jvx3y3g3o>.

²¹⁹ <https://media.un.org/unifeed/en/asset/d339/d3395060> ; <https://pchgaza.org/israeli-strike-targets-and-kills-journalist-esleih-while-receiving-treatment-at-nasser-medical-complex/>

²²⁰ <https://x.com/DrTedros/status/1922289438773698916>

²²¹ <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/humanitarian-situation-update-288-gaza-strip-enarhe>

²²² <https://www.middleeasteye.net/live-blog/live-blog-update/israeli-air-strikes-pummel-vicinity-european-hospital>; <https://www.theguardian.com/world/2025/may/14/israel-hits-gaza-hospitals-in-deadly-strikes-after-pause-to-allow-release-of-edan-alexander>

²²³ https://www.emro.who.int/images/stories/Sitrep_59.pdf

²²⁴ https://www.emro.who.int/images/stories/Sitrep_59.pdf

²²⁵ <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/health-system-breaking-point-hostilities-further-intensify-gaza-who-warns-enar#:~:text=Europejski%20Szpital%20w%20Strefie%20Gazy%20pozostaje%20jedyną%20placówką%20oferującą%20usługi%20niedostępne%20w%20żadnym%20innym%20miejscu%20w%20Strefie%20Gazy>

Nagranie nie przedstawia europejskiego szpitala w Gazie, ale szkołę średnią dla chłopców w Dżeninie, położoną około 100 metrów od ogrodzenia szpitala. ²²⁶

96. Ataki na szpitale i ich niszczenie oraz skala urazów traumatycznych w całym Strefie Gazy przytłoczyły pozostałe placówki medyczne, prowadząc do załamania systemu opieki zdrowotnej. Obłężenie Gazy, które spowodowało *między innymi* brak paliwa i energii elektrycznej, poważnie wpłynęło na funkcjonowanie placówek medycznych i ograniczyło dostępność sprzętu ratującego życie, środków medycznych i leków. Spowodowało to zmniejszenie priorytetowego traktowania pacjentów z chorobami przewlekłymi, co doprowadziło do możliwych do uniknięcia powikłań i zgonów. ²²⁷

97. Eksperti medyczni poinformowali Komisję, że zniszczenie infrastruktury medycznej, brak zaopatrzenia i ataki na pracowników służby zdrowia utrudniły dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej i leczenia, co miało bezpośredni i pośredni wpływ na stan zdrowia mieszkańców Strefy Gazy. Szczególnie dotknęło to dzieci. Ataki na szpitale pediatryczne w Strefie Gazy, w tym szpital Rantisi i szpital Al-Nasr w mieście Gaza, a także ataki na większe szpitale zmusiły dzieci z istniejącymi schorzeniami do szukania pomocy w mniejszych placówkach, które nie dysponują wyspecjalizowanym personelem pediatrycznym i sprzętem. Lekarz ze szpitala Ahli stwierdził, że szpital nie dysponuje niezbędnymi lekami i wiedzą specjalistyczną do leczenia dzieci z złożonymi problemami zdrowotnymi, takimi jak ciężka astma lub epilepsja. ⁽²²⁸⁾

98. Pracownik służby zdrowia, który pracował jako wolontariusz w kompleksie medycznym Nasser w Khan Younis, stwierdził: „W izbie przyjęć było prawdopodobnie trzech mężczyzn, a reszta to dzieci, kobiety, osoby starsze, wszyscy zaskoczeni we śnie, nadal owinięci kocami”. ⁽²²⁹⁾ Komisja obejrzała film (poświadczony przez agencję Al Jazeera Sanad) przedstawiający lekarza-wolontariusza w szpitalu, który stwierdził, że w szpitalu zabrakło środków przeciwbólowych, a pracownicy służby zdrowia nie byli w stanie podać pacjentom środków uspokajających. Według lekarza siedem dziewcząt miało amputowane nogi bez znieczulenia, a większość pacjentów stanowiły kobiety i dzieci z oparzeniami całego ciała i utratą kończyn. ⁽²³⁰⁾ Położnik, który przebywał w Strefie Gazy w grudniu 2023 r. i styczniu 2024 r., powiedział Komisji, że szpitale były przepełnione, a tysiące wysiedlonych Palestyńczyków szukało schronienia na terenie szpitali. Według położnika podłogi oddziału ratunkowego były pokryte krwią i przepełnione, co czasami utrudniało dotarcie do pacjentów leżących na podłodze. Położnik dodał, że na podłodze leżały dzieci „z przerażającymi amputacjami, oparzeniami, urazami, pokryte krwią innych osób”, a nie było dostępnych żadnych środków przeciwbólowych.

99. Komisja zbadała ataki na cztery szpitale w różnych częściach Strefy Gazy: kompleks medyczny Nasser w Khan Younis, szpitale Shifa, Awdah i Turkish-Palestinian Friendship („szpital turecki”). Są to dwie duże placówki medyczne i szpitale oferujące specjalistyczną opiekę medyczną, np. w zakresie położnictwa, pediatrii i onkologii. Komisja stwierdziła, że izraelskie siły bezpieczeństwa zaatakowały te placówki w podobny sposób, co wskazuje na istnienie planów operacyjnych i procedur dotyczących ataków na placówki opieki zdrowotnej. ⁽²³¹⁾ Warto zauważyć, że od 6 listopada 2023 r. powtarzające się ataki na szpital Shifa i kompleks medyczny Nasser w Khan Younis, w tym ataki skierowane konkretnie przeciwko oddziałowi położniczemu i oddziału intensywnej terapii szpitala Shifa, doprowadziły do całkowitego lub prawie całkowitego zamknięcia tych placówek. Zamknięcie tych placówek miało poważne konsekwencje dla pozostałej części

²²⁶ Zob. np. <https://www.haaretz.com/israel-news/2025-05-15/ty-article/.premium/idf-claimed-hamas-dug-tunnel-under-gaza-school-but-shared-footage-of-a-nearby-hospital/00000196-d05d-d9a9-a99e-f35d73540000>

²²⁷ A/79/232, pkt 13.

²²⁸ A/79/232, pkt 37.

²²⁹ <https://www.map.org.uk/news/archive/post/1715-map-demands-uk-cease-being-an-ally-to-atrocities-as-israel-renews-bombardment-of-gaza>.

²³⁰ <https://www.aljazeera.com/news/liveblog/2025/3/19/live-outrage-as-israeli-attacks-break-gaza-ceasefire-killing-hundreds?update=3588710>; <https://www.instagram.com/reel/DHVTB-fTKba/?igsh=dXExYnZ4YW4zd3l0>.

²³¹ A/79/232, pkt 18.

już i tak przeciążone szpitale w Strefie Gazy, ze względu na kluczową rolę tych dwóch szpitali w całym systemie opieki zdrowotnej.²³² W dniu 1 listopada 2023 r. szpital turecki zaprzestał działalności z powodu zniszczeń spowodowanych nalotami w dniach 30 i 31 października 2023 r., a także braku paliwa i energii elektrycznej, co spowodowało śmierć kilku pacjentów, m.in. z powodu braku tlenu. Szpital Turecki był jedyną placówką specjalizującą się w leczeniu nowotworów w Strefie Gazy. Od momentu jego zamknięcia około 10 000 pacjentów chorych na raka pozostało bez dostępu do leczenia. W rezultacie pacjenci umierali z powodu braku odpowiedniego leczenia nowotworów.⁽²³³⁾ Według położnika pacjentka w Strefie Gazy z podejrzeniem raka endometrium nie otrzymała żadnych leków, ponieważ nie były one dostępne w szpitalu, a operacja była niemożliwa z powodu braku odpowiedniego sprzętu. Położnik poinformował Komisję, że gdyby taki przypadek zgłoszono jej w Strefie Gazy przed 7 października 2023 r., można by go było łatwo wyleczyć poprzez histerektomię.

100. Szpital Awdah, główny ośrodek opieki zdrowotnej w zakresie zdrowia reprodukcyjnego w północnej części Strefy Gazy, został obłożony w grudniu 2023 r. Wewnątrz znalazło się około 250 osób, które borykały się z poważnymi niedoborami żywności, wody i leków. Podczas obłożenia kilka osób, w tym personel medyczny i kobieta w ciąży, zostało podobno zabitych przez snajperów.⁽²³⁴⁾ Do końca lutego 2024 r. szpital Awdah, który posiadał jeden z niewielu funkcjonujących oddziałów położniczych w prowincji północnej Gazy, działał częściowo, przyjmując pacjentki położnicze znacznie przekraczające jego możliwości. Według doniesień w okresie od 7 października do 23 grudnia 2023 r. szpital zapewnił opiekę 15 577 pacjentkom położniczym, dysponując zaledwie 75 łózkami. W dniu 27 lutego 2024 r. administracja szpitala ogłosiła, że częściowo wstrzymuje działalność z powodu braku paliwa, energii elektrycznej i środków medycznych. Częściowe zamknięcie szpitala miało tragiczne konsekwencje dla usług opieki zdrowotnej w północnej części prowincji Gaza, w szczególności dla pacjentek położniczych.⁽²³⁵⁾

101. Komisja informowała już wcześniej o atakach skierowanych przeciwko pracownikom służby zdrowia i placówkom medycznym w Strefie Gazy.²³⁶ Według Ministerstwa Zdrowia w Strefie Gazy w okresie od 7 października 2023 r. do 16 lipca 2025 r. zginęło co najmniej 1581 pracowników służby zdrowia.⁽²³⁷⁾ Do dnia 12 maja 2025 r. zabito 48 pracowników lub wolontariuszy Palestyńskiego Czerwonego Półksiężycy, a wielu innych zostało zaatakowanych lub zatrzymanych.⁽²³⁸⁾ Personel medyczny stwierdził, że uważa, iż był celowo atakowany.⁽²³⁹⁾ Komisja udokumentowała bezpośrednie ataki na konwoje medyczne obsługiwane przez Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, Organizację Narodów Zjednoczonych, Palestyński Czerwony Półksiężyc i organizacje pozarządowe. Dostęp był również ograniczony z powodu zamknięcia obszarów przez izraelskie siły bezpieczeństwa, opóźnień w koordynacji bezpiecznych tras, punktów kontrolnych, przeszukiwań lub niszczenia dróg.⁽²⁴⁰⁾

102. W odniesieniu do wpływu wznowienia izraelskich operacji wojskowych na 18 marca 2025 r. w sprawie Palestyńczyków w Strefie Gazy dyrektor szpitala Shifa, Muhammad Abu Salmiya, powiedział stacji Al Jazeera, że szpital nie jest przygotowany do przyjęcia napływających ofiar ataków z 18 marca 2025 r. i że „co minutę umiera jedna osoba ranna z powodu braku środków”.⁽²⁴¹⁾ Organizacja MSF poinformowała, że zareagowała na napływ pacjentów w południowej i środkowej części Strefy Gazy, a oddział ratunkowy w kompleksie medycznym Nasser w Khan Younis przyjął wiele ciał i fragmentów ciał, z których większość stanowiły dzieci i kobiety. W ciągu niecałych dwóch godzin oddział ratunkowy szpitala przyjął ponad 400 pacjentów. W swoim oświadczeniu organizacja MSF

²³² A/79/232, pkt 21.

²³³ A/79/232, pkt 24.

²³⁴ A/79/232, pkt 25.

²³⁵ A/79/232, pkt 26.

²³⁶ A/HRC/56/CRP.4; A/79/232; A/HRC/58/CRP.6.

²³⁷ <https://www.un.org/unispal/document/ohchr-press-release-16jul25/>

²³⁸ <https://www.palestinercs.org/en/Article/12067/Urgent-Appeal-to-Ensure-Protection-for-Humanitarian-Workers-in-Palestine>

²³⁹ A/79/232, pkt 8.

²⁴⁰ A/79/232, pkt 10.

²⁴¹ <https://aje.io/oc05av?update=3586669>.

porównał ataki z 18 marca 2025 r. do „ostatnich 15 miesięcy wojny”.²⁴² Według dyrektora organizacji Medical Aid for Palestinians w Strefie Gazy „szpitale są przeciążone, szybko wyczerpują się zapasy środków medycznych, a ludzie ponownie są wysiedlani i nie mają gdzie się schronić”.²⁴³

103. Według doniesień, wieczorem 23 marca 2025 r. izraelskie operacje wojskowe wymierzone były w oddział chirurgiczny kompleksu medycznego Nasser w Khan Younis, w wyniku czego zginęły co najmniej dwie osoby, w tym przywódca polityczny Hamasu, który był leczony w szpitalu, oraz 16-letni chłopiec²⁴⁴, a co najmniej osiem innych osób, wszystkie będące pacjentami szpitala, odniosło obrażenia.⁽²⁴⁵⁾ Chirurg urazowy, który w czasie ataku był wolontariuszem w szpitalu, powiedział stacji Al Jazeera, że atak zniszczył oddział chirurgiczny i 30 łóżek w szpitalu, pogarszając i tak już tragiczną sytuację w całym szpitalu.⁽²⁴⁶⁾ Według doniesień izraelski minister obrony Israel Katz stwierdził, że celem ataku był przywódca polityczny Hamasu.⁽²⁴⁷⁾ Według dyrektora kompleksu medycznego Nasser w Khan Younis wszyscy pacjenci oddziału chirurgicznego zostali zmuszeni do ewakuacji, ponieważ oddział ten został całkowicie unieruchomiony w wyniku nalotu.⁽²⁴⁸⁾

104. Komisja udokumentowała również wyjątkowo niebezpieczne warunki dla kobiet rodzących w szpitalach w Strefie Gazy, w tym brak wyspecjalizowanego personelu, leków i sprzętu.²⁴⁹ Lekarze poinformowali Komisję, że borykali się z poważnymi trudnościami w łagodzeniu bólu pacjentek i zapobieganiu infekcjom, ponieważ szpitale często nie dysponowały odpowiednimi środkami, w tym środkami do znieczulenia zewnątrzoponowego, lekami na nadciśnienie, środkami znieczulającymi, przeciwbólowymi, immunoglobuliną anty-D i antybiotykami. Specjalista medycyny ratunkowej, który w styczniu 2024 r. pracował w kompleksie medycznym Nasser w Khan Younis, opisał poważne trudności w diagnozowaniu i leczeniu kobiet w ciąży ze względu na brak wiarygodnych badań laboratoryjnych i sprzętu, co prowadziło do możliwych do uniknięcia powikłań. Położnicy stwierdzili, że kobiety z Gazy otrzymywały bardzo niewielką opiekę położniczą, a wiele z nich cierpiało na infekcje pochwy, które nieleczone mogły prowadzić do przedwczesnych porodów, poronień lub bezpłodności. Personel medyczny opisał przypadki przyjmowania pacjentek w ciąży cierpiących na niedożywienie i odwodnienie, a także różne formy infekcji i anemii.⁽²⁵⁰⁾

105. Komisja udokumentowała, że kobiety w ciąży coraz częściej decydowały się na niebezpieczne porody w domu lub w schroniskach, przy niewielkim lub żadnym wsparciu medycznym, co zwiększało ryzyko powikłań prowadzących do trwałych urazów i śmierci. Komisja otrzymała doniesienia o kobietach zmuszonych do rodzenia w domu bez odpowiedniej pomocy medycznej, ponieważ nie były w stanie dotrzeć do szpitala lub kliniki medycznej ze względu na sytuację bezpieczeństwa lub brak transportu. Komisja otrzymała również doniesienia od personelu medycznego o kobietach w ciąży rodzących w skrajnie niepewnych warunkach, mieszkających w schroniskach, gdzie miały bardzo niewielkie wsparcie, sprzęt lub narzędzia medyczne i nie miały dostępu do szpitali.⁽²⁵¹⁾

106. Co ważne, Izrael drastycznie ograniczył, a czasami całkowicie uniemożliwił wydawanie zezwoleń na opuszczenie Strefy Gazy w celu leczenia, uniemożliwiając pacjentom przede wszystkim leczenie w szpitalach na Zachodnim Brzegu, w tym

²⁴² <https://msf.org.uk/article/gaza-msf-teams-respond-unacceptable-massacres-civilians-israeli-forces>.

²⁴³ <https://www.map.org.uk/news/archive/post/1715-map-demands-uk-cease-being-an-ally-to-atrocities-as-israel-renews-bombardment-of-gaza>.

²⁴⁴ <https://media.un.org/unifeed/en/asset/d335/d3354196>; <https://www.aljazeera.com/news/2025/3/24/israeli-strike-on-gaza-hospital-kills-hamas-leader-teen-officials-say>.

²⁴⁵ <https://aje.io/k016y8?update=3598544>.

²⁴⁶ <https://aje.io/k016y8?update=3598549>.

²⁴⁷ <https://rotter.net/forum/scoops1/892576.shtml>; <https://www.idf.il/279344>; <https://www.theguardian.com/world/2025/mar/23/israeli-strike-at-gaza-hospital-kills-five-including-hamas-political-leader>.

²⁴⁸ <https://media.un.org/unifeed/en/asset/d335/d3354196>.

²⁴⁹ A/HRC/58/CRP.6, pkt 47.

²⁵⁰ A/HRC/58/CRP.6, pkt 47.

²⁵¹ A/HRC/58/CRP.6, pkt 51–52.

Wschodnia Jerozolima. Według OCHA, między 7 października 2023 r. a 31 lipca 2025 r. „ponad 7500 Palestyńczyków, w tym około 5200 dzieci, zostało ewakuowanych medycznie za granicę, z czego około 2100 pacjentów zostało ewakuowanych medycznie od 1 lutego, a ponad 14 800 osób szacuje się, że potrzebuje pilnego leczenia poza Gazą.”²⁵² Warto zauważyć, że 18 marca 2025 r., gdy Izrael wznowił operacje wojskowe w Strefie Gazy, minister obrony Izrael Katz wydał podobno polecenie zamknięcia przejścia granicznego w Rafah z Egiptem dla pacjentów wyjeżdżających na leczenie za granicę.²⁵³ Jednocześnie władze izraelskie utrudniały dostęp do Strefy Gazy zespołom ratownictwa medycznego, które zamierzały zapewnić wsparcie medyczne palestyńskim lekarzom i szpitalom w Strefie Gazy. Według WHO „od 18 marca 2025 r. odsetek odmów wzrósł o prawie 50 procent, a 102 międzynarodowych pracowników służby zdrowia [ratowników medycznych], w tym chirurgów i innego wyspecjalizowanego personelu medycznego, nie wpuszczono do kraju”.⁽²⁵⁴⁾

c. Przymusowe wysiedlenia i ich skutki

107. W wyniku izraelskich operacji wojskowych od października 2023 r. do 25 czerwca 2025 r. w Strefie Gazy wysiedlono ponad 1,9 mln osób (około 90% ludności).²⁵⁵ W wyniku operacji wojskowych wznowionych 18 marca 2025 r. oraz nakazów ewakuacji wydanych od tego czasu przez izraelskie siły bezpieczeństwa w ciągu dwóch tygodni wysiedlono ponad 280 000 osób.²⁵⁶ Według stanu na dzień 23 lipca 2025 r. wysiedlonych zostało 762 593 osób,²⁵⁷ które nieustannie zmagają się z dramatycznymi i niehumanitarnymi warunkami życia. Według OCHA, na dzień 23 lipca 2025 r. „ponad dwa miliony ludzi w Strefie Gazy zostało stłoczonych na obszarze mniejszym niż 45 kilometrów kwadratowych, czyli wielkości miasta Gaza, podczas gdy 88% terytorium znajduje się obecnie w strefach zmilitaryzowanych przez Izrael lub objętych nakazami wysiedlenia”.⁽²⁵⁸⁾

108. W trakcie całej kampanii wojskowej Izraela, trwającej od 7 października 2023 r., osoby z Gazy, które zostały wysiedlone, opowiadały Komisji o niehumanitarnych warunkach życia. Jedna z matek opowiedziała Komisji o tym, jak wraz z czterema małymi synami przebywała w klatce dla psów, przykrytej z góry, aby zapewnić im ochronę przed deszczem i zimnem. Inni dzielą materace z nawet dziesięcioma osobami lub śpią na zmianę. W rezultacie wielu Palestyńczyków, zwłaszcza dzieci, cierpi na choroby skóry, infekcje i przewlekłą biegunkę.⁽²⁵⁹⁾ Do końca grudnia 2023 r. w schroniskach UNRWA odnotowano ponad 360 000 przypadków chorób zakaźnych, w tym ostrych infekcji dróg oddechowych, zapalenia opon mózgowych, żółtaczkę, liszajkę i ospę wietrznej.⁽²⁶⁰⁾ 19 grudnia 2023 r. UNICEF stwierdził, że w wyniku działań wojennych i masowych wysiedleń na 700 dzieci przypadała średnio jedna toaleta. Z powodu braku odpowiednich warunków sanitarnych 100 000 dzieci cierpiało na biegunkę, która w połączeniu z rosnącym niedożywieniem coraz częściej kończyła się śmiercią. Było to szczególnie niepokojące, ponieważ dostęp do opieki zdrowotnej był praktycznie niemożliwy, a nieliczne funkcjonujące szpitale skupiały się na leczeniu urazów związanych z konfliktem i nie były w stanie odpowiednio reagować na wybuchy epidemii. Ponadto ponad 130 000 dzieci w wieku poniżej dwóch lat nie otrzymywało

²⁵² <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-311-gaza-strip#:~:text=Between%207%202023%20October%20and,urgent%20medical%20treatment%20out%20side%20Gaza>.

²⁵³ <https://www.c14.co.il/article/1150646>; <https://news.walla.co.il/break/3735208>; https://www.terrorism-info.org.il/app/uploads/2025/03/H_061_25.pdf; <https://aje.io/oc05av?update=3586380>.

²⁵⁴ <https://x.com/WHOoPt/status/1953021621247017383>.

²⁵⁵ <https://www.unrwa.org/resources/reports/unrwa-situation-report-177-situation-gaza-strip-and-west-bank-including-east-jerusalem#:~:text=According%20to%20the%20UN%2C%20at,some%2010%20times%20or%20more>.

²⁵⁶ <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-277-gaza-strip>.

²⁵⁷ <https://www.unrwa.org/resources/reports/unrwa-situation-report-181-situation-gaza-strip-and-west-bank-including-east-jerusalem>. Zobacz także <https://aje.io/5apaas?update=3589985>.

²⁵⁸ <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-307-gaza-strip>. Zobacz także <https://aje.io/sqo826?update=3593674>.

²⁵⁹ A/HRC/56/CRP.4, pkt 258.

²⁶⁰ A/HRC/56/CRP.4, pkt 259.

krytyczne dla życia karmienie piersią i odpowiednie dla wieku karmienie uzupełniające, w tym suplementacja mikroelementami.²⁶¹ 23 listopada 2023 r. organizacja Oxfam poinformowała, że noworodki w wieku do trzech miesięcy umierają z powodu hipotermii, odwodnienia i infekcji, ponieważ matki mają niewielkie lub żadne wsparcie medyczne i żyją w strasznych warunkach, bez wody, urządzeń sanitarnych, ogrzewania i żywności.²⁶²

109. W poprzednim sprawozdaniu Komisja stwierdziła, że w wyniku działań izraelskich sił bezpieczeństwa związanych z przenoszeniem ludności cywilnej z północy na południe ludność cywilna została (i) zmuszona do opuszczenia swoich domów w obawie o swoje bezpieczeństwo; (ii) poniżana, poniżana i atakowana podczas ewakuacji; (iii) zmuszona do życia w nieludzkich warunkach w przepełnionych schroniskach, pozbawionych opieki zdrowotnej i podstawowych środków, takich jak czysta żywność i woda; (iv) atakowana na trasach ewakuacyjnych i na obszarach wyznaczonych jako strefy bezpieczeństwa; oraz (v) pozbawiona możliwości powrotu do swoich domów na północy z powodu ograniczeń w przemieszczaniu się i zniszczeń na dużą skalę na północy Strefy Gazy. Ponadto uzasadnione jest stwierdzenie, że ofiary, które zostały wysiedlone, doznały i nadal doznają poważnych szkód psychicznych. W związku z tym Komisja stwierdziła, że przymusowe przeniesienie ludności cywilnej w Strefie Gazy stanowiło również okrutne lub nieludzkie traktowanie, które są zbrodniami wojennymi.⁽²⁶³⁾

d. Zablockowanie dostaw pomocy humanitarnej, energii elektrycznej, wody i paliwa do Strefy Gazy

110. 7 października 2023 r. ówczesny izraelski minister infrastruktury krajowej, energii i wody, Israel Katz, nakazał zaprzestanie dostaw energii elektrycznej do Strefy Gazy, mówiąc: „To, co było, już nie będzie”. Po otrzymaniu polecenia od ówczesnego ministra obrony Yoava Gallanta Katz wydał dyrektywę nakazującą Israel Electric Company zaprzestanie sprzedaży energii elektrycznej władzom palestyńskim w Strefie Gazy. Kilka dni później, 15 października 2023 r., Katz udostępnił zdjęcia satelitarne, które ujawniły, że 6 października 2023 r. Strefa była oświetlona, ale 12 października 2023 r. prawie całkowicie pozbawiona światła. Katz skomentował: „W Strefie Gazy odcięto dostawy energii elektrycznej, co podkreśla zniszczenia wyrządzone przez Hamas cywilom w Strefie”.⁽²⁶⁴⁾ 9 października 2023 r. Izrael nałożył całkowitą blokadę na Strefę Gazy, odcinając dostęp do podstawowych zasobów i przepływ towarów, znacznie ograniczając dostęp ludności do wody, paliwa, energii elektrycznej i żywności. Wszystkie przejścia graniczne między Izraelem a Gazą zostały zamknięte, co zakłóciło dostawy pomocy humanitarnej, a między 7 a 20 października 2023 r. do Gazy nie wjechała żadna ciężarówka z pomocą humanitarną, co miało znaczący wpływ na dwie trzecie ludności, która i tak była już w dużym stopniu uzależniona od pomocy humanitarnej.⁽²⁶⁵⁾

111. Gallant przedstawił oblężenie jako środek odwetowy, ogłaszając „całkowite oblężenie... bez elektryczności, wody, żywności i paliwa. Walczymy z ludzkimi zwierzętami i działamy odpowiednio”⁽²⁶⁶⁾ Katz powtórzył to oświadczenie 10 października 2023 r., stwierdzając: „W przeszłości Gaza otrzymywała codziennie 54 000 metrów sześciennych wody i 2700 megawatów energii elektrycznej. Teraz to się kończy. Będą mieli wystarczającą ilość paliwa do generatorów na kilka kolejnych dni, a po tygodniu bez prądu system kanalizacyjny całkowicie przestanie działać. Na to zasługuje naród zabójców dzieci. To, co się stało, nigdy więcej się nie powtórzy”.⁽²⁶⁷⁾

112. Od grudnia 2023 r. ponad dziewięćdziesiąt procent ludności Strefy Gazy boryka się z poważnym brakiem bezpieczeństwa żywnościowego, a najtrudniejsza sytuacja panuje w północnej części Strefy. Jest to wynikiem połączenia kilku czynników: zniszczenia i uniemożliwienia lokalnej produkcji żywności, w tym rolnictwa, rybołówstwa i piekarnictwa, oblężenia, uniemożliwiającego import odpowiednich dostaw żywności, oraz zagrożenia dla pracowników organizacji humanitarnych zajmujących się dystrybucją ograniczonych zasobów żywności. Według zintegrowanej klasyfikacji faz bezpieczeństwa żywnościowego (IPC) w lipcu 2025 r. żywność

²⁶¹ A/HRC/56/CRP.4, pkt 260.

²⁶² A/HRC/56/CRP.4, pkt 262.

²⁶³ A/HRC/56/CRP.4, pkt 440.

²⁶⁴ A/HRC/56/CRP.4, pkt 39.

²⁶⁵ A/HRC/56/CRP.4, pkt 21.

²⁶⁶ A/HRC/56/26, pkt 49.

²⁶⁷ A/HRC/56/CRP.4, pkt 267.

W większości obszarów Strefy Gazy przekroczono próg konsumpcji dla głodu, a w mieście Gaza niedożywienie osiągnęło próg głodu.²⁶⁸

113. Co ważne, jeszcze przed październikiem 2023 r., w dokumencie „*Spożycie żywności w Strefie Gazy – czerwona linia*”, władze izraelskie obliczyły ilość kalorii potrzebną Palestyńczykom w Gazie, aby uniknąć niedożywienia, tak aby mogli oni pozostawać w stanie ciągłego głodu, na skraju klęski głodu.⁽²⁶⁹⁾ Dokument z 2008 r., który został opublikowany przez władze izraelskie w 2012 r. w wyniku nakazu izraelskiego sądu, szczegółowo określał ilość kalorii potrzebną Palestyńczykom, aby uniknąć niedożywienia. Stwierdzono w nim, że Izrael powinien zezwalać na wjazd do Strefy Gazy tylko 106 ciężarówek z dostawami dziennie przez pięć dni w tygodniu, w tym podstawowymi artykułami spożywczymi, środkami produkcji rolnej, lekami, sprzętem medycznym i produktami higienicznymi.⁽²⁷⁰⁾

114. W poprzednim raporcie Komisja stwierdziła, że podczas oblężenia Strefy Gazy Izrael wykorzystywał jako broń wstrzymywanie dostaw środków niezbędnych do życia, w szczególności poprzez odcięcie dostaw wody, żywności, energii elektrycznej, paliwa i innych niezbędnych środków, w tym pomocy humanitarnej.⁽²⁷¹⁾ Całkowite oblężenie Strefy Gazy w połączeniu z izraelskimi atakami na obiekty cywilne miało katastrofalny wpływ na warunki życia Palestyńczyków w Strefie Gazy. Komisja stwierdziła na przykład, że trwający kryzys energetyczny miał szkodliwy wpływ na opiekę zdrowotną, która jest uzależniona od generatorów i dostaw paliwa. W październiku 2023 r. WHO poinformowała, że sześć szpitali w Strefie Gazy musiało zostać zamkniętych z powodu braku paliwa. WHO ostrzegła, że tysiące pacjentów wymagających szczególnej opieki są narażeni na śmierć lub powikłania medyczne w związku z zamknięciem kluczowych placówek z powodu braku energii elektrycznej.⁽²⁷²⁾ Według OCHA w dniach 11–13 listopada 2023 r. w szpitalu Shifa z powodu przerwy w dostawach energii elektrycznej zmarło 32 pacjentów, w tym troje wcześniaków.⁽²⁷³⁾

115. Oprócz wpływu na system opieki zdrowotnej, przerwy w dostawach energii elektrycznej miały drastyczny wpływ na dostęp ludności do czystej wody, ponieważ energia elektryczna jest niezbędna do działania pomp wodnych i zakładów odsalania.²⁷⁴ Rodziny miały do dyspozycji zaledwie jeden litr wody na osobę dziennie do picia, gotowania i higieny, co znacznie poniżej międzynarodowego minimalnego standardu wynoszącego 15 litrów na osobę dziennie. W grudniu 2024 r. organizacja Save the Children poinformowała, że ludzie zużywali od 59 do 89% mniej wody niż przed obecną eskalacją konfliktu. Według raportu Global Nutrition Cluster z lutego 2024 r. 81% gospodarstw domowych nie miało dostępu do bezpiecznej i czystej wody.⁽²⁷⁵⁾

116. Ponadto niedobory wody pogłębiły problemy związane z usługami sanitarnymi, które już wcześniej borykały się z uszkodzeniami systemów kanalizacyjnych, pogarszającym się stanem infrastruktury i ograniczoną liczbą personelu. W obozach dla przesiedleńców i schroniskach usługi sanitarne nie działały, co powodowało gromadzenie się około 400 000 kilogramów odpadów dziennie. W rezultacie nasiliło się rozprzestrzenianie chorób, w tym takich jak wirusowe zapalenie wątroby typu A.²⁷⁶

117. Pomoc humanitarna była ograniczana od 7 października 2023 r., a w niektórych okresach Izrael całkowicie ją wstrzymał, jednak w okresie od 2

²⁶⁸ https://www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/ipcinfo/docs/IPC_GazaStrip_Alert_July2025.pdf.

²⁶⁹ <https://www.gisha.org/UserFiles/File/publications/redlines/red-lines-presentation-eng.pdf>;
<https://www.gisha.org/UserFiles/File/publications/redlines/redlines-position-paper-eng.pdf>;
<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-19975211>;

²⁷⁰ <https://www.gisha.org/UserFiles/File/publications/redlines/redlines-position-paper-eng.pdf>;
<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-19975211>.

²⁷¹ A/HRC/56/26, pkt 102.

²⁷² A/HRC/56/CRP.4, pkt 304.

²⁷³ <https://www.unocha.org/publications/report/occupied-palestinian-territory/hostilities-gaza-strip-and-israel-flash-update-38-enarhe>; A/HRC/56/CRP.4, pkt 302.

²⁷⁴ A/HRC/56/CRP.4, pkt 303.

²⁷⁵ A/HRC/56/CRP.4, pkt 307.

²⁷⁶ <https://x.com/DrTedros/status/1729748696890245146>;
<https://www.savethechildren.net/news/deaths-starvation-and-disease-may-top-deaths-bombs-families-squeezed-deadly-safe-zones-two>.

Od marca do 18 maja 2025 r. trwał najdłuższy okres całkowitej blokady, podczas którego władze izraelskie uniemożliwiały dostarczanie wszelkiej pomocy humanitarnej, a od 18 maja poziom blokady został jedynie nieznacznie złagodzony. W dniu 2 marca 2025 r. premier Izraela Benjamin Netanjahu zerwał porozumienie o zawieszeniu broni z stycznia 2025 r. i ogłosił, że wstrzymuje się dostarczanie wszelkich towarów i dostaw do Strefy Gazy. ⁽²⁷⁷⁾ Premier stwierdził, że decyzja ta została podjęta, ponieważ Hamas odmówił przyjęcia propozycji przedłużenia początkowego etapu zawieszenia broni i porozumienia w sprawie uwolnienia zakładników. ⁽²⁷⁸⁾ W rezultacie między 2 marca a 18 maja 2025 r. do Strefy Gazy nie wjechała żadna ciężarówka z pomocą humanitarną ⁽²⁷⁹⁾, co uniemożliwiło dostarczenie Palestyńczykom w Strefie Gazy podstawowych artykułów, w tym żywności, leków, paliwa i sprzętu do budowy schronień. W dniu 3 marca 2025 r. PRCS wskazało, że „dostęp do pomocy humanitarnej i nieograniczona dostawa pomocy humanitarnej mają kluczowe znaczenie dla przetrwania Palestyńczyków oraz funkcjonowania podstawowych usług i placówek służby zdrowia”, a Strefa Gazy „nie jest w stanie utrzymać życia w obecnym stanie, ponieważ podstawowe potrzeby ludności cywilnej nie są zaspokajane”. ⁽²⁸⁰⁾

118. W dniu 5 marca 2025 r. Francja, Niemcy i Wielka Brytania ostrzegły, że kryzys humanitarny w Strefie Gazy ma charakter katastrofalny, i wezwały Izrael do zapewnienia nieograniczonego dostarczania pomocy humanitarnej ludności Strefy Gazy. ²⁸¹ Władze izraelskie odrzuciły jednak to ostrzeżenie jako kłamstwo i stwierdziły, że w Strefie Gazy jest wystarczająca ilość pomocy, ale Hamas wykorzystuje ją do „odbudowy swojej maszyny wojennej”. ⁽²⁸²⁾ Komisja zauważa, że przez cały ten okres rząd izraelski wydawał sprzeczne oświadczenia, z jednej strony twierdząc, że w Strefie Gazy jest wystarczająca ilość pomocy, ale jest ona wykorzystywana głównie przez Hamas, a z drugiej strony ponownie nakładając całkowitą blokadę, wyraźnie stwierdzając, że ma ona na celu uniemożliwienie dostarczania pomocy, aby wyrzucić presję na Hamas.

119. Pomimo ostrzeżeń, w tym ostrzeżeń ze strony państw, 9 marca 2025 r. minister energii Eli Cohen nakazał Israel Electric Corporation („IEC”) natychmiastowe zaprzestanie sprzedaży energii elektrycznej elektrowniom w Strefie Gazy. Dyrektywa ta zasadniczo odcięła dostawy energii elektrycznej z Izraela do ostatniej elektrowni w Strefie Gazy, która nadal otrzymywała energię od IEC. ⁽²⁸³⁾ Przedstawiciel UNICEF-u w Strefie Gazy poinformował 10 marca 2025 r., że w wyniku podjętej w niedzielę przez Izrael decyzji o odcięciu dostaw energii elektrycznej do Strefy Gazy 600 000 osób, które w listopadzie 2024 r. odzyskały dostęp do wody pitnej, ponownie zostało odciętych od dostaw. ⁽²⁸⁴⁾ Podobnie dyrektor zarządzający zakładem odsalania wody w południowej części Strefy Gazy

²⁷⁷ <https://www.gov.il/en/pages/spoke-part020325>. Zobacz także <https://www.politico.eu/article/israel-suspends-humanitarian-aid-gaza-hamas/>; <https://www.timesofisrael.com/israel-halts-aid-into-gaza-over-hamas-refusal-to-extend-first-phase-of-truce/>.

²⁷⁸ <https://www.gov.il/en/pages/spoke-part020325>; https://www.timesofisrael.com/liveblog_entry/israel-stops-electricity-supply-to-gaza-to-ratchet-up-pressure-on-hamas/; <https://www.timesofisrael.com/israel-halts-aid-into-gaza-over-hamas-refusal-to-extend-first-phase-of-truce/>; <https://x.com/netanyahu/status/1896181407271288865?lang=en>.

²⁷⁹ https://www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/ipcinfo/docs/IPC_GazaStrip_Alert_July2025.pdf; <https://press.un.org/en/2025/sc16023.doc.htm>; <https://www.ochaopt.org/content/gaza-humanitarian-response-update-2-15-march-2025>; <https://x.com/omerdos/status/1896093105088315669>; <https://www.politico.eu/article/israel-suspends-humanitarian-aid-gaza-hamas/>.

²⁸¹ <https://www.gov.uk/government/news/e3-foreign-ministers-statement-on-humanitarian-access-in-gaza>. Zobacz także <https://www.theguardian.com/world/2025/mar/05/uk-france-germany-israel-gaza-aid-freeze-could-breach-international-law>; <https://www.rfi.fr/en/international/20250306-france-uk-germany-push-for-unhindered-aid-access-for-gaza>.

²⁸² <https://x.com/IsraelMFA/status/1897362068291936448>; <https://www.youtube.com/watch?v=fg0jIwPGh1M&t=5s> (w 00:44:45); https://www.youtube.com/watch?v=JYE24a_X0Pw (o godz. 00:00:45); <https://www.france24.com/en/live-news/20250302-israel-suspends-aid-to-gaza-as-first-phase-of-truce-ends>

²⁸³ https://www.youtube.com/watch?v=_ljQ-twzg3o. Zobacz także https://www.timesofisrael.com/liveblog_entry/israel-stops-electricity-supply-to-gaza-to-ratchet-up-pressure-on-hamas/; <https://edition.cnn.com/2025/03/09/middleeast/israel-electricity-gaza-intl-latam/index.html>.

²⁸⁴ <https://news.un.org/en/story/2025/03/1160961>.

Zakład ostrzegł, że odcięcie dostaw energii elektrycznej może pozbawić setki tysięcy Palestyńczyków w Strefie Gazy dostępu do czystej wody.²⁸⁵

120. 9 marca 2025 r. sześć z 22 działających piekarni w Strefie Gazy zostało zmuszonych do zawieszenia działalności z powodu braku gazu do pieczenia, a pozostałe 16 było zagrożonych zamknięciem w ciągu tygodnia, jeśli skończyłyby się im paliwo lub mąka.⁽²⁸⁶⁾ Szef związku piekarzy w Strefie Gazy powiedział agencji Reuters, że nawet gdyby wszystkie 22 piekarnie działały w pełni, nadal nie wystarczyłoby to do zaspokojenia potrzeb Palestyńczyków w Strefie Gazy.⁽²⁸⁷⁾ 31 marca 2025 r. wszystkie 25 piekarni wspieranych przez WFP zostało zamkniętych z powodu wyczerpania się zapasów mąki pszennej i paliwa do gotowania.⁽²⁸⁸⁾ OCHA poinformowała, że na dzień 3 kwietnia 2025 r. „prawie cała dystrybucja mąki została wstrzymana, a wszystkie 25 piekarni wspieranych przez ONZ zostało zmuszonych do zamknięcia z powodu wyczerpania zapasów gazu do gotowania i mąki”, a jednocześnie sprzedawcy detaliczni nie mieli już chleba do sprzedaży w swoich sklepach.⁽²⁸⁹⁾

121. W dniu 10 marca 2025 r. rzecznik sekretarza generalnego ONZ potwierdził, że przez ostatnie dziewięć dni nie wpuszczono do Strefy Gazy żadnej pomocy humanitarnej.⁽²⁹⁰⁾ Według OCHA należy natychmiast wznowić dostarczanie pomocy humanitarnej niezbędnej do przeżycia ponad dwóch milionów Palestyńczyków.⁽²⁹¹⁾ Komisarz generalny UNRWA stwierdził, że obecne blokowanie pomocy humanitarnej dla Strefy Gazy jest podobne do blokady nałożonej 7 października 2023 r. i że sytuacja ta „zagroza życiu i przetrwaniu ludności cywilnej w Strefie Gazy”.⁽²⁹²⁾ W dniu 14 marca 2025 r. WFP poinformowało, że od dnia 2 marca 2025 r. nie było w stanie „przetrasportować żadnych dostaw żywności do Strefy Gazy z powodu zamknięcia wszystkich przejść granicznych zarówno dla dostaw humanitarnych, jak i handlowych”.⁽²⁹³⁾

122. W dniu 21 marca 2025 r. Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca stwierdziła, że tylko 23 z 53 pojazdów ratunkowych w Strefie Gazy pozostały sprawne, ponieważ Izrael zablokował dostawy pomocy humanitarnej, w tym paliwa, do Strefy Gazy od 2 marca 2025 r.⁽²⁹⁴⁾ 23 marca 2025 r. komisarz generalny UNRWA oświadczył, że ponowne oblężenie trwało „dłużej niż w pierwszej fazie wojny”.⁽²⁹⁵⁾ W dniu 27 marca 2025 r. WFP i jego partnerzy ostrzegli, że mają wystarczające zapasy żywności, aby zaspokoić potrzeby w Strefie Gazy przez maksymalnie dwa tygodnie, ponieważ „setki tysięcy ludzi w Strefie Gazy ponownie są narażone na poważny głód i niedożywienie”.⁽²⁹⁶⁾ Podobnie 28 marca 2025 r. przedstawiciel WHO poinformował, że WHO próbowała dostarczyć niezbędne zapasy do Strefy Gazy, ale nic nie zostało

²⁸⁵ <https://aje.io/oxy9et?update=3569362>.

²⁸⁶ <https://www.wfp.org/news/earlier-food-security-gains-gaza-risk-food-insecurity-concerns-grow-west-bank#:~:text=Od%2020marca%20WFP%20ma%20zarówno%20pomoc%20humanitarną,%20jak%20i%20dostawy%20komercyjne>. Zobacz także <https://www.reuters.com/world/middle-east/israels-halt-food-aid-deliveries-worsens-gaza-conditions-2025-03-10/>.

²⁸⁷ <https://www.reuters.com/world/middle-east/israels-halt-food-aid-deliveries-worsens-gaza-conditions-2025-03-10/>.

²⁸⁸ <https://www.wfp.org/news/wfp-runs-out-food-stocks-gaza-border-crossings-remain-closed>.

²⁸⁹ <https://www.ochaopt.org/content/gaza-humanitarian-response-update-16-29-march-2025>; <https://media.un.org/unifeed/en/asset/d335/d3356985>.

²⁹⁰ <https://press.un.org/en/2025/db250310.doc.htm>.

²⁹¹ <https://www.ochaopt.org/content/statement-humanitarian-coordinator-mr-muhannad-hadi-halt-entry-humanitarian-supplies-gaza>.

²⁹² <https://www.unrwa.org/newsroom/official-statements/press-remarks-unrwa-commissioner-general-philippe-lazzarini-0>.

²⁹³ <https://www.wfp.org/news/earlier-food-security-gains-gaza-risk-food-insecurity-concerns-grow-west-bank#:~:text=Since%20March%202025%20WFP%20has,both%20humanitarian%20and%20commercial%20supplies>.

²⁹⁴ <https://www.reuters.com/world/middle-east/red-crescent-says-less-than-half-its-emergency-vehicles-operational-gaza-2025-03-21/#:~:text=O%2053%20vehicles%20in%20total,is%20having%20a%20devastating%20impact;> <https://www.ungeneva.org/en/news-media/press-briefing/2025/03/un-geneva-press-briefing-4>.

²⁹⁵ <https://x.com/UNLazzarini/status/1903764244622946339>.

²⁹⁶ <https://www.wfp.org/news/hunger-looms-again-gaza-wfp-food-stocks-begin-run-out>.

dopuszczono do wjazdu. Dodał, że „obecnie dostępnych jest tylko 500 jednostek krwi, podczas gdy szacuje się, że miesięcznie potrzeba około 4500 jednostek [w Strefie Gazy]; w okresach aktywnego konfliktu potrzeba jeszcze więcej ze względu na zwiększoną liczbę przypadków urazów”.⁽²⁹⁷⁾ W dniu 28 marca 2025 r. komisarz generalny UNRWA oświadczył, że od ponad trzech tygodni do Strefy Gazy nie dotarła żadna pomoc humanitarna, co stanowi najdłuższy okres całkowitego braku dostaw do Strefy Gazy od 7 października 2023 r.⁽²⁹⁸⁾ Według agencji Reuters 11 kwietnia 2025 r. przewodnicząca Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża („MKCK”) stwierdziła, że sytuację humanitarną w Strefie Gazy można opisać jako „piekło na ziemi” i że szpital polowy MKCK w tym regionie „w ciągu dwóch tygodni wyczerpie zapasy”. Dodała, że prowadzenie działalności w tym regionie jest dla MKCK szczególnie niebezpieczne.⁽²⁹⁹⁾

123. Izrael ostatecznie zezwolił na dostarczenie ograniczonej pomocy do Strefy Gazy 19 maja 2025 r., po 11 tygodniach całkowitej blokady, ale pierwszego dnia zezwolił na wjazd tylko dziewięciu ciężarówkom ONZ.⁽³⁰⁰⁾ 27 maja 2025 r. rzecznik OCHA Jens Laerke stwierdził, że ilość pomocy, na którą zezwolono w Strefie Gazy, była „znacznie niewystarczająca” i wezwał do otwarcia większej liczby przejść granicznych. Dodał również, że należy zezwolić na wszelkiego rodzaju pomoc, a nie „wybierać ją” przez władze izraelskie.⁽³⁰¹⁾ Od tego czasu pomoc humanitarna jest bardzo ograniczana przez władze izraelskie, a wnioski o dostęp do pomocy humanitarnej są wielokrotnie odrzucane.⁽³⁰²⁾ Co ważne, od 2 marca 2025 r. do co najmniej 25 lipca 2025 r. Izrael nie zezwala UNRWA na wwożenie jakichkolwiek dostaw humanitarnych.⁽³⁰³⁾

124. Już w grudniu 2023 r. WFP stwierdziło, że co czwarta osoba w Strefie Gazy cierpi z powodu skrajnego głodu i że tylko dziesięć procent potrzebnej żywności dla W ciągu ostatnich 70 dni do Strefy Gazy przybyło 2,3 mln osób. WFP ostrzegło, że ryzyko jest szczególnie wysokie dla osób cierpiących na choroby przewlekłe, osób starszych, dzieci i osób niepełnosprawnych. OCHA podkreśliło, że mieszkańcy północnej części Strefy Gazy doświadczają coraz bardziej alarmującego poziomu głodu i niedostatku, ponieważ od dwóch miesięcy są odcięci od pomocy i działalności gospodarczej. Według szacunków Nutrition Cluster z początku grudnia 2023 r. 100% ludności Gazy było już zagrożone brakiem bezpieczeństwa żywnościowego. Według szacunków ONZ z 15 stycznia 2024 r. Palestyńczycy w Strefie Gazy stanowili 80% osób na całym świecie zagrożonych głodem lub poważnym niedoborem żywności.⁽³⁰⁴⁾ W dniu 29 lipca 2025 r. IPC stwierdził, że w Strefie Gazy realizuje się obecnie najgorszy scenariusz głodu i że „coraz więcej dowodów wskazuje, że powszechny głód, niedożywienie i choroby powodują wzrost liczby zgonów związanych z głodem”.⁽³⁰⁵⁾ W analizie z dnia 12 maja 2025 r. prognozowano, że „do września 2025 r. cała ludność Strefy Gazy będzie narażona na wysoki poziom poważnego braku bezpieczeństwa żywnościowego (faza 3 lub wyższa w skali IPC), w tym pół miliona osób w sytuacji katastrofy (faza 5 w skali IPC), charakteryzującej się skrajnym brakiem żywności, głodem, nędzą i śmiercią”.⁽³⁰⁶⁾ IPC stwierdził również, że „niedożywienie miało osiągnąć krytyczny poziom (IPC AMN faza 4) w prowincjach Północna Gaza, Gaza i Rafah, gdzie ponad 70 000 dzieci poniżej piątego roku życia i 17 000 kobiet w ciąży i karmiących piersią miało cierpieć z powodu ostrego niedożywienia”.

²⁹⁷ <https://www.unognewsroom.org/story/en/2596/un-geneva-press-briefing-28-march-2025>.

²⁹⁸ <https://x.com/UNLazzarini/status/1905312253357814108>.

²⁹⁹ <https://www.reuters.com/world/middle-east/gaza-hell-earth-hospital-supplies-running-out-warns-head-red-cross-2025-04-11/#:~:text=%22We%20are%20now%20finding%20ourselves,the%20Red%20Cross%20in%20Geneva>.

³⁰⁰ <https://www.ungeneva.org/en/news-media/news/2025/05/106482/un-relief-chief-welcomes-limited-gaza-aid-resumption-its-drop-ocean>.

³⁰¹ <https://media.un.org/unifeed/en/asset/d340/d3400864>.

³⁰² https://www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/ipcinfo/docs/IPC_GazaStrip_Alert_July2025.pdf.

³⁰³ <https://www.unrwa.org/resources/reports/unrwa-situation-report-181-situation-gaza-strip-and-west-bank-including-east-jerusalem>.

³⁰⁴ A/HRC/56/CRP.4, pkt 313.

³⁰⁵ https://www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/ipcinfo/docs/IPC_GazaStrip_Alert_July2025.pdf.

³⁰⁶ https://www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/ipcinfo/docs/IPC_GazaStrip_Alert_July2025.pdf.

na całym terytorium.”³⁰⁷ W raporcie opublikowanym 22 sierpnia 2025 r. Komitet ds. Oceny Głodu IPC („FRC”) stwierdził, że głód spowodowany przez człowieka „obecnie występuje w prowincji Gazy. Ponadto FRC przewiduje, że w nadchodzących tygodniach progi głodu (faza 5 IPC) zostaną przekroczone w prowincjach Deir al-Balah i Khan Younis”.⁽³⁰⁸⁾

125. W wywiadzie udzielonym gazecie „The Telegraph” 25 lipca 2025 r. rzeczniczka UNICEF-u powiedziała, że głód zagraża życiu Palestyńczyków, ponieważ pomoc humanitarna jest tak niewielka, że rodziny muszą przeszukiwać śmieci w poszukiwaniu pożywienia, a sytuację pogarszają ciągle bombardowania w Strefie Gazy.⁽³⁰⁹⁾ Dodała, że obecnie w Strefie Gazy potrzeba ponad 600 ciężarówek z pomocą humanitarną dziennie, ale tylko około 30 ciężarówek ONZ dziennie jest rozładowywanych na przejściach granicznych, aby system pomocy humanitarnej kierowany przez ONZ mógł rozdzielać ją w Strefie Gazy.⁽³¹⁰⁾ Niezależnie od tego, GHF rozpoczęła swoją działalność w tym regionie w maju 2025 r. Komisja zauważa jednak, że: (i) GHF zajmuje się wyłącznie dystrybucją pomocy żywnościowej, z wyłączeniem innych niezbędnych rodzajów pomocy, takich jak czysta woda, środki medyczne i sprzęt medyczny oraz leki; (ii) istnieją tylko cztery punkty dystrybucji (w porównaniu z 400 punktami dystrybucji pomocy przed utworzeniem GHF),⁽³¹¹⁾ z których trzy znajdują się na południu Strefy Gazy, a jeden w centrum; oraz (iii) wszystkie punkty dystrybucji znajdują się w strefach zmilitaryzowanych.⁽³¹²⁾ Ponieważ żadne z punktów dystrybucji nie znajduje się w północnej części Strefy Gazy, wielu Palestyńczykom, zwłaszcza z północnej części Strefy Gazy, trudno jest, a czasami wręcz niemożliwe, dotrzeć do punktów dystrybucji. Według doniesień punkty te są otwarte tylko przez osiem minut za każdym razem.⁽³¹³⁾

126. Komisja podkreśla, że od 7 października 2023 r. do 23 lipca 2025 r. ponad Potwierdzono śmierć 330 członków zespołu UNRWA³¹⁴. Od 7 października 2023 r. do 22 lipca 2025 r. izraelska kampania wojskowa dotknęła 311 (prawie wszystkie) obiekty UNRWA.⁽³¹⁵⁾ Co ważne, 28 października 2024 r. Kneset przegłosował dwie ustawy, które weszły w życie 30 stycznia 2025 r. i zasadniczo zakazują działalności UNRWA na okupowanych terytoriach palestyńskich, w tym we Wschodniej Jerozolimie, oraz uniemożliwiają wszelkie kontakty między UNRWA a izraelskimi urzędnikami.⁽³¹⁶⁾ W styczniu 2025 r. Izrael skrócił okres ważności wszystkich wiz międzynarodowych pracowników UNRWA.⁽³¹⁷⁾ Izrael nakazał również UNRWA opuszczenie wszystkich pomieszczeń w okupowanej Jerozolimie Wschodniej i zaprzestanie działalności w nich do 30 stycznia 2025 r.⁽³¹⁸⁾ UNRWA poinformowała, że nieliczni pozostali pracownicy międzynarodowi opuścili Gazę w marcu 2025 r. i żadnym innym pracownikom międzynarodowym nie zezwolono na wjazd do Gazy, pozostawiając około 12 000 palestyńskich pracowników UNRWA w Gazie, aby nadal świadczyli tam usługi i udzielali pomocy.⁽³¹⁹⁾

³⁰⁷ https://www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/ipcinfo/docs/IPC_GazaStrip_Alert_July2025.pdf

³⁰⁸ https://www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/ipcinfo/docs/IPC_Famine_Review_Committee_Report_Gaza_Aug2025.pdf

³¹¹ <https://www.unrwa.org/newsroom/official-statements/unrwa-commissioner-general-gaza-humanitarian-community-calls-end-GHF>.

³¹³ <https://www.theguardian.com/global-development/2025/jul/22/food-aid-gaza-deaths-visual-story-ghf-israel>.

³¹⁴ <https://www.unrwa.org/resources/reports/unrwa-situation-report-181-situation-gaza-strip-and-west-bank-including-east-jerusalem>.

³¹⁵ <https://www.unrwa.org/resources/reports/unrwa-situation-report-181-situation-gaza-strip-and-west-bank-including-east-jerusalem>.

³¹⁶ <https://www.un.org/unispal/document/sg-letter-ga-sc-09dec24/#:~:text=In%20the%20event%20that%20UNRWA,law%20and%20international%20human%20rights;https://www.unrwa.org/resources/reports/unrwa-situation-report-177-situation-gaza-strip-and-west-bank-including-east-jerusalem>.

³¹⁷ <https://news.un.org/en/story/2025/01/1159586>.

³¹⁸ <https://www.unrwa.org/newsroom/official-statements/government-israel-orders-unrwa-vacate-its-premises-occupied-east>.

³¹⁹ <https://www.unrwa.org/resources/reports/unrwa-situation-report-177-situation-gaza-strip-and-west-bank-including-east-jerusalem>.

e. Przemoc reprodukcyjna oraz wpływ zdrowia i żywności na kobiety

127. Komisja udokumentowała niebezpieczne warunki dla kobiet rodzących w szpitalach, w tym brak wyspecjalizowanego personelu, leków i sprzętu. Lekarze zauważyli, że niezwykle trudno było łagodzić ból pacjentek i zapobiegać infekcjom, ponieważ szpitale często nie dysponowały odpowiednimi środkami, w tym środkami do znieczulenia zewnątrzoponowego, lekami na nadciśnienie, środkami znieczulającymi i antybiotykami.³²⁰ Specjalista medycyny ratunkowej, który pracował w kompleksie medycznym Nasser w Khan Younis w styczniu 2024 r., opisał poważne trudności w diagnozowaniu i leczeniu kobiet w ciąży z powodu braku wiarygodnych badań laboratoryjnych lub sprzętu, co prowadziło do możliwych do uniknięcia powikłań. Położnicy stwierdzili, że kobiety otrzymywały bardzo niewielką opiekę położniczą i że wiele z nich cierpiało na infekcje pochwy, które mogły prowadzić do przedwczesnych porodów, poronień lub bezpłodności.³²¹

128. Od 7 października 2023 r. palestyńskie kobiety w Strefie Gazy są coraz częściej zmuszane do rodzenia w niebezpiecznych warunkach, przy niewielkim lub żadnym wsparciu medycznym, co zwiększa ryzyko powikłań prowadzących do trwałych urazów i śmierci matki i dziecka. Trwająca blokada i działania wojenne utrudniają dystrybucję zestawów do bezpiecznego porodu w domu wśród kobiet w ciąży.⁽³²²⁾ Komisja stwierdziła również, że opieka zdrowotna nad matkami uległa znacznemu pogorszeniu w bezpośrednim wyniku całkowitej blokady nałożonej przez Izrael. Według raportu opublikowanego przez Crisis Group w kwietniu 2024 r. prawie 60 000 kobiet w ciąży było niedożywionych i odwodnionych, a wiele kobiet w ciąży cierpiało na ciężką anemię.⁽³²³⁾ UNRWA poinformowała 23 października 2023 r.: „Z powodu braku bezpieczeństwa żywnościowego kobiety i dzieci, zwłaszcza kobiety w ciąży i karmiące piersią, są narażone na niedożywienie lub niedobory żywieniowe, co negatywnie wpływa na ich odporność, zwiększając podatność na choroby związane z odżywianiem matek, takie jak anemia, stan przedrzucawkowy, krwotoki. Zwiększa to ryzyko śmierci zarówno matek, jak i dzieci”.⁽³²⁴⁾ W listopadzie 2023 r. WHO ostrzegła, że wraz z pogarszaniem się dostępu do żywności i wody wzrośnie ryzyko śmierci zarówno matek, jak i dzieci.⁽³²⁵⁾ W połowie grudnia UNFPA ostrzegła, że kobiety w ciąży głodują.⁽³²⁶⁾ W styczniu 2024 r. UNICEF wyraził szczególne zaniepokojenie stanem odżywienia ponad 155 000 kobiet w ciąży i matek karmiących piersią, biorąc pod uwagę ich szczególne potrzeby żywieniowe i podatność na zagrożenia.⁽³²⁷⁾ W lutym 2024 r. Global Nutrition Cluster poinformował, że różnorodność diety kobiet w ciąży i matek karmiących piersią w północnej Gazie, Deir al Balah, Khan Younis i Rafah jest „niezwykle krytyczna”.⁽³²⁸⁾

129. Ponadto głód i klęska głodu miały bardzo negatywny wpływ na kobiety i dziewczęta, w szczególności kobiety w ciąży i po porodzie. Kobiety w ciąży i karmiące piersią były narażone na szczególne zagrożenia dla swojego zdrowia i zdrowia noworodków z powodu głodu i niedożywienia. Już w listopadzie 2023 r. tysiące wysiedlonych kobiet i noworodków przebywających w ośrodkach UNRWA wymagało pomocy medycznej z powodu nasilającego się niedożywienia, odwodnienia i chorób przenoszonych przez wodę. Prawie dwa lata po rozpoczęciu ataków w Strefie Gazy sytuacja jest bardziej tragiczna niż kiedykolwiek. Według danych UNFPA z października 2024 r. 42 000 kobiet w ciąży znalazło się w sytuacji kryzysowego głodu (IPC 3), a ponad 3000 kobiet w ciąży znalazło się w sytuacji katastrofalnego braku bezpieczeństwa żywnościowego (IPC 5). Liczby te były podobno oczekiwane.

³²⁰ Na przykład https://www.youtube.com/watch?v=tMFCLM_dY3M.

³²¹ A/79/232, pkt 31.

³²² A/79/232, pkt 32.

³²³ https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/east-mediterranean-mena/israelpalestine/244-stopping-famine-gaza?utm_source=t.co&utm_medium=social.

³²⁴ <https://www.unrwa.org/resources/reports/rapid-gender-analysis-gendered-impacts-october-2023-escalation-gaza>.

³²⁵ <https://www.who.int/news/item/03-11-2023-women-and-newborns-bearing-the-brunt-of-the-conflict-in-gaza-un-agencies-warn>.

³²⁶ https://www.instagram.com/unfpa/p/C0z3Qj4v_Nv/.

³²⁷ <https://www.unicef.org/press-releases/intensifying-conflict-malnutrition-and-disease-gaza-strip-creates-deadly-cycle>.

³²⁸ <https://www.nutritioncluster.net/news/nutrition-vulnerability-and-situation-analysis-gaza>.

wzrostu w okresie zimowym.³²⁹ Na dzień 19 maja 2025 r. prawie 11 000 kobiet w ciąży jest zagrożonych głodem.³³⁰

130. Położnik, z którym rozmawiała Komisja, zwrócił uwagę na trudne warunki, w jakich żyją kobiety i dziewczęta z powodu głodu, stwierdzając, że wiele pacjentek przed i po porodzie jest niedożywionych lub osłabionych chorobami i infekcjami. Komisja rozmawiała również z kobietami, które doświadczyły głodu i niedożywienia w czasie ciąży lub karmienia piersią. Zwróciły one uwagę na brak dostępu do żywności i czystej wody pitnej, w połączeniu z wielokrotnymi wysiedleniami i żałobą po stracie członków rodziny. Dolegliwości te potęgowały ich uczucie niepokoju i stresu, wpływając na nie same i ich dzieci. Wpływ stresu oraz braku żywności i wody na laktację został potwierdzony przez kilku lekarzy.

f. Wpływ ograniczonej opieki zdrowotnej i żywności na dzieci

131. Agencje ONZ ostrzegają, że ryzyko niedożywienia i zgonów, którym można zapobiec, będzie nadal rosło w całym Strefie Gazy, powodując kolejne ofiary śmiertelne, z powodu skutków izraelskiej blokady.⁽³³¹⁾ Pod koniec listopada 2023 r. organizacja Oxfam ostrzegła, że noworodki w wieku do trzech miesięcy umierają z przyczyn, którym można zapobiec, z powodu blokady i poważnych niedoborów czystej wody.³³² Organizacja MSF poinformowała, że była świadkiem przypadków dzieci cierpiących na wysypki skórne spowodowane brakiem czystej wody do kąpieli lub mycia.⁽³³³⁾ Do końca 2023 r. czynniki te doprowadziły do wybuchu chorób przenoszonych przez wodę i innych chorób, takich jak czerwotka, świerzb, wszawica, ospa wietrzna, bóle brzucha, gorączka, wymioty, dur brzuszny, wirusowe zapalenie wątroby typu A oraz ponad 160 000 przypadków ostrych infekcji dróg oddechowych.³³⁴ Fizyczne skutki braku żywności i wody w ciągu ostatnich 22 miesięcy pogłębiły ogromną i poważną traumę psychiczną dzieci. W lutym 2024 r. UNICEF oszacował, że „prawie wszystkie dzieci, czyli ponad milion, potrzebują wsparcia w zakresie zdrowia psychicznego i pomocy psychospołecznej”.³³⁵

132. Wykorzystanie przez Izrael głodu jako metody wojennej poprzez całkowite oblężenie Strefy Gazy miało również katastrofalny wpływ na dzieci, powodując głód, alarmująco wysokie wskaźniki ostrego niedożywienia, zwiększone ryzyko wybuchu chorób takich jak cholera i przewlekła biegunka oraz znaczną nadmierną śmiertelność.⁽³³⁶⁾ Według stanu na kwiecień 2024 r. poważny głód, odwodnienie i skrajnie krytyczny poziom ostrego niedożywienia spowodowały śmierć co najmniej 28 dzieci, w tym 12 niemowląt w wieku poniżej jednego miesiąca. Spośród tych 28 zgonów 25 dzieci miało mniej niż rok. Komisja zauważa, że dane te dotyczą wyłącznie dzieci, które trafiły do szpitali. Prawdopodobnie inne dzieci zmarły z głodu, nie otrzymując pomocy medycznej. Szczególnie niepokojąca jest odmowa Izraela dotycząca zapewnienia podstawowej

³²⁹ <https://www.unfpa.org/sites/default/files/resource-pdf/UNFPA-Situation-Report-11-%28Final%29.pdf>.

³³⁰ <https://www.unfpa.org/news/famine-looms-gaza-pregnant-women-and-newborns-face-life-threatening-health-risks>.

³³¹ <https://www.wfp.org/videos/famine-closes-gaza-aid-being-held-check-points-forthemedia>.

³³² <https://www.oxfam.org/en/press-releases/babies-dying-preventable-causes-besieged-gaza-oxfam>

³³³ <https://www.msf.org/gaza-lack-clean-water-brings-disease-and-suffering>.

³³⁴ [https://www.unicef.org/press-releases/barely-drop-drink-children-gaza-strip-do-not-access-90-cent-their-normal-water-use#:~:text=AMMAN%2C%202020%20December%202023%20%E2%80%93%20Recently,survival%2C%20according%20to%20UNICEF%20estimates.](https://www.unicef.org/press-releases/barely-drop-drink-children-gaza-strip-do-not-access-90-cent-their-normal-water-use#:~:text=AMMAN%2C%202020%20December%202023%20%E2%80%93%20Recently,survival%2C%20according%20to%20UNICEF%20estimates.;); <https://www.anera.org/blog/gazas-water-crisis-puts-thousands-at-risk-of-preventable-death/>; <https://www.unfpa.org/press/women-and-newborns-bearing-brunt-conflict-gaza-un-agencies-warn>; <https://www.lshtm.ac.uk/media/75901>.

³³⁴ <https://www.lshtm.ac.uk/media/75901>.

³³⁵ <https://www.unicef.org/press-releases/stories-loss-and-grief-least-17000-children-are-estimated-be-unaccompanied-or>.

³³⁶ [https://www.fao.org/neareast/news/details/fao-expresses-deep-alarm-over-acute-hunger-in-the-gaza-strip/en](https://www.fao.org/neareast/news/details/fao-expresses-deep-alarm-over-acute-hunger-in-the-gaza-strip/en;); [https://www.unicef.org/press-releases/barely-drop-drink-children-gaza-strip-do-not-access-90-cent-their-normal-water-use#:~:text=AMMAN%2C%202020%20December%202023%20%E2%80%93%20Recently,survival%2C%20according%20to%20UNICEF%20estimates.](https://www.unicef.org/press-releases/barely-drop-drink-children-gaza-strip-do-not-access-90-cent-their-normal-water-use#:~:text=AMMAN%2C%202020%20December%202023%20%E2%80%93%20Recently,survival%2C%20according%20to%20UNICEF%20estimates.;); <https://www.care.org/media-and-press/water-crisis-threatens-the-lives-of-hundreds-of-thousands-in-gaza/>; <https://www.msf.org/five-ways-war-gaza-impacting-palestinians-health>.

niezbędnych artykułów, takich jak specjalne mleko dla niemowląt, do Strefy Gazy, co doprowadziło do poważnych komplikacji i ofiar śmiertelnych.³³⁷

133. W grudniu 2023 r. UNICEF stwierdził, że 130 000 dzieci poniżej drugiego roku życia nie otrzymywało „niezbędnego do życia karmienia piersią i odpowiedniego dla wieku pokarmu uzupełniającego”.⁽³³⁸⁾ W marcu 2024 r. agencje ONZ ostrzegły, że co trzecie dziecko poniżej drugiego roku życia w północnej części Strefy Gazy cierpi na ostre niedożywienie lub „wyniszczenie”, co oznacza, że są one niebezpiecznie chude w stosunku do swojego wzrostu i zagrożone śmiercią.⁽³³⁹⁾ Odsetek dzieci poniżej drugiego roku życia cierpiących na ostre niedożywienie na północy wzrósł z 15,6% w styczniu do 31% w marcu 2024 r., natomiast odsetek dzieci cierpiących na poważne wyniszczenie na południu Strefy Gazy wzrósł czterokrotnie, z 1% w styczniu do ponad 4% w lutym 2024 r.⁽³⁴⁰⁾ co sugeruje poważne i gwałtowne pogorszenie stanu zdrowia i odżywienia dzieci.⁽³⁴¹⁾ Według położnika, z którym rozmawiała Komisja, złe warunki sanitarne i brak niezawodnego i czystego źródła wody zagrażają przeżyciu niemowląt, ponieważ w takich warunkach niemożliwe jest przygotowanie mleka modyfikowanego.

134. Już w czerwcu 2024 r. UNICEF oszacował, że prawie 3000 niedożywionych dzieci było zagrożonych śmiercią z powodu braku żywności w południowej części Strefy Gazy. IPC poinformowało, że od kwietnia do połowy lipca 2025 r. ponad 20 000 dzieci zostało przyjętych do leczenia z powodu ostrego niedożywienia, a ponad 3000 z nich było poważnie niedożywionych.⁽³⁴²⁾ Sytuację pogorszyły ciągłe ataki na placówki służby zdrowia. Lekarz pediatra przewidział, że dzieci przebywające przez długi czas w szpitalach bez dostępu do odpowiedniego wyżywienia będą cierpieć na niedobory żywieniowe, co spowoduje długotrwałe konsekwencje zdrowotne. Upadek systemu opieki zdrowotnej wpłynął również na możliwość przeprowadzania szczepień.⁽³⁴³⁾

135. Lekarze poinformowali Komisję, że w wyniku ataków na placówki medyczne i ograniczonych możliwości leczenia niemowlęta i dzieci w Strefie Gazy będą prawdopodobnie cierpieć aż do osiągnięcia dorosłości. Krótkoterminowe komplikacje mogą obejmować nieosiągnięcie przez niemowlęta kamieni milowych rozwoju motorycznego w pierwszym roku życia. W perspektywie średnioterminowej dzieci nie będą w stanie rozwinąć mowy i osiągnąć kamieni milowych rozwoju językowego, a w perspektywie długoterminowej ich zdolności poznawcze mogą ulec pogorszeniu. Jeden z lekarzy podsumował sytuację, mówiąc, że w Strefie Gazy zniszczono istotę dzieciństwa.⁽³⁴⁴⁾

136. Położnik poinformował Komisję, że dzieci urodzone przez matki znajdujące się w trudnej sytuacji są bardziej narażone na śmierć w okresie noworodkowym oraz na rozwój chorób przewlekłych w dzieciństwie i w wieku dorosłym. W kontekście sytuacji w Strefie Gazy, gdzie nie ma dostępu do opieki przedporodowej i poporodowej, położnik poinformował Komisję, że dzieci te są bardziej narażone na niedożywienie, zahamowanie wzrostu i opóźnienie rozwoju oraz mają krótszą oczekiwaną długość życia. Położnik poinformował Komisję, że wszystkie kobiety, które leczył, cierpiały na ciężką anemię, co oznaczało, że były bardziej narażone na przedwczesny poród dzieci z niedowagą, a także na śmierć podczas porodu, ponieważ nie miały rezerw na wypadek krwotoku (który częściej występuje u kobiet niedożywionych). Na przykład brak kwasu foliowego, który ma kluczowe znaczenie dla kobiet w ciąży, zwiększał ryzyko wystąpienia wad u dzieci, takich jak rozszczep kręgosłupa.

³³⁹ <https://www.unicef.org/press-releases/acute-malnutrition-has-doubled-one-month-north-gaza-strip-unicef>; <https://www.wfp.org/news/famine-imminent-northern-gaza-new-report-warns>.

³⁴⁰ <https://www.unicef.org/press-releases/acute-malnutrition-has-doubled-one-month-north-gaza-strip-unicef>.

³⁴¹ A/HRC/56/CRP.4, pkt 332.

³⁴² https://www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/ipcinfo/docs/IPC_GazaStrip_Alert_July2025.pdf. Zob. również <https://www.unicef.org/press-releases/more-5000-children-diagnosed-malnutrition-gaza-strip-may>.

³⁴³ A/79/232, pkt 38.

³⁴⁴ A/79/232, pkt 40.

iii. Analiza i wnioski

137. W poprzednim raporcie Komisja stwierdziła, że władze izraelskie dopuściły się zbrodni wojennej polegającej na celowym stosowaniu głodu jako metody walki poprzez pozbawianie ludności cywilnej Strefy Gazy przedmiotów niezbędnych do przeżycia, w tym poprzez odcięcie dostępu do żywności, wody, schronienia i opieki medycznej oraz umyślne utrudnianie dostaw pomocy humanitarnej.³⁴⁵

138. Ponadto, w oparciu o ustalenia, że szpitale nie były w stanie prawidłowo funkcjonować z powodu (i) odcięcia dostaw wody, energii elektrycznej i paliwa; (ii) braku sprzętu medycznego, leków i innych środków, które zostały zablokowane przez władze izraelskie; oraz (iii) zniszczenia infrastruktury i budynków mieszkalnych, które były niezbędne do przetrwania ludności cywilnej w Strefie Gazy, Komisja stwierdziła, że władze izraelskie popełniły zbrodnię przeciwko ludzkości polegającą na eksterminacji części ludności cywilnej w Strefie Gazy za pomocą środków pośrednich, poprzez stworzenie warunków życia mających na celu zniszczenie ludności cywilnej w Strefie Gazy.³⁴⁶

139. Komisja zauważa, że „termin »warunki życia« może obejmować, ale nie musi się ograniczać do celowego pozbawiania zasobów niezbędnych do przeżycia, takich jak żywność lub opieka medyczna, lub systematycznego wypędzania z domów”.⁽³⁴⁷⁾ Przy ocenie, czy doszło do popełnienia zabronionego czynu polegającego na celowym narzuceniu grupie warunków życia mających na celu jej całkowite lub częściowe fizyczne zniszczenie, nie jest konieczne, aby warunki życia faktycznie doprowadziły do śmierci lub poważnych obrażeń ciała lub zdrowia psychicznego; jednak taki wynik jest istotny, choć niekonieczny, dla ustalenia zamiaru ludobójczego zniszczenia określonej grupy, co zostanie ocenione poniżej.⁽³⁴⁸⁾

140. W związku z tym Komisja oceniła postępowanie władz izraelskich, w tym izraelskich sił bezpieczeństwa, w szczególności (i) wzorzec bezsensownych i bezpośrednich ataków na obiekty cywilne w Strefie Gazy; (ii) przymusowe wysiedlanie Palestyńczyków ze Strefy Gazy; (ii) stosowanie głodu jako metody walki; (iii) całkowite oblężenie Strefy Gazy poprzez uniemożliwienie dostaw energii elektrycznej, paliwa, żywności i wody oraz środków zapewniających schronienie;

(iv) blokowanie dostaw pomocy humanitarnej, w tym podstawowych artykułów pierwszej potrzeby, sprzętu medycznego i leków, do Strefy Gazy; oraz (v) bezpośrednie ataki na placówki służby zdrowia, w tym placówki świadczące usługi w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego. Komisja zauważa, że operacje wojskowe izraelskich sił bezpieczeństwa i oblężenie rozpoczęły się 7 października 2023 r. i nadal trwają. W rezultacie Palestyńczycy w Strefie Gazy zostali przymusowo przeniesieni i zmuszeni do życia w niehumanitarnych warunkach, pozbawieni żywności, wody, odpowiednich warunków mieszkaniowych i niezbędnej opieki medycznej. Co ważne, izraelskie siły bezpieczeństwa celowo zniszczyły również obiekty cywilne, pozbawiając Palestyńczyków w Strefie Gazy środków niezbędnych do przetrwania i uzależniając ich w znacznym stopniu od pomocy humanitarnej, która została całkowicie lub w znacznym stopniu zablokowana przez władze izraelskie.

141. Izraelskie siły bezpieczeństwa celowo zniszczyły również placówki służby zdrowia w całym Strefie Gazy, aby uniemożliwić Palestyńczykom dostęp do niezbędnej opieki medycznej i zmusić ich do życia w niehumanitarnych warunkach. W rezultacie wielu Palestyńczyków zostało zmuszonych do życia w stanie skrajnej niepewności i ciągłego strachu o swoje bezpieczeństwo, skupiając się wyłącznie na przetrwaniu. Warto zauważyć, że kilku rodziców poinformowało Komisję, że od 7 października 2023 r. jedynym celem ich dzieci w Strefie Gazy jest znalezienie pożywienia, aby przeżyć, i nie mogą sobie pozwolić na myślenie o niczym innym. Palestyńczycy umierają z powodu braku opieki medycznej, pożywienia i bezpośrednich zabójstw

³⁴⁵ A/HRC/56/CRP.4, pkt 451, 464.

³⁴⁶ A/HRC/56/CRP.4, pkt 468.

³⁴⁷ MTK, Elementy przestępstw, art. 6 lit. c) pkt 4, przypis 4; MTKJ, *Prokurator przeciwko Radoslawowi Brdaninowi*, IT-99-36-T, wyrok z dnia 1 września 2004 r., pkt 691.

³⁴⁸ MTKJ, *Prokurator przeciwko Radovanowi Karadžićowi*, IT-95-5/18-T, publiczna wersja wyroku wydanego w dniu 24 marca 2016 r., 24 marca 2016 r., pkt 546; Mettraux, G., *Przestępstwa międzynarodowe: prawo i praktyka (tom II: zbrodnie przeciwko ludzkości)*, Oxford University Press, wydanie pierwsze, 2020 r., s. 270; Mettraux, G., *Przestępstwa międzynarodowe: prawo i praktyka (tom I: ludobójstwo)*, Oxford University Press, wydanie pierwsze, 2019 r., s. 270.

przez izraelskie siły bezpieczeństwa. Te konsekwentne działania wskazują na schemat postępowania, jaki władze izraelskie narzuciły Palestyńczykom uwięzionym w Strefie Gazy.

142. Izraelskie siły bezpieczeństwa nadal bezpośrednio atakowały zdrowie matek w Strefie Gazy, pomimo licznych i jasnych ostrzeżeń wydanych przez odpowiednie agencje ONZ i podmioty społeczeństwa obywatelskiego. Warunki życia spowodowane tymi celowymi i bezpośrednimi atakami na system opieki zdrowotnej w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego, w połączeniu z brakiem dostępu do opieki zdrowotnej w tym zakresie spowodowanym obłożeniem i trwającymi działaniami wojennymi, miały szczególnie szkodliwy wpływ na kobiety w ciąży, kobiety po porodzie i kobiety karmiące piersią, powodując nieodwracalne długotrwałe skutki dla zdrowia psychicznego oraz fizycznych perspektyw reprodukcyjnych i płodności ludności palestyńskiej jako grupy. ⁽³⁴⁹⁾

143. Co ważne, Komisja podkreśliła w poprzednim sprawozdaniu, że izraelskie siły bezpieczeństwa przeprowadzały ataki na placówki medyczne, jednostki i personel medyczny, jednocześnie zastrzegając blokadę Strefy Gazy, co spowodowało, że do szpitali nie docierały paliwo, żywność, woda, leki i środki medyczne, pogarszając tym samym i tak już katastrofalną sytuację, a gwałtowny wzrost liczby pacjentów w stanie krytycznym z poważnymi obrażeniami zwiększył liczbę nieleczonych pacjentów cierpiących na choroby przewlekłe lub wymagających specjalistycznej opieki. ⁽³⁵⁰⁾

144. Biorąc pod uwagę całość dowodów, Komisja stwierdziła, że władze izraelskie były świadome wysokiego prawdopodobieństwa, iż ich działania wojskowe, całkowita blokada, w tym zablokowanie pomocy humanitarnej dla Strefy Gazy, oraz zniszczenie budynków mieszkalnych i systemu opieki zdrowotnej doprowadzą do fizycznej zagłady Palestyńczyków w Strefie Gazy, w całości lub w części. ⁽³⁵¹⁾ Co ważne, w odniesieniu do blokowania pomocy humanitarnej władze izraelskie zostały ostrzeżone przez Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Radę Bezpieczeństwa oraz różnych ekspertów i grupy zajmujące się prawami człowieka. Na przykład w marcu 2024 r. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości stwierdził, że „katastrofalne warunki życia” w Strefie Gazy uległy dalszemu pogorszeniu, w szczególności w związku z przedłużającym się i powszechnym brakiem żywności i podstawowych artykułów pierwszej potrzeby, oraz że nadchodzi głód, i nakazał władzom izraelskim zapewnienie pomocy i wsparcia humanitarnego w wystarczającej ilości. ⁽³⁵²⁾ W maju 2024 r. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości stwierdził, że katastrofalna sytuacja humanitarna w Strefie Gazy uległa pogorszeniu i „można ją obecnie określić jako katastrofalną”. Pomimo wyraźnych ostrzeżeń władze izraelskie nie pozwoliły na dostarczenie odpowiedniej pomocy humanitarnej Palestyńczykom w Strefie Gazy. Komisja stwierdza zatem, że władze izraelskie świadomie i celowo stworzyły takie warunki życia, które miały doprowadzić do zniszczenia Palestyńczyków w Strefie Gazy.

145. W okresie od 18 marca do 15 kwietnia 2025 r. około 500 000 Palestyńczyków zostało wysiedlonych, z czego większość była już wcześniej wielokrotnie wysiedlana. ⁽³⁵³⁾ 25 kwietnia 2025 r. WFP ogłosiło, że wyczerpało wszystkie swoje zapasy żywności w Strefie Gazy, ponieważ przejścia graniczne pozostawały zamknięte, i że „dostarczyło ostatnie pozostałe zapasy żywności do kuchni wydających gorące posiłki w Strefie Gazy”. ⁽³⁵⁴⁾ Ponadto na dzień 31 marca 2025 r. „wszystkie 25 piekarni wspieranych przez WFP zostało zamkniętych z powodu wyczerpania się zapasów mąki pszennej i paliwa do gotowania”. ⁽³⁵⁵⁾ Co ważne, WFP zauważył, że „ponad 116 000 ton pomocy żywnościowej – wystarczającej do wyżywienia miliona ludzi przez okres do czterech miesięcy – znajduje się w korytarzach pomocowych i jest gotowa do przewiezienia do Strefy Gazy przez WFP i partnerów zajmujących się bezpieczeństwem żywnościowym, gdy tylko granice zostaną ponownie otwarte”. ⁽³⁵⁶⁾ Bez pomocy WFP połowa ludności Strefy Gazy znajdzie się w krytycznej sytuacji. Co ważne, nawet jeśli WFP

³⁴⁹ A/79/232, pkt 97.

³⁵⁰ A/79/232, pkt 89–90.

³⁵¹ Zob. Mettraux, G., *International Crimes: Law and Practice (tom I: Genocide)*, Oxford University Press, wydanie pierwsze, 2019, s. 278.

³⁵² Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa w*

Strefie Gazy (RPA przeciwko Izraelowi), postanowienie z dnia 28 marca 2024 r., pkt 18, 21.

³⁵³ <https://www.unrwa.org/resources/reports/unrwa-situation-report-168-situation-gaza-strip-and-west-bank-including-east-jerusalem>.

³⁵⁴ <https://www.wfp.org/news/wfp-runs-out-food-stocks-gaza-border-crossings-remain-closed>.

³⁵⁵ <https://www.wfp.org/news/wfp-runs-out-food-stocks-gaza-border-crossings-remain-closed>.

³⁵⁶ <https://www.wfp.org/news/wfp-runs-out-food-stocks-gaza-border-crossings-remain-closed>.

były w stanie zapewnić żywność połowie ludności, stanowiło to jedynie 25 procent ich dziennego zapotrzebowania na żywność.³⁵⁷ Podobnie, 29 kwietnia 2025 r. UNRWA oświadczyła, że ma „prawie 3000 ciężarówek z pomocą humanitarną” czekających na otwarcie przejść granicznych.⁽³⁵⁸⁾ Pomimo tych ostrzeżeń i świadomości sytuacji władze izraelskie nie zezwoliły na wprowadzenie żadnej pomocy humanitarnej do Strefy Gazy. Co ważne, skutki tych katastrofalnych warunków potęguje fakt, że Palestyńczycy są uwięzieni w Strefie Gazy, nie mając żadnego bezpiecznego miejsca, w którym mogliby schronić się przed nieustannymi atakami Izraela; nie mają gdzie się podziać, ponieważ cała Strefa Gazy jest dotknięta działaniami Izraela, a wszystkie granice są zamknięte.^w dniu 8 kwietnia 2025 r. sekretarz generalny ONZ powiedział, że „Strefa Gazy jest polem śmierci, a cywile znajdują się w niekończącej się pętli śmierci”.⁽³⁵⁹⁾ Komisja stwierdza, że władze izraelskie celowo stworzyły warunki życia, które prowadzą do zniszczenia pokoleń Palestyńczyków i doprowadzają do zniszczenia narodu palestyńskiego w Strefie Gazy jako grupy.⁽³⁶⁰⁾

146. Komisja jest świadoma orzecznictwa dotyczącego niszczenia obiektów edukacyjnych i tego, że takie postępowanie może mieć znaczenie dla oceny *dolus specialis* ludobójstwa. Komisja jest zdania, że niszczenie obiektów edukacyjnych należy również oceniać w kontekście społecznym i kulturowym charakterystycznym dla Strefy Gazy i że w związku z tym należy je uwzględnić przy ustalaniu podstawowego czynu ludobójstwa zgodnie z art. II lit. c) konwencji w sprawie ludobójstwa. Obiekty edukacyjne w Strefie Gazy nie są jedynie budynkami, w których Palestyńczycy otrzymują wykształcenie. Szkoły były na przykład wykorzystywane jako schronienie dla wysiedlonych Palestyńczyków. Dla wielu Palestyńczyków obiekty edukacyjne były zatem źródłem fizycznego bezpieczeństwa i ochrony. Ataki na te obiekty doprowadziły do dalszego wysiedlania Palestyńczyków w Strefie Gazy, przyczyniając się w ten sposób do powstania nieznośnych warunków życia w tym regionie. Ponadto Komisja zauważa, że utrata placówek edukacyjnych oznacza dla Palestyńczyków utratę źródła stabilności, nadziei i możliwości na przyszłość. Komisja uważa, że zniszczenie systemu edukacji i odmowa dostępu do możliwości edukacyjnych, w tym do nauki szkolnej, przyczyniają się do nieludzkich warunków życia narzuconych wielu Palestyńczykom w Strefie Gazy, mających na celu fizyczne zniszczenie tej grupy. Niszcząc system edukacji w Strefie Gazy, co ogranicza zdolność Palestyńczyków do zachowania swojej tożsamości jako narodu, władze izraelskie celowo narzuciły tej grupie warunki życia mające na celu doprowadzenie do jej całkowitej lub częściowej fizycznej zagłady.⁽³⁶¹⁾ Komisja stwierdza zatem, że izraelskie siły bezpieczeństwa celowo niszczyły obiekty edukacyjne w Strefie Gazy, aby uniemożliwić Palestyńczykom szukanie schronienia w tych miejscach i zniszczyć ich tożsamość.

147. Komisja stwierdza, że zostały spełnione *znamiona czynu i zamiaru* „celowego narzucenia grupie warunków życia, które mają doprowadzić do jej całkowitej lub częściowej fizycznej zagłady” zgodnie z art. II lit. c) Konwencji w sprawie ludobójstwa.

³⁵⁷ <https://www.wfp.org/news/wfp-runs-out-food-stocks-gaza-border-crossings-remain-closed>.

³⁵⁸ <https://x.com/UNRWA/status/1917126719863197887>.

³⁵⁹ https://www.un.org/sg/en/content/sg/press-encounter/2025-04-08/secretary-generals-press-encounter-gaza-scroll-down-for-arabic?_gl=1*jec3vb*_ga*NDIxNzE4Njk4LjE3MzgyMjcyMTY.*_ga_TK9BQL5X7Z*MTc0NTkyNjU4Ni4zNS4xLjE3NDU5MjgwNjluMC4wLjA.*_ga_SCSJZ3XC0L*MTc0NTkyNjU4Ni43LjEuMTc0NTkyODA2Mi4wLjAuMA.*_ga_S5EKZKSB78*MTc0NTkyNjU4Ni41LjEuMTc0NTkyODA2NC41OC4wLjA.

³⁶⁰ A/79/232, pkt 96.

³⁶¹ Zob. np. projekt konwencji ONZ w sprawie zbrodni ludobójstwa, E/447, s. 27, dostępny pod adresem <https://docs.un.org/en/E/447>; Schabas, William A., *Genocide in International Law: The Crime of Crimes*, Cambridge University Press, 2009, s. 208.

D. Nakładanie środków mających na celu zapobieganie urodzeniom w grupie

i. Ramy prawne

148. Aby ustalić *actus reus* w tej kategorii, Komisja zauważa, że nałożone środki nie muszą mieć charakteru fizycznego, ale mogą również mieć charakter psychologiczny lub społeczny, na przykład gdy członkowie grupy mogą zostać doprowadzeni, poprzez groźby, traumę lub prawo, do niemożności poczęcia lub podjęcia decyzji o nieposiadaniu potomstwa.³⁶²

149. W odniesieniu do *zamiaru przestępczego* należy ustalić, że środek ten miał na celu pozbawienie ofiary zdolności i możliwości poczęcia i urodzenia dziecka.³⁶³ W związku z tym nie jest konieczne ustalenie faktycznego zapobiegania urodzeniom w grupie, o ile stwierdzono, że zastosowane środki miały na celu zapobieganie urodzeniom.³⁶⁴

ii. Podsumowanie ustaleń faktycznych

150. Ataki na placówki opieki zdrowotnej, w tym placówki oferujące opiekę i usługi w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego, dotknęły około 545 000 kobiet i dziewcząt w wieku rozrodczym w Strefie Gazy. Bezpośrednie ataki na główne oddziały położnicze w szpitalu Shifa i kompleksie medycznym Nasser w Khan Younis spowodowały, że przez pewien czas nie funkcjonowały one. Placówki przeznaczone specjalnie do świadczenia usług w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego były bezpośrednio atakowane lub zmuszane do zaprzestania działalności. Placówki te obejmują szpital położniczy Emirati, szpital Awdah i szpital Sahabah, które są głównymi placówkami opieki zdrowotnej dla matek na południu i północy Strefy Gazy. Równolegle kilka oddziałów położniczych w innych szpitalach zostało zmuszonych do zamknięcia, w tym oddział położniczy szpitala Aqsa w styczniu 2024 r.³⁶⁵ W lipcu 2025 r. odnotowano wzrost liczby świadczonych usług w zakresie zdrowia reprodukcyjnego – 13 szpitali i cztery szpitale połowe zapewniały opiekę położniczą, jednak placówki te borykały się z problemami związanymi z brakami kadrowymi, niedoborami zaopatrzenia i zniszczoną infrastrukturą, co ograniczało możliwość dotarcia do nich kobiet w ciąży.³⁶⁶

151. W szczególności Komisja zbadała atak na klinikę Al-Basma IVF, największą klinikę leczenia niepłodności w Strefie Gazy. Klinika została zbombardowana w grudniu 2023 r., co spowodowało zniszczenie około 4000 embrionów oraz 1000 próbek nasienia i niezapłodnionych komórek jajowych. Według doniesień centrum IVF Al-Basma obsługiwało od 2000 do 3000 pacjentów miesięcznie, przeprowadzając około 70–100 zabiegów IVF miesięcznie. Oblężenie Gazy i wynikający z niego brak dostaw ciekłego azotu, który służy do chłodzenia zbiorników magazynowych, stanowiły poważne wyzwanie dla funkcjonowania kliniki i przechowywania materiału reprodukcyjnego w pierwszych miesiącach wojny. Cały przechowywany materiał reprodukcyjny został utracony, gdy na początku grudnia 2023 r. zaatakowano bank genetyczny. Podczas ataku laboratorium embriologiczne zostało bezpośrednio trafione, a cały przechowywany w nim materiał reprodukcyjny uległ zniszczeniu.³⁶⁷

152. Komisja ustaliła na podstawie analizy zdjęć z miejsca zdarzenia, że rozległe zniszczenia zewnętrznej i wewnętrznej części budynku zostały spowodowane przez pocisk dużego kalibru, najprawdopodobniej wystrzelony z czołgu izraelskich sił bezpieczeństwa. Zdjęcia satelitarne wskazują, że obszar wokół kliniki został poważnie zniszczony w wyniku działań wojennych. Centrum było samodzielnym budynkiem, wyraźnie oznaczonym nazwą kliniki. W oświadczeniu przekazanym amerykańskiej stacji ABC

³⁶² ICTR, *prokurator przeciwko Jean-Paul Akayesu*, ICTR-96-4-T, wyrok z dnia 2 września 1998 r., pkt 508; *Prokurator przeciwko Clémentowi Kayishemie i in.*, ICTR-95-1-T, wyrok z dnia 21 maja 1999 r., pkt 117.

³⁶³ Mettraux, G., *Przestępstwa międzynarodowe: prawo i praktyka (tom II: zbrodnie przeciwko ludzkości)*, Oxford University Press, wydanie pierwsze, 2020 r., s. 279.

³⁶⁴ Mettraux, G., *Przestępstwa międzynarodowe: prawo i praktyka (tom I: ludobójstwo)*, Oxford University Press, wydanie pierwsze, 2019 r., s. 280.

³⁶⁵ A/HRC/58/CRP.6, pkt 39–40.

³⁶⁶ <https://www.unfpa.org/sites/default/files/resource-pdf/Palestine%20Situation%20Report%2015%20%28Final%29.pdf>.

³⁶⁷ A/HRC/58/CRP.6, pkt 41.

W wiadomościach rzecznik izraelskich sił bezpieczeństwa powiedział, że nie wiedzą nic o tym konkretnym ataku. Izraelskie siły bezpieczeństwa stwierdziły też, że robią wszystko, żeby nie krzywdzić cywilów i dbać o rzeczy, które wymagają specjalnej ochrony, i że nie celowo atakują infrastrukturę cywilną, w tym kliniki IVF. Komisja nie znalazła żadnych wiarygodnych informacji, które by wskazywały, że budynek był używany do celów wojskowych. ⁽³⁶⁸⁾ Komisja stwierdziła, że władze izraelskie wiedziały, iż centrum medyczne było kliniką leczenia niepłodności, i że zamierzały je zniszczyć. W związku z tym Komisja uznała, że zniszczenie kliniki IVF Al-Basma było środkiem mającym na celu zapobieżenie narodzinom wśród Palestyńczyków w Strefie Gazy. ⁽³⁶⁹⁾

iii. Analiza i wnioski

153. Komisja podkreśla, że klinika IVF Al-Basma była głównym ośrodkiem leczenia niepłodności w Strefie Gazy. Izraelskie siły bezpieczeństwa wystrzeliły pocisk czołgowy, który bezpośrednio trafił w klinikę i spowodował eksplozję pięciu zbiorników ciekłego azotu, niszcząc w konsekwencji cały materiał reprodukcyjny przechowywany w nich w celu przyszłego poczęcia Palestyńczyków. Ponadto Komisja podkreśla, że klinika IVF poniosła największe szkody w porównaniu z sąsiednimi budynkami, co wskazuje, że była ona głównym celem ataku. Biorąc pod uwagę (i) fakt, że izraelskie siły bezpieczeństwa wystrzeliły pocisk, który bezpośrednio trafił w samodzielną klinikę znajdującą się na terenie kompleksu; (ii) precyzję uderzenia, które doprowadziło do eksplozji zbiorników z azotem; (iii) brak jakiegokolwiek wiarygodnego zagrożenia ze strony kliniki; oraz (iv) rozmiar zniszczeń kliniki w porównaniu z otaczającymi ją budynkami, uzasadnione jest stwierdzenie, że izraelskie siły bezpieczeństwa wiedziały o funkcji kliniki i zamierzały ją zaatakować oraz zniszczyć przechowywany w niej materiał reprodukcyjny. Co ważne, Komisja wysłuchała również zeznań świadka, który stwierdził, że konsultowani eksperci ds. amunicji doszli do wniosku, że klinika była „przedmiotem znacznego bezpośredniego ataku”.

154. Chociaż faktyczne zapobieganie narodzinom nie jest konieczne do ustalenia popełnienia tego podstawowego aktu ludobójstwa, Komisja podkreśla jednak zeznania biegłego lekarza medycyny reprodukcyjnej przed Komisją. Według biegłego lekarza atak na klinikę IVF „będzie miał konsekwencje dla przyszłych pokoleń. Dzieci, które miały się urodzić z tych 5000 próbek reprodukcyjnych, nigdy nie powstaną. Rodziny ulegną nieodwracalnej zmianie, a linie krwi mogą wygasnąć z powodu utraty tych tkanek reprodukcyjnych”. Komisja stwierdziła w poprzednim raporcie, że zniszczenie kliniki IVF Al-Basma było środkiem mającym na celu zapobieganie urodzeniom wśród Palestyńczyków w Strefie Gazy. ⁽³⁷⁰⁾

155. W związku z tym Komisja stwierdza, że zostały spełnione *znamiona czynu i zamiaru* „narzucenia środków mających na celu zapobieganie urodzeniom w grupie” zgodnie z art. II lit. c) konwencji w sprawie ludobójstwa.

IV. *Dolus specialis* ludobójstwa

A. Ramy prawne

156. Ludobójstwo jest przestępstwem międzynarodowym, za które ponosi się indywidualną odpowiedzialność karną, a państwo może ponosić odpowiedzialność, jeżeli dane zachowanie można przypisać państwu. Podczas gdy standard dowodowy wymagany do uznania oskarżonego za winnego ludobójstwa w procesie karnym wynosi „ponad wszelką wątpliwość”, standard ustalania odpowiedzialności państwa opiera się na „dowodach

³⁶⁸ A/HRC/58/CRP.6, pkt 42.

³⁶⁹ A/HRC/58/CRP.6, pkt 42 i 176.

³⁷⁰ A/HRC/58/CRP.6, pkt 175.

, które są w pełni rozstrzygające”.³⁷¹ Według Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości sąd musi być „w pełni przekonany, że zarzuty postawione w postępowaniu, dotyczące popełnienia zbrodni ludobójstwa lub innych czynów wymienionych w art. III, zostały jednoznacznie udowodnione”.³⁷² Aby uznać państwo za odpowiedzialne za ludobójstwo, należy zatem ustalić, że sprawca popełnił podstawowe czyny ludobójstwa z ogólnym zamiarem (*dolus generalis*) popełnienia tych czynów oraz z wymaganym szczególnym zamiarem (*dolus specialis*) popełnienia ludobójstwa.³⁷³ Komisja zauważa, że wymóg szczególnego zamiaru dotyczy sprawcy podstawowego czynu, a nie państwa. Odpowiedzialność państwa można zatem ustalić, gdy czyny zostały popełnione przez podmioty, których zachowanie można przypisać państwu.

157. W powyższych sekcjach Komisja omówiła ogólny zamiar wymagany do ustalenia popełnienia aktów ludobójstwa zgodnie z Konwencją w sprawie ludobójstwa. Komisja analizuje obecnie, czy sprawcy popełnili akty ludobójstwa z konkretnym zamiarem całkowitego lub częściowego zniszczenia Palestyńczyków w Strefie Gazy jako takich. Komisja zauważa, że „zamiar zniszczenia” nie oznacza, że takie zniszczenie musiało nastąpić. Ponadto, ponieważ zamiar dotyczy zniszczenia grupy, podstawowe czyny mogą być popełnione wobec cywilów i osób niebędących cywilami z określonej grupy, a takie czyny nadal stanowiłyby ludobójstwo, o ile ustalono by element *mens rea*.⁽³⁷⁴⁾ Komisja zauważa, że w dniu 26 stycznia 2024 r. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości stwierdził, że „Palestyńczycy wydają się stanowić odrębną »grupę narodową, etniczną, rasową lub religijną«, a zatem grupę chronioną w rozumieniu art. II Konwencji w sprawie ludobójstwa.⁽³⁷⁵⁾ Ponadto, zauważając, że Palestyńczycy w Strefie Gazy stanowią ponad dwa miliony osób, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości stwierdził, że „Palestyńczycy w Strefie Gazy stanowią znaczną część grupy chronionej”.⁽³⁷⁶⁾

158. Zamiar ludobójstwa można ustalić albo na podstawie (i) dowodów bezpośrednich, takich jak oświadczenia wyrażające zamiar całkowitego lub częściowego zniszczenia chronionej grupy jako takiej, albo (ii) dowodów poszlakowych, biorąc pod uwagę całość dowodów, poprzez wnioskowanie na podstawie analizy wzorca zachowań. Komisja uważa, że przemoc seksualna i przemoc ze względu na płeć mogą być brane pod uwagę przy wnioskowaniu o zamiarze ludobójstwa. Ponadto można również oceniać czyny skierowane przeciwko dzieciom. Komisja zauważa, że przy ustalaniu zamiaru ludobójstwa należy wziąć pod uwagę ogólną sytuację faktyczną, a nie pojedyncze lub odrębne przypadki.

³⁷¹ Na przykład ICJ, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Bośnia i Hercegowina przeciwko Serbii i Czarnogórze)*, wyrok, I.C.J. Reports 2007, s. 43, 26 lutego 2007 r., pkt 209.

³⁷² Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Bośnia i Hercegowina przeciwko Serbii i Czarnogórze)*, wyrok, I.C.J. Reports 2007, s. 43, 26 lutego 2007 r., pkt 209.

³⁷³ ICTR, *Prokurator przeciwko Georgesowi Rutandze*, ICTR-97-20-T, wyrok z dnia 6 grudnia 1999 r., pkt 59; *Prokurator przeciwko Jean-Paulowi Akayesu*, ICTR-96-4-T, wyrok z dnia 2 września 1998 r., pkt 122; ICTY, *Prokurator przeciwko Ratko Mladićowi*, IT-09-92-T, Wyrok (tom 3), 22 listopada 2017 r., pkt 3435; ILC, *Projekt kodeksu zbrodni przeciwko pokojowi i bezpieczeństwu ludzkości, wraz z komentarzami*, 1996 r., art. 17, pkt 5 („Definicja tej zbrodni wymaga szczególnego stanu umysłu lub konkretnego zamiaru w odniesieniu do ogólnych skutków zabronionego czynu”).

³⁷⁴ Na przykład MTKJ, *Prokurator przeciwko Vujadinowi Popovićowi i in.*, IT-05-88-T, wyrok z dnia 10 czerwca 2010 r., pkt 833. Zob. również Mettraux, G., *International Crimes: Law and Practice (tom I: Genocide)*, Oxford University Press, wydanie pierwsze, 2019 r., s. 173.

³⁷⁵ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa w Strefie Gazy (RPA przeciwko Izraelowi)*, wniosek o wskazanie środków tymczasowych, postanowienie z dnia 26 stycznia 2024 r., pkt 45.

³⁷⁶ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa w Strefie Gazy (RPA przeciwko Izraelowi)*, wniosek o wskazanie środków tymczasowych, postanowienie z dnia 26 stycznia 2024 r., pkt 45. Zob. również ICJ, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Bośnia i Hercegowina przeciwko Serbii i Czarnogórze)*, wyrok, I.C.J. Reports 2007, s. 43, 26 lutego 2007 r., pkt 198.

incydenty.³⁷⁷ Ponadto przy ustalaniu zamiaru ludobójstwa można wziąć pod uwagę działania podjęte przed, w trakcie i po popełnieniu aktu ludobójstwa.³⁷⁸

159. W *sprawie Bośnia przeciwko Serbii* Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości stwierdził, że aby wzorzec postępowania mógł zostać uznany za dowód konkretnego zamiaru zniszczenia grupy w całości lub w części, musiałby on wskazywać wyłącznie na istnienie takiego zamiaru.⁽³⁷⁹⁾ Odnosząc się do standardu przyjętego w *sprawie Bośnia przeciwko Serbii*, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości w *sprawie Chorwacja przeciwko Serbii* stwierdził, że „aby wywnioskować istnienie *dolus specialis* na podstawie wzorca postępowania, konieczne i wystarczające jest, aby był to jedyny wniosek, jaki można racjonalnie wyciągnąć z danych czynów”.⁽³⁸⁰⁾ Czynniki, które można wziąć pod uwagę, obejmują skalę i systematyczny charakter ataków oraz ofiary i szkody, które „znacznie przekraczały to, co było uzasadnione koniecznością militarną”, a także stopień spowodowanych obrażeń.⁽³⁸¹⁾

160. Komisja uważa, że chociaż mogą istnieć inne powody dla podjęcia odrębnego działania (na przykład osiągnięcie przewagi militarnej poprzez przymusowe przeniesienie grupy lub zniszczenie grupy zbrojnej), nie wyklucza to istnienia zamiaru ludobójstwa, o ile zamiar ludobójstwa jest jedynym rozsądnym wnioskiem, jaki można wyciągnąć po wykluczeniu innych wniosków, które nie są rozsądne, w oparciu o całość dostępnych dowodów.³⁸²

161. W przypadku braku wyraźnego wyrażenia zamiaru przez sprawców, zamiar ludobójstwa można ustalić na podstawie poszlak.³⁸³ Komisja bierze zatem pod uwagę następujące niewyczerpujące wskaźniki przy analizowaniu *dolus specialis* ludobójstwa: działania sprawców;³⁸⁴ ogólny kontekst;

³⁷⁷ MTKJ, *prokurator przeciwko Ratko Mladićowi*, IT-09-92-T, wyrok (tom 3), 22 listopada 2017 r., pkt 3435; *Prokurator przeciwko Milomirowi Stakićowi*, IT-97-24-A, wyrok (izba apelacyjna), 22 marca 2006 r., pkt 55; ICTR, *prokurator przeciwko Georgesowi Rutandze*, ICTR-97-20-T, wyrok, 6 grudnia 1999 r., pkt 61.

³⁷⁸ ICTY, *Prokurator przeciwko Zdravko Tolimirowi*, IT-05-88/2-A, wyrok (izba apelacyjna), 8 kwietnia 2015 r., pkt 564–577.

³⁷⁹ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Bośnia i Hercegowina przeciwko Serbii i Czarnogórze)*, wyrok, *I.C.J. Reports* 2007, s. 43, 26 lutego 2007 r., pkt 373.

³⁸⁰ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Chorwacja przeciwko Serbii)*, wyrok, *I.C.J. Reports* 2015, s. 3, 3 lutego 2015 r., pkt 148.

³⁸¹ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Chorwacja przeciwko Serbii)*, wyrok, *I.C.J. Reports* 2015, s. 3, 3 lutego 2015 r., pkt 413.

³⁸² Jest to zgodne z orzecznictwem międzynarodowych trybunałów karnych, które stanowi, że mogą zaistnieć sytuacje, w których motyw (tj. osobiste, polityczne lub militarne) mogą współistnieć z zamiarem ludobójstwa. Na przykład ICTY, *prokurator przeciwko Goranowi Jelisićowi*, IT-95-10-A, wyrok (izba apelacyjna), 5 lipca 2001 r., pkt 49; Izba Odwoławcza przypomina ponadto o konieczności odróżnienia konkretnego zamiaru od motywu. Osobistym motywem sprawcy zbrodni ludobójstwa może być na przykład uzyskanie osobistych korzyści ekonomicznych, przewagi politycznej lub pewnej formy władzy. Istnienie motywu osobistego nie wyklucza, że sprawca miał również konkretny zamiar popełnienia ludobójstwa. Zob. również np. ICJ, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa w Strefie Gazy (RPA przeciwko Izraelowi)*, oświadczenie interwencyjne Irlandii zgodnie z art. 63 Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, 6 stycznia 2025 r., pkt 40; oświadczenie interwencyjne Republiki Turcji, 7 sierpnia 2024 r., pkt 111.

³⁸³ MTKJ, *prokurator przeciwko Ratko Mladićowi*, IT-09-92-T, wyrok (tom 3), 22 listopada 2017 r., pkt 3440 i 3457 (cytuje *m.in.*: ICTY, *prokurator przeciwko Goranowi Jelisićowi*, IT-95-10-A, wyrok (izba apelacyjna), 5 lipca 2001 r., pkt 47–48; *Prokurator przeciwko Radislavowi Krsticićowi*, IT-98-33-A, wyrok (izba apelacyjna), 19 kwietnia 2004 r., pkt 34); *Prokurator przeciwko Milomirowi Stakićowi*, IT-97-24-A, wyrok (izba apelacyjna), 22 marca 2006 r., pkt 55); MTK, *Prokurator przeciwko Clémentowi Kayishemie i in.*, ICTR-95-1-T, wyrok z dnia 21 maja 1999 r., pkt 93. Zob. również np. ICJ, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa w Strefie Gazy (RPA przeciwko Izraelowi)*, oświadczenie interwencyjne Irlandii zgodnie z art. 63 Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, 6 stycznia 2025 r., pkt 34–35.

³⁸⁴ ICTR, *Prokurator przeciwko Sylvestre Gacumbitsi*, ICTR-2001-64-T, wyrok z dnia 17 czerwca 2004 r., pkt 252; *Prokurator przeciwko Clémentowi Kayishemie i in.*, ICTR-95-1-T, wyrok z dnia 21 maja 1999 r., pkt 93.

popęlenie innych czynów karalnych, systematycznie skierowanych przeciwko tej samej grupie;³⁸⁵ skala popełnionych zbrodni (w tym użyte środki i metody); liczba ofiar; systematyczne atakowanie ofiar ze względu na ich przynależność do określonej grupy; powtarzanie się destrukcyjnych i dyskryminujących czynów; oraz używanie obraźliwego języka wobec członków grupy, która jest celem ataków.³⁸⁶ Komisja uważa, że czyny stanowiące przemoc seksualną i przemoc ze względu na płeć oraz czyny popełnione wobec dzieci mogą służyć do wywnioskowania konkretnego zamiaru popełnienia ludobójstwa. Komisja zauważa również, że dowody zniszczenia obiektów edukacyjnych, religijnych i kulturalnych mogą służyć do wywnioskowania zamiaru fizycznego zniszczenia grupy.³⁸⁷

B. Ocena ustaleń faktycznych

i. Oświadczenia izraelskich podmiotów państwowych

162. Aby przeanalizować zamiar ludobójstwa ze strony władz izraelskich, Komisja odwołuje się zarówno do oświadczeń członków rządu izraelskiego (bezpośrednie dowody *dolus specialis*), jak i do wzorca postępowania władz izraelskich i izraelskich sił bezpieczeństwa, w tym podczas operacji wojskowych, które były zgodne z treścią oświadczeń rządu izraelskiego (pośrednie lub poszlakowe dowody *dolus specialis*).

163. Już 7 października 2023 r. izraelscy urzędnicy wydali oświadczenia, w których wskazali na zamiar zniszczenia Palestyńczyków w Strefie Gazy jako grupy. Palestyńczycy byli konsekwentnie dehumanizowani przez izraelskich urzędników. Ponadto władze izraelskie wydały wiele oświadczeń, w których wyraźnie wzywały do zemsty, zniszczenia i unicestwienia. Komisja uważa, po przeanalizowaniu operacji wojskowych izraelskich sił bezpieczeństwa, że takie oświadczenia miały na celu podżeganie do nienawiści wobec Palestyńczyków i przemocy wobec nich. Oświadczenia te zostały odebrane przez izraelskie siły bezpieczeństwa jako rozkaz zniszczenia Palestyńczyków w Strefie Gazy, a rozkaz ten został rzeczywiście wykonany w ramach operacji wojskowych.

164. Komisja zarejestrowała oświadczenia najwyższych rangą izraelskich urzędników państwowych, w tym prezydenta, premiera, ministrów rządu,

³⁸⁵ „Czyn karalny” to czyn, który sam w sobie nie stanowi podstawowego aktu ludobójstwa, ale może służyć jako dowód potwierdzający zamiar ludobójczy sprawców. Na przykład, mimo że przymusowe wysiedlenie samo w sobie nie stanowi zabronionego aktu ludobójstwa w rozumieniu Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa, można je wykorzystać do oceny zamiaru ludobójczego sprawców, ponieważ było to działanie systematycznie skierowane przeciwko tej samej grupie. (Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *sprawa dotycząca stosowania Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Bośnia i Hercegowina przeciwko Serbii i Czarnogórze)*, wyrok, I.C.J. Reports 2007, s. 43, 26 lutego 2007 r., pkt 190; MTKJ, *prokurator przeciwko Radislavowi Krsticiowi*, IT-98-33-A, wyrok (izba apelacyjna), 19 kwietnia 2004 r., pkt 33).

³⁸⁶ MTKJ, *prokurator przeciwko Ratko Mladićowi*, IT-09-92-T, wyrok (tom 3), 22 listopada 2017 r., pkt 3545 (cytuje *m.in.*: ICTY, *prokurator przeciwko Goranowi Jelisićowi*, IT-95-10-A, wyrok (izba apelacyjna), 5 lipca 2001 r., pkt 47–48; *Prokurator przeciwko Radislavowi Krsticiowi*, IT-98-33-A, wyrok (izba apelacyjna), 19 kwietnia 2004 r., pkt 34; *Prokurator przeciwko Milomirowi Stakiciowi*, IT-97-24-A, wyrok (izba apelacyjna), 22 marca 2006 r., pkt 55); MTK, *Prokurator przeciwko Tharcisse Muvunyi*, ICTR-00-55A-T, wyrok z dnia 11 lutego 2010 r., pkt 29; *Prokurator przeciwko Callixte Kalimanzira*, ICTR-05-88-T, wyrok z dnia 22 czerwca 2009 r., pkt 731; *Prokurator przeciwko Clémentowi Kayishemie i in.*, ICTR-95-1-T, wyrok z dnia 21 maja 1999 r., pkt 93, 534–535 i 543; *Prokurator przeciwko Jean-Paulowi Akayesu*, ICTR-96-4-T, wyrok z dnia 2 września 1998 r., pkt 523; MTKJ, *Prokurator przeciwko Ratko Mladićowi*, IT-09-92-T, wyrok (tom 3), 22 listopada 2017 r., pkt 3440 i 3435. Zob. również ICJ, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Bośnia i Hercegowina przeciwko Serbii i Czarnogórze)*, wyrok, I.C.J. Reports 2007, s. 43, 26 lutego 2007 r., pkt 243; MTKJ, *Prokurator przeciwko Radovanowi Karadžićowi*, IT-95-5/18-AR98bis.1, wyrok (izba apelacyjna), 11 lipca 2013 r., pkt 56; *Prokurator przeciwko Vujadinowi Popovićowi i in.*, IT-05-88-T, wyrok z dnia 10 czerwca 2010 r., pkt 820; ICTR, *Prokurator przeciwko Sylvestre'owi Gacumbitsiemu*, ICTR-2001-64-T, wyrok z dnia 17 czerwca 2004 r., pkt 252; *Prokurator przeciwko Georgesowi Rutandze*, ICTR-97-20-T, wyrok z dnia 6 grudnia 1999 r., pkt 61; Schabas, William A., *Genocide in International Law: The Crime of Crimes*, Cambridge University Press, 2009, s. 265–266.

³⁸⁷ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Sprawa dotycząca stosowania Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Bośnia i Hercegowina przeciwko Serbii i Czarnogórze)*, wyrok, I.C.J. Reports 2007, s. 43, 26 lutego 2007 r., pkt 344.

Członkowie Gabinetu Bezpieczeństwa Państwowego, członkowie Gabinetu Zarządzania Wojną, członkowie Knesetu, inni politycy, funkcjonariusze i dowódcy izraelskich sił bezpieczeństwa oraz inne osoby pełniące oficjalne funkcje publiczne, używające podlegającego, prowokacyjnego i dehumanizującego języka od 7 października 2023 r. Ich słowa ukształtowały narrację publiczną i zapewniły szerokie poparcie społeczne dla ich stanowiska. Ich słowa wpłynęły również na opracowanie i wdrożenie polityki publicznej oraz operacji wojskowych.³⁸⁸

165. Izraelscy przywódcy polityczni i wojskowi konsekwentnie opisywali operacje wojskowe w Strefie Gazy jako „samoobronę” i „wojnę sprawiedliwą”. Izraelscy przywódcy polityczni i wojskowi wielokrotnie powtarzali również, że atak z 7 października 2023 r. stanowił egzystencjalne zagrożenie dla Izraela, uzasadniając tym samym decyzję o przeprowadzeniu zakrojonej na szeroką skalę, trwającej operacji wojskowej w Strefie Gazy, która była równoznaczna z wojną totalną.⁽³⁸⁹⁾ Ataki w południowym Izraelu w dniu 7 października 2023 r. były brutalnymi zbrodniami wojennymi, ale nie stanowiły egzystencjalnego zagrożenia dla państwa Izrael. Izrael był i jest odpowiedzialny za ochronę swojej ludności, ale środki służące temu celowi muszą uwzględniać fakt, że Izrael siłą przejął i bezprawnie okupuje terytorium palestyńskie, kontynuując przemoc i odmawiając palestyńskiemu narodowi prawa do samostanowienia.

166. Komisja udokumentowała powtarzające się publiczne komunikaty zawierające podleganie, publikowane przez izraelskich urzędników. Komunikaty te zawierają wezwania do przemocy wobec Palestyńczyków i ich zabijania, zniszczenia Strefy Gazy, zemsty, zbiorowych kar, oświadczenia, że w Strefie Gazy nie ma niewinnych cywilów, planów budowy nowych izraelskich osiedli na gruzach Strefy Gazy oraz wezwań do wysiedlenia Palestyńczyków ze Strefy Gazy do państw trzecich.³⁹⁰

167. W kilku oświadczeniach izraelscy urzędnicy opowiadali się za zbiorową karą wobec całego narodu palestyńskiego, a w szczególności mieszkańców Strefy Gazy. W niektórych oświadczeniach uznano, że istnieje różnica między ludnością cywilną a bojownikami, ale nalegano, aby wszyscy mieszkańcy Strefy Gazy zostali ukarani za działania bojowników z dnia 7 października 2023 r. W oświadczeniach tych uznano, że „Hamas” to nie tylko bojownicy, ale także urzędnicy cywilni i administracyjni oraz inne osoby, które po prostu sprzeciwiają się izraelskiej okupacji. Uznano ich wszystkich za uzasadnione cele przemocy. W innych oświadczeniach nie dokonano rozróżnienia między ludnością cywilną a bojownikami i ogłoszono jedną karę dla wszystkich.

168. Już 7 października 2023 r. pojawiły się oświadczenia wzywające Izrael do zemsty na Hamasie. Podczas konferencji prasowej, która odbyła się wczesnym popołudniem 7 października 2023 r., premier Netanjahu obiecał wymierzyć „potężną zemstę” wszystkim „miejscom, w których Hamas jest rozmieszczony, ukrywa się i działa, temu nikczemnemu miastu, zamienimy je w gruzy. Mówię mieszkańcom Gazy: opuśćcie to miejsce teraz, ponieważ będziemy działać z użyciem siły wszędzie”. Chociaż Netanjahu w swoim oświadczeniu ostrożnie skierował wezwanie do zemsty na „miejscu, w których działa Hamas”, użycie w tym samym oświadczeniu sformułowania „nikczemne miasto” sugerowało, że uważa on całe miasto Gazy za odpowiedzialne i cel zemsty.⁽³⁹¹⁾ Powiedział Palestyńczykom w Gazie, aby „opuszczali to miejsce, ponieważ będziemy działać z użyciem siły wszędzie”, nie rozróżniając między bojownikami a cywilami i wiedząc, że Palestyńczycy w Gazie nie mają dokąd uciec.

169. 9 października 2023 r. ówczesny minister obrony Izraela Yoav Gallant ogłosił całkowite oblężenie Strefy Gazy, twierdząc, że Izrael walczy z „ludzkimi zwierzętami” i musi „podjąć odpowiednie działania”.³⁹² 10 października 2023 r. w przemówieniu skierowanym do izraelskich sił bezpieczeństwa Gallant stwierdził: „Strefa Gazy nie powróci do poprzedniego stanu. Nie będzie

³⁸⁸ A/HRC/56/CRP.4, pkt 24.

³⁸⁹ A/HRC/56/CRP.4, pkt 27.

³⁹⁰ A/HRC/56/CRP.4, pkt 33.

³⁹¹ A/HRC/56/CRP.4, pkt 34.

³⁹² A/HRC/56/26, pkt 49.

Nie będzie Hamasu. Wyeliminujemy wszystko. Jeśli nie zajmie to jednego dnia, zajmie to tydzień. Zajmie to tygodnie, a nawet miesiące, ale dotrzemy do wszystkich miejsc.⁽³⁹³⁾

170. 13 października 2023 r. prezydent Isaac Herzog stwierdził: „Odpowiedzialność ponosi cały naród. Nieprawdziwa jest retoryka o cywilach, którzy nie byli świadomi i nie byli zaangażowani. To absolutna nieprawda”.⁽³⁹⁴⁾

171. 29 października 2023 r. generał brygady David Bar Khalifa, dowódca 36 Dywizji Pancerniej, wezwał swoich żołnierzy do podjęcia działań zbrojnych w imię zemsty, powołując się na boską interwencję. W ręcznie napisanym liście do swoich żołnierzy napisał: „To, co było, nie będzie już więcej! Wyruszamy na wojnę przeciwko nim [wrogom], zniszczymy każdy przekłuty skrawek ziemi, z którego pochodzą, zniszczymy ich i pamięć o nich... i nie wrócimy, dopóki nie zostaną unicestwieni, a [Bóg] nie zemści się na swoich przeciwnikach i nie odpokutuje za ziemię swojego ludu... Pan da siłę swojemu ludowi i będzie strzegł twojego wyjścia i powrotu, od tej chwili i na zawsze. To jest nasza wojna, dziś przyszła nasza kolej. Oto jesteśmy!”⁽³⁹⁵⁾

172. 3 listopada 2023 r. premier Netanjahu opublikował list do izraelskich żołnierzy i dowódców biorących udział w wojnie, w którym napisał: „Pamiętajcie, co zrobił wam Amalek... To jest wojna między synami światłości a synami ciemności... Nieustannie pamiętamy obrazy straszliwej masakry, która miała miejsce w szabat Simchat Torah, 7 października 2023 r.”. Potomkowie Amaleka, Amalekici, byli wrogami Izraelitów w Biblii hebrajskiej. W Księdze Samuela Bóg mówi Izraelitom: „Idźcie teraz i zaatakujcie Amaleka, i całkowicie zniszczcie wszystko, co mają; nie oszczędzajcie ich, ale zabijajcie zarówno mężczyzn, jak i kobiety, dzieci i niemowlęta, woły i owce, wielbłądy i osły”.⁽³⁹⁶⁾ Komisja zauważa, że powołując się w swoim przemówieniu na Amaleka, Netanjahu wzmocnił przekonanie, że wojna Izraela w Strefie Gazy jest podobna do świętej wojny całkowitej zagłady, którą nakazano prowadzić przeciwko Amalekitom.⁽³⁹⁷⁾ Byłoby to znane i przekonujące dla wielu tysięcy izraelskich żołnierzy, którzy są religijnymi syjonistami, zwłaszcza dla tych z jednostek wojskowych, których personel jest w całości lub w przeważającej mierze ultraortodoksyjny. Rzeczywiście, do takich nastrojów odniosło się wiele osób po oświadczeniu Netanjahu, w tym izraelski minister finansów Bezalel Smotrich oraz izraelscy żołnierze, którzy krzyczyli i skandowali bezpośrednie odniesienia do Amaleka podczas ataków w Strefie Gazy.⁽³⁹⁸⁾

173. 4 listopada 2023 r. pułkownik Erez Eshel, wysoki rangą oficer izraelskich sił bezpieczeństwa, w wywiadzie dla izraelskiej stacji informacyjnej z Beit Lahia powiedział: „Zemsta jest wielką wartością. Jest zemsta za to, co nam zrobili... za 100 lat będą wiedzieć, że nie należy zadzierać z Żydami. Potrzeba będzie wielu lat, aby podnieść się po tym ciosie... to miejsce będzie ziemią odłogową. Nie będą mogli tu mieszkać”.⁽³⁹⁹⁾

174. 8 listopada 2023 r. w serwisie X opublikowano film, na którym żołnierze z Brygady Binyamina tańczą i śpiewają „niech wasze wioski płoną”. Rzecznik izraelskich sił bezpieczeństwa odniósł się do tego incydentu, mówiąc: „Zachowanie żołnierzy nie jest zgodne z rozkazami i wartościami Sił Obronnych Izraela. Incydent zostanie zbadany i odpowiednio potraktowany poprzez podjęcie działań dyscyplinarnych”. 4 stycznia 2024 r. opublikowano w serwisie X film, na którym żołnierz izraelskich sił bezpieczeństwa trzymający w rękach zwój Tory oświadcza: „Dzięki łasce Boga stoimy teraz na ruinach Gazy. Ci naziści zapłacą za to, co zrobili narodowi izraelskiemu i państwu Izrael. Zniszczymy Hamas. Widzicie ten spalony dom? Każdy dom tutaj spłonie. W każdym domu była rakietą RPG. Zapłacą za to, co zrobili. Naród izraelski zwycięży, a Bóg ocali nas od nich dzięki łasce Bożej”.

³⁹³ <https://www.youtube.com/watch?v=I9wx7e4u-xM>.

³⁹⁴ A/HRC/56/CRP.4, pkt 38.

³⁹⁵ A/HRC/56/CRP.4, pkt 35.

³⁹⁶ 1 Księga Samuela 15:3.

³⁹⁷ A/HRC/56/CRP.4, pkt 41.

³⁹⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=TmE2Uv-eobQ> (Komunikat prasowy ONZ nr 1000000000).

³⁹⁹ A/HRC/56/CRP.4, pkt 36.

Komisja nie posiada informacji o podjęciu przez izraelskie siły bezpieczeństwa jakichkolwiek działań dyscyplinarnych wobec tych funkcjonariuszy.⁴⁰⁰

175. 15 sierpnia 2025 r. izraelskie media opublikowały nagranie byłego szefa izraelskiego wywiadu wojskowego (który zrezygnował ze stanowiska w kwietniu 2024 r.). Stwierdził on, że „fakt, iż w Strefie Gazy zginęło już 50 000 osób, jest konieczny i niezbędny dla przyszłych pokoleń”.⁴⁰¹ Dodał, że za każdego Izraelczyka zabitego 7 października 2023 r. powinno zginąć 50 Palestyńczyków i nie ma znaczenia, czy są to dzieci, zauważając, że „od czasu do czasu potrzebują oni Nakby, aby poczuć cenę”.⁴⁰¹

176. Komisja stwierdza, że wiele oświadczeń izraelskich urzędników zawiera dehumanizujące treści, które podlegają do nienawiści wobec Palestyńczyków i przemocy wobec nich oraz są zgodne z opisanym poniżej schematem postępowania, który wskazuje na zamiar zniszczenia Palestyńczyków w Strefie Gazy jako grupy. Komisja uważa, że wypowiedzi izraelskich urzędników można racjonalnie interpretować jako wyrażające zamiar zniszczenia grupy palestyńskiej w Strefie Gazy i że izraelskie siły bezpieczeństwa w Strefie Gazy podjęły działania zgodne z tym zamiarem. Stanowią one bezpośredni dowód *dolus specialis*. Istnieją również pośrednie lub poszlakowe dowody *dolus specialis* w schemacie postępowania izraelskich władz politycznych i wojskowych oraz w operacjach wojskowych, potwierdzające wymagany konkretny zamiar popełnienia ludobójstwa w świetle całości dowodów.

ii. Wzorzec postępowania

177. Komisja analizuje obecnie, czy jedynym rozsądnym wnioskiem, jaki można wyciągnąć z wzorca postępowania izraelskich sił bezpieczeństwa w Strefie Gazy, jest dowód zamiaru ludobójstwa. Komisja zauważa, że władze izraelskie twierdzą, iż ich operacje wojskowe w Strefie Gazy były prowadzone z konieczności militarnej, a konkretnie jako: (i) działanie w ramach samoobrony w odpowiedzi na atak z dnia 7 października 2023 r. w Izraelu; (ii) neutralizację Hamasu w celu zapewnienia długoterminowego bezpieczeństwa; oraz (iii) zapewnienie bezpiecznego uwolnienia izraelskich zakładników przetrzymywanych w Strefie Gazy od 7 października 2023 r. W poprzednim sprawozdaniu Komisja zauważyła, że władze izraelskie konsekwentnie przedstawiały cele wojskowe swoich operacji w Strefie Gazy, jednak ich działania i ich konsekwencje wskazywały na inne motywy, w tym zemstę i zbiorową karę.⁴⁰²

178. Na wstępie Komisja zauważa, że wydarzenia w Strefie Gazy od października 2023 r. nie miały charakteru odosobnionego. Poprzedziły je dziesięciolecia bezprawnej okupacji i bezprawnych osadnictwa, segregacji rasowej lub apartheidu⁴⁰³ w ramach ideologii wymagającej usunięcia ludności palestyńskiej z jej ziem i zastąpienia jej inną.

179. Komisja stwierdziła, że wiele oświadczeń izraelskich urzędników stanowi bezpośredni dowód wyrażający zamiar zniszczenia Palestyńczyków w Strefie Gazy, jednakże przeanalizowała również poszlaki, biorąc pod uwagę całość dowodów, poprzez wzorzec postępowania władz izraelskich i izraelskich sił bezpieczeństwa. Stosując standardy prawne określone przez Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości⁴⁰⁴ Komisja oceniła wszystkie dowody w całości, od 7 października 2023 r. do 31 lipca 2025 r. Na podstawie poniższej analizy Komisja stwierdza, że nie istniała żadna konieczność militarna uzasadniająca takie zachowanie.

⁴⁰⁰ A/HRC/56/CRP.4, pkt 37.

⁴⁰¹

https://x.com/btselem/status/1957097191840895466?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etwete mbed%7Ctwterm%5E1957097191840895466%7Ctwgr%5Ee3dc8d71bad8e00906349ce9fd462bbf0 31b70b1%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.npr.org%2F2025%2F08%2F18%2F nx-s1-5506097%2Fex-israel-military-intelligence-chief-said-50-000-gaza-deaths-necessary.

⁴⁰² A/HRC/56/26, pkt 101.

⁴⁰³ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Konsekwencje prawne wynikające z polityki i praktyk Izraela na okupowanych terytoriach palestyńskich, w tym we Wschodniej Jerozolimie, opinia doradcza*, 19 lipca 2024 r., pkt 225–229.

⁴⁰⁴ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karanie zbrodni ludobójstwa (Chorwacja przeciwko Serbii)*, wyrok, *I.C.J. Reports 2015*, s. 3, 3 lutego 2015 r., pkt 413.

a. Zabijanie i powodowanie obrażeń ciała lub zdrowia psychicznego

180. Duża liczba ofiar śmiertelnych i rannych może mieć znaczenie dla wnioskowania o zamiarze ludobójstwa mającym na celu zniszczenie grupy⁴⁰⁵. Komisja stwierdziła, że od 7 października 2023 r. izraelskie siły bezpieczeństwa celowo zabiły i poważnie zraniły bezprecedensową liczbę Palestyńczyków w Strefie Gazy, używając ciężkiej amunicji. Od 7 października 2023 r. izraelskie siły bezpieczeństwa bezpośrednio atakowały ludność cywilną i zabijały ją w znacznie większej liczbie niż podczas poprzednich konfliktów, używając broni i amunicji, które spowodowały wielokrotnie większą liczbę ofiar. Zniszczenia były poważniejsze niż wszystko, czego Palestyńczycy w Strefie Gazy doświadczyli wcześniej. Świadczy o tym strategia wojskowa polegająca na użyciu bomb niekierowanych i innej ciężkiej amunicji w gęsto zaludnionych obszarach Strefy Gazy oraz systematyczne i powszechne atakowanie i niszczenie obiektów cywilnych, mając świadomość, że przebywają w nich Palestyńczycy. Metody prowadzenia wojny i rodzaje użytej broni wskazują na spójny wzorzec, który spowodował i miał na celu spowodowanie dużej liczby ofiar, w tym ofiar śmiertelnych, wśród Palestyńczyków w Strefie Gazy. Należy zauważyć, że ponad 50% ofiar śmiertelnych stanowiły kobiety, dzieci i osoby starsze, co wskazuje, że izraelskie siły bezpieczeństwa celowo atakowały palestyńskich cywilów. Ponadto izraelscy funkcjonariusze wywiadu podali, że według stanu na maj 2025 r. 8900 bojowników Hamasu i Palestyńskiego Dżihadu Islamskiego w Strefie Gazy zginęło lub prawdopodobnie zginęło. Biorąc pod uwagę, że w tym momencie w wyniku izraelskich ataków zginęło 53 000 Palestyńczyków, oznacza to, że 83% ofiar śmiertelnych w Strefie Gazy stanowili cywile.⁽⁴⁰⁶⁾

181. Komisja oceniła również postępowanie izraelskich sił bezpieczeństwa oraz oświadczenia izraelskich urzędników wydane w dniu 18 marca 2025 r. i po tej dacie, kiedy to Izrael zerwał zawieszenie broni i wznowił operacje wojskowe w Strefie Gazy. OCHA poinformowała, że w ciągu pół dnia 18 marca 2025 r. (do południa) zginęło ponad 404 Palestyńczyków, z czego prawie 60 % stanowiły kobiety i dzieci, a ponad 562 osoby odniosły obrażenia.⁽⁴⁰⁷⁾ Od tego czasu odnotowano bardzo wysoką liczbę ofiar śmiertelnych i rannych, przy czym nadal utrzymuje się bardzo nieproporcjonalny stosunek kobiet i dzieci zabitych i rannych w porównaniu z mężczyznami. Komisja stwierdza, że wznowienie przez izraelskie siły bezpieczeństwa operacji wojskowych z naruszeniem obowiązującego zawieszenia broni wskazuje na zamiar władz izraelskich, aby kontynuować niszczenie Palestyńczyków w Strefie Gazy jako grupy poprzez zabijanie ich i ranienie oraz narzucanie im warunków życia mających na celu doprowadzenie do ich fizycznej zagłady.

182. Co ważne, Komisja zauważa, że w wielu przypadkach żołnierze również atakowali i zabijali Palestyńczyków podczas ewakuacji oraz na obszarach uznanych już za bezpieczne przez izraelskie siły bezpieczeństwa.

183. Jak szczegółowo opisano powyżej, Komisja stwierdza również, że wielu Palestyńczyków w Strefie Gazy i pochodzących z tego obszaru doznało i nadal będzie doznawać poważnych długotrwałych urazów psychicznych w wyniku operacji wojskowych izraelskich sił bezpieczeństwa.⁴⁰⁸

184. Komisja zauważa, że w większości przypadków władze izraelskie nie prowadziły dochodzeń w sprawach dotyczących śmierci lub obrażeń Palestyńczyków w wyniku działań wojskowych, ani nie potępiały działań izraelskich sił bezpieczeństwa; w rzeczywistości władze izraelskie często chroniły działania wojskowe izraelskich sił bezpieczeństwa, zmieniając narrację w przypadku przedstawienia sprzecznych dowodów.⁽⁴⁰⁹⁾ W większości przypadków, jeśli nie we wszystkich, władze izraelskie broniły izraelskich sił bezpieczeństwa i twierdziły, że Izrael zawsze przestrzegał międzynarodowego prawa humanitarnego podczas prowadzenia operacji wojskowych. Przywódcy izraelscy mają uprawnienia do zapobiegania przestępstwom popełnianym przez żołnierzy i karania za nie. Komisja

⁴⁰⁵ ICTR, *Prokurator przeciwko Mikaeli Muhimana*, ICTR-95-1B-T, Wyrok, 28 kwietnia 2005 r., pkt 498.

⁴⁰⁶ <https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2025/aug/21/revealed-israeli-militarys-own-data-indicates-civilian-death-rate-of-83-in-gaza-war>

⁴⁰⁷ <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-273-gaza-strip>;
<https://www.unwomen.org/en/news-stories/press-briefing/2025/03/press-briefing-by-un-women-on-the-collapse-of-a-gaza-ceasefire-and-its-devastating-impact-on-women-and-girls>.

⁴⁰⁸ Zob. powyżej, „Powodowanie poważnych obrażeń ciała lub zdrowia psychicznego członków grupy”.

⁴⁰⁹ Na przykład A/HRC/58/CRP.6, pkt 150.

nie otrzymała żadnych dowodów na to, że izraelscy urzędnicy przeprowadzili jakiegokolwiek prawdziwe dochodzenia w sprawie zarzutów dotyczących przestępstw popełnionych przez żołnierzy, załogi lotnicze, załogi morskie lub inny personel bezpieczeństwa. Wręcz przeciwnie, Komisja zebrła dowody na to, że izraelscy urzędnicy publicznie poparli działania personelu wojskowego i bronili ich postępowania, zachęcając w ten sposób do kontynuowania takich przestępczych zachowań, pozwalając na nie i zezwalając na nie. W niektórych przypadkach, w których władze izraelskie ogłosiły wszczęcie dochodzenia, Komisja stwierdziła, że dochodzenia te nie były prawdziwe i nie doprowadziły do pociągnięcia sprawców do odpowiedzialności.

185. Co istotne, władze izraelskie wielokrotnie próbowały zmienić narrację dotyczącą tych incydentów, ukrywając informacje. Na przykład w odniesieniu do incydentu z 23 marca 2025 r., w którym siły izraelskie zabiły ratowników w rejonie Tal as-Sultan i próbowały ukryć dowody, Komisja zauważyła, że dopiero pięć dni po incydencie, gdy ekipa ratownicza odkryła jedno z ciał ratowników, Izrael wydał oświadczenie, twierdząc, że pojazdy były podejrzanym, a izraelskie siły bezpieczeństwa zlikwidowały kilku terrorystów z Hamasu. W dniu 31 marca 2025 r., dzień po znalezieniu pozostałych 14 ciał, rzecznik izraelskiej armii stwierdził, że izraelskie siły bezpieczeństwa otworzyły ogień do nieskoordynowanych pojazdów, które poruszały się w podejrzanym sposób bez świateł i sygnałów awaryjnych, dodając, że w sumie zlikwidowano dziewięciu palestyńskich bojowników. Warto zauważyć, że twierdzenia te okazały się fałszywe (i) po opublikowaniu nagrania wideo, które zostało nakręcone przez ratownika z konwoju przed śmiercią; oraz (ii) dzięki potwierdzającym zeznaniom świadków. Po opublikowaniu nagrania izraelski wojskowy przyznał, że „osoba, która przedstawiła pierwotną relację, jest w błędzie”⁽⁴¹⁰⁾ i że śledztwo jest w toku. Komisja stwierdziła, że brak przejrzystości i opóźnienia w reakcji i działaniach władz izraelskich wskazują nie tylko na ich zamiar odwrócenia uwagi od odpowiedzialności za zbrodnię, którą ich siły zbrojne początkowo próbowały ukryć, ale także, w połączeniu z ciągłym zaprzeczaniem faktom, na ich zamiar dalszego ukrywania informacji i kontynuowania operacji wojskowych.

186. Biorąc pod uwagę masowe zabójstwa Palestyńczyków w Strefie Gazy, wynikające z nich poważne obrażenia fizyczne i psychiczne oraz brak odpowiedzialności, Komisja stwierdza, że istnieje spójny wzorzec, który wyraźnie wskazuje na zamiar fizycznego zniszczenia Palestyńczyków w Strefie Gazy jako grupy.⁴¹¹

b. Niszczenie obiektów i infrastruktury kulturalnej, religijnej i edukacyjnej

187. Rozległe i systematyczne niszczenie palestyńskich domów i obiektów w Strefie Gazy, w tym gruntów rolnych i innych nieruchomości niezbędnych do życia Palestyńczyków, również potwierdza wniosek, że operacje wojskowe były częścią zamiaru zniszczenia Palestyńczyków w Strefie Gazy.

188. Co ważne, niszczenie obiektów kulturalnych i religijnych⁴¹² ma znaczenie dla wnioskowania o zamiarze ludobójstwa, nawet jeśli takie działania niekoniecznie stanowią podstawowy akt ludobójstwa zgodnie z art. II Konwencji w sprawie ludobójstwa.⁽⁴¹³⁾ Komisja stwierdziła w poprzednim raporcie, że zniszczenie zabytkowych budynków, pomników i innego materialnego dziedzictwa w Strefie Gazy oznaczało wyraźne lekceważenie przekonań religijnych, kultury i dziedzictwa narodu palestyńskiego.⁽⁴¹⁴⁾ Komisja stwierdziła

⁴¹⁰ <https://www.reuters.com/world/middle-east/israeli-military-changes-initial-account-gaza-aid-worker-killings-2025-04-06/>; <https://www.theguardian.com/world/2025/apr/06/israeli-military-admits-initial-account-of-palestinian-medics-killing-was-mistaken>; <https://www.idf.il/286233>; <https://www.davar1.co.il/592165/>.

⁴¹¹ Zob. MTKJ, *prokurator przeciwko Zdravko Tolimirowi*, IT-05-88/2-A, wyrok (izba apelacyjna) z dnia 8 kwietnia 2015 r., pkt 249.

⁴¹² Zob. powyżej, pkt 91.

⁴¹³ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Sprawa dotycząca stosowania Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Bośnia i Hercegowina przeciwko Serbii i Czarnogórze)*, wyrok, *I.C.J. Reports 2007*, s. 43, 26 lutego 2007 r., pkt 344.

⁴¹⁴ A/HRC/59/26, pkt 87.

stwierdziła, że działania te stanowią zbrodnie wojenne, w tym (i) celowe kierowanie ataków na budynki przeznaczone do celów religijnych i edukacyjnych oraz zabytki historyczne; oraz (ii) celowe kierowanie ataków na obiekty cywilne, które nie są celami wojskowymi ani nie są uzasadnione koniecznością wojskową, ani nie są bezwzględnie wymagane przez potrzeby konfliktu.

415

189. Komisja odnotowała systematyczne i powszechne ataki na obiekty religijne, kulturalne i edukacyjne w całej Strefie Gazy od 7 października 2023 r. i stwierdziła, że ataki te spowodowały rozległe, a w wielu przypadkach nieodwracalne szkody w tych obiektach. Komisja stwierdziła, że ataki te miały na celu wyrządzenie nieodwracalnej szkody Palestyńczykom w Strefie Gazy poprzez zniszczenie elementów tożsamości narodu palestyńskiego i wymazanie kultury palestyńskiej ze Strefy Gazy.

c. Obłężenie, głód i blokowanie pomocy humanitarnej

190. Komisja stwierdza, że Izrael wykorzystał głód jako metodę walki, nakładając całkowitą blokadę na Strefę Gazy i blokując dostarczanie pomocy humanitarnej do Strefy Gazy. Skutki blokady dla Palestyńczyków w Strefie Gazy, którzy już przed 7 października 2023 r. byli w dużym stopniu uzależnieni od pomocy, były tragiczne, co skłoniło ekspertów i organy międzynarodowe, w tym Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, do wydania ostrzeżeń. Należy zauważyć, że Palestyńczycy w Strefie Gazy nadal cierpią z powodu skutków całkowitego oblężenia, które obejmowało odcięcie dostaw żywności i wody, paliwa, energii elektrycznej i środków medycznych do Strefy Gazy, nawet po przypadkach, gdy Izrael zezwolił na dostarczenie bardzo ograniczonej pomocy humanitarnej. W żadnym momencie pomoc nie była wystarczająca, aby utrzymać życie w Strefie Gazy. Odmowa wpuszczenia specjalnego mleka dla niemowląt, skutkująca głodowaniem noworodków i małych dzieci, jest szczególnie mocnym dowodem zamiaru zniszczenia ludności.

191. Komisja stwierdza, że Izrael nie umożliwił i nie zapewnił nieograniczonego świadczenia pilnie potrzebnych podstawowych usług i pomocy humanitarnej na odpowiednią skalę, a także dostaw środków medycznych i opieki medycznej dla Palestyńczyków w Strefie Gazy. Władze izraelskie były świadome, dzięki różnym raportom i ostrzeżeniom agencji ONZ, organizacji praw człowieka i nakazom Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, bezpośredniego ryzyka niedożywienia i głodu w Strefie Gazy. Komisja ponownie podkreśla, że dzięki dokumentowi „*Spożycie żywności w Strefie Gazy – czerwona linia*” władze izraelskie są świadome ilości kalorii potrzebnych Palestyńczykom w Strefie Gazy, aby uniknąć niedożywienia⁽⁴¹⁶⁾ Komisja stwierdza zatem, że działanie polegające na zezwoleniu na dostarczenie do Strefy Gazy od dnia 7 października 2023 r. pewnej ilości pomocy humanitarnej, ale nie na dużą skalę, było pozorem ze strony władz izraelskich, mającym na celu pokazanie społeczności międzynarodowej, że władze izraelskie zezwoliły na dostarczenie do Strefy Gazy minimalnej ilości pomocy, jednocześnie nadal (i) narażając Palestyńczyków na głód i nieludzkie warunki życia; oraz (ii) fizycznie atakując Palestyńczyków w Strefie Gazy.

192. Należy zwrócić uwagę na środki tymczasowe nakazane przez Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości w sprawie *Republika Południowej Afryki przeciwko Izraelowi* na mocy Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa oraz na reakcję Izraela na te nakazy. Już 26 stycznia 2024 r. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości uznał, że „katastrofalna sytuacja humanitarna w Strefie Gazy jest poważnie zagrożona dalszym pogorszeniem się, zanim Trybunał wyda ostateczny wyrok”.⁽⁴¹⁷⁾ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości nakazał Izraelowi „podjęcie natychmiastowych i skutecznych środków w celu umożliwienia świadczenia pilnie potrzebnych podstawowych usług i pomocy humanitarnej” w Strefie Gazy.⁽⁴¹⁸⁾ Po wydaniu nakazu nadal stosowano surowe ograniczenia i ingerencje w dostarczanie pomocy humanitarnej oraz ataki na konwoje humanitarne. Niektóre z tych ataków spowodowały ofiary śmiertelne lub zniszczenie pomocy. Na przykład w incydencie zgłoszonym przez UNRWA w dniu 5 lutego 2024 r. konwój z pomocą żywnościową UNRWA

⁴¹⁵ A/HRC/59/26, pkt 89.

⁴¹⁶ <https://www.gisha.org/UserFiles/File/publications/redlines/red-lines-presentation-eng.pdf>,
<https://www.gisha.org/UserFiles/File/publications/redlines/redlines-position-paper-eng.pdf>,
<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-19975211>. Zob. powyżej, pkt 113.

⁴¹⁷ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa w*

Strefie Gazy (RPA przeciwko Izraelowi), postanowienie z dnia 26 stycznia 2024 r., pkt 72.

⁴¹⁸ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa w Strefie Gazy (RPA przeciwko Izraelowi)*, postanowienie z dnia 26 stycznia 2024 r., pkt 80.

Konwój 10 ciężarówek jechał drogą Al Rashid Road z południa na północ Gazy i został ostrzelany przez izraelskie siły bezpieczeństwa.⁴¹⁹

193. W dniu 28 marca 2024 r. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości wydał drugie postanowienie w sprawie środków tymczasowych.⁴²⁰ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości zauważył, że od czasu wydania pierwszego postanowienia w sprawie środków tymczasowych w dniu 26 stycznia 2024 r. „katastrofalne warunki życia” w Strefie Gazy uległy dalszemu pogorszeniu, w szczególności w związku z przedłużającym się i powszechnym brakiem żywności i podstawowych artykułów pierwszej potrzeby.⁴²¹ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości zauważył, że Palestyńczycy w Strefie Gazy nie są już tylko narażeni na ryzyko głodu, ale że „głód się utrzyma”.⁴²² Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości nakazał Izraelowi podjęcie wszelkich niezbędnych i skutecznych środków w celu „zapewnienia”, bezzwłocznie, w pełnej współpracy z Organizacją Narodów Zjednoczonych, nieograniczonego świadczenia pilnie potrzebnych podstawowych usług i pomocy humanitarnej, a także dostaw środków medycznych i opieki medycznej. Jest to nakaz znacznie silniejszy niż w przypadku pierwszych środków tymczasowych, które nakazywały Izraelowi jedynie „umożliwienie” świadczenia tych usług i pomocy. Izrael jednak, zamiast współpracować z ONZ, zareagował zakazem działalności i wykluczeniem głównej agencji ONZ zapewniającej pomoc i wsparcie humanitarne, UNRWA. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości nakazał również izraelskiej armii „niepodejmowanie działań stanowiących naruszenie jakichkolwiek praw Palestyńczyków w Strefie Gazy jako grupy chronionej na mocy Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa”, w tym poprzez uniemożliwianie dostarczania pilnie potrzebnej pomocy humanitarnej.⁴²³

194. W dniu 24 maja 2024 r. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości wydał trzecie postanowienie w sprawie środków tymczasowych.⁴²⁴ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości zauważył, że katastrofalna sytuacja humanitarna w Strefie Gazy uległa pogorszeniu i „można ją obecnie określić jako katastrofalną”.⁴²⁵ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości nakazał Izraelowi „natychmiastowe zaprzestanie ofensywy wojskowej i wszelkich innych działań w prowincji Rafah, które mogą narazić społeczność palestyńską w Strefie Gazy na warunki życia mogące doprowadzić do jej całkowitej lub częściowej fizycznej zagłady”.⁴²⁶ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości nakazał również Izraelowi podjęcie skutecznych środków w celu zapewnienia nieograniczonego dostępu do Strefy Gazy „wszelkim komisjom śledczym, misjom rozpoznawczym lub innym organom śledczym upoważnionym przez właściwe organy ONZ do badania zarzutów ludobójstwa”.⁴²⁷ Komisja zauważa, że nakaz ten dotyczył organu śledczego powołanego przez ONZ. Jednak do tej pory Izrael nie odpowiedział na wniosek Komisji o dostęp do Strefy Gazy w celu przeprowadzenia tam dochodzenia.

195. Jak pokazuje wzorzec postępowania, Izrael nie miał zamiaru łagodzić cierpień Palestyńczyków, a zamiast tego wprowadził całkowitą i częściową blokadę Strefy Gazy. Wręcz przeciwnie, pomimo licznych ostrzeżeń, w tym tych wydanych przez Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości w ramach tymczasowych środków, które są wiążące dla Izraela, władze izraelskie nie tylko nie ułatwiły nieograniczonego dostępu pomocy humanitarnej do Strefy Gazy, ale kontynuowały

⁴¹⁹ A/HRC/56/CRP.4, pkt 237.

⁴²⁰ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa w Strefie Gazy (RPA przeciwko Izraelowi)*, postanowienie z dnia 28 marca 2024 r.

⁴²¹ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa w Strefie Gazy (RPA przeciwko Izraelowi)*, postanowienie z dnia 28 marca 2024 r., pkt 18.

⁴²² Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa w Strefie Gazy (RPA przeciwko Izraelowi)*, postanowienie z dnia 28 marca 2024 r., pkt 21.

⁴²³ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa w Strefie Gazy (RPA przeciwko Izraelowi)*, postanowienie z dnia 28 marca 2024 r., pkt 45.

⁴²⁴ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa w Strefie Gazy (RPA przeciwko Izraelowi)*, postanowienie z dnia 24 maja 2024 r.

⁴²⁵ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa w Strefie Gazy (RPA przeciwko Izraelowi)*, postanowienie z dnia 24 maja 2024 r., pkt 28.

⁴²⁶ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa w Strefie Gazy (RPA przeciwko Izraelowi)*, postanowienie z dnia 24 maja 2024 r., pkt 50.

⁴²⁷ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa w Strefie Gazy (RPA przeciwko Izraelowi)*, postanowienie z dnia 24 maja 2024 r., pkt 51.

ograniczenie lub całkowita blokada pomocy humanitarnej, w tym żywności i wody, paliwa i energii, środków medycznych i sprzętu oraz innych niezbędnych artykułów i usług, przedostających się do Strefy Gazy. Chociaż w niektórych okresach zezwalano na dostarczanie do Strefy Gazy pewnej ilości pomocy humanitarnej, działania te miały charakter sporadyczny, były krótkotrwałe, niewystarczające i często podlegały surowym ograniczeniom w postaci rygorystycznych kontroli bezpieczeństwa. Palestyńczycy byli atakowani i zabijani, gdy próbowali uzyskać pomoc humanitarną z ciężarówek z pomocą. Co znamienne, od 2 marca 2025 r. do 19 maja 2025 r. Izrael nie zezwolił na wjazd do Strefy Gazy żadnej żywności, wody, paliwa, lekarstw ani żadnych dostaw handlowych, pomimo wielokrotnych apeli o zezwolenie na dostarczenie pomocy humanitarnej do Strefy Gazy, w tym ze strony sekretarza generalnego ONZ i kilku państw członkowskich.

196. 19 maja 2025 r., po 11 tygodniach całkowitej blokady, Izrael w końcu zezwolił na wjazd do Strefy Gazy kilku ciężarówek z pomocą humanitarną. Według podsekretarza generalnego ds. pomocy humanitarnej i koordynatora pomocy w sytuacjach kryzysowych było to jedynie „kropla w morzu potrzeb”.⁽⁴²⁸⁾ Ponadto pomoc, na którą zezwolono, została „wyselekcjonowana” przez władze izraelskie i nie obejmowała wszystkich rodzajów pomocy, której Palestyńczycy pilnie potrzebowali.⁽⁴²⁹⁾ Do 22 czerwca 2025 r. OCHA poinformowała, że od 19 maja do Strefy Gazy dostarczono prawie 9000 ton mąki pszennej, z czego większość została zabrana przez osoby potrzebujące pomocy w drodze, a w niektórych przypadkach przez uzbrojone grupy, zanim dotarła do miejsca przeznaczenia.⁽⁴³⁰⁾ Od tego czasu pomoc humanitarna jest bardzo ograniczana przez władze izraelskie, a wnioski o dostęp do pomocy humanitarnej są wielokrotnie odrzucane.⁽⁴³¹⁾

197. Zamiar władz izraelskich, aby nieustannie narzucać Palestyńczykom w Strefie Gazy głód i warunki życia uniemożliwiające normalne funkcjonowanie, jest również widoczny w utworzeniu i wykorzystaniu GHF do utrzymania całkowitej kontroli nad dystrybucją pomocy w Strefie Gazy. Co istotne, GHF nie dystrybuuje żadnych artykułów pierwszej potrzeby poza żywnością, a wszystkie cztery punkty dystrybucji znajdują się w strefach zmilitaryzowanych, z których żaden nie jest położony w północnej części Strefy Gazy, co sprawia, że wielu Palestyńczykom dostęp do żywności jest niezwykle utrudniony, a czasami wręcz niemożliwy.⁴³² Warto zauważyć, że 29 lipca 2025 r. IPC ostrzegło, że w Strefie Gazy realizuje się obecnie najgorszy scenariusz głodu, a 22 sierpnia 2025 r. IPC FRC stwierdziło, że w prowincji Gazy ma obecnie miejsce głód spowodowany przez człowieka, i prognozowało, że próg głodu zostanie przekroczony w prowincjach Deir al-Balah i Khan Younis „w najbliższych tygodniach”.⁴³³ Ponadto od momentu przejścia przez GHF dystrybucji pomocy w Strefie Gazy, do dnia 31 lipca 2025 r. w pobliżu punktów dystrybucji GHF zginęło co najmniej 859 Palestyńczyków, głównie z rąk izraelskiego wojska.⁴³⁴ Komisja zauważa, że dochodzenie w sprawie incydentów w punktach GHF jest w toku.

198. Co istotne, Komisja dostrzega związek między ustawami przegłosowanymi przez Kneset w październiku 2024 r., mającymi na celu sparaliżowanie działalności UNRWA w Strefie Gazy, a utworzeniem w 2025 r. GHF, którego zadaniem jest kontrolowanie dystrybucji pomocy żywnościowej w Strefie Gazy. Oba działania stanowią powiązane ze sobą środki polityczne i upolitycznione, podjęte przez władze izraelskie w celu blokowania i utrudniania działalności zaufanych agencji pomocowych oraz utrzymania całkowitej dominacji Izraela nad dostępem Palestyńczyków do niezbędnych i ratujących życie

⁴²⁸ <https://www.ungeneva.org/en/news-media/news/2025/05/106482/un-relief-chief-welcomes-limited-gaza-aid-resumption-its-drop-ocean>.

⁴²⁹ <https://media.un.org/unifeed/en/asset/d340/d3400864>.

⁴³⁰ <https://www.unocha.org/publications/report/occupied-palestinian-territory/gaza-humanitarian-response-update-8-21-june-2025>.

⁴³¹ https://www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/ipcinfo/docs/IPC_GazaStrip_Alert_July2025.pdf.

⁴³² <https://www.unrwa.org/newsroom/official-statements/unrwa-commissioner-general-gaza-humanitarian-community-calls-end-GHF>; <https://podcasts.apple.com/nl/podcast/battle-lines/id1712903296?i=1000718943988>; <https://www.theguardian.com/global-development/2025/jul/22/food-aid-gaza-deaths-visual-story-ghf-israel>.

⁴³³ https://www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/ipcinfo/docs/IPC_GazaStrip_Alert_July2025.pdf; https://www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/ipcinfo/docs/IPC_Famine_Review_Committee_Report_Gaza_Aug2025.pdf. Zob. powyżej, „Zablokowanie dostaw pomocy humanitarnej, energii elektrycznej, wody i paliwa do Strefy Gazy”, pkt 124.

⁴³⁴ <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/killings-palestinians-seeking-food-gaza-continue-starvation-deepens-enar>.

pomoc i ostatecznie doprowadzić do fizycznej zagłady Palestyńczyków w Strefie Gazy poprzez stworzenie warunków życia uniemożliwiających egzystencję w Strefie Gazy.

199. Izraelskie siły bezpieczeństwa nie tylko nie umożliwiają i nie zapewniają dostarczania pomocy, ale nadal uniemożliwiają dostarczanie wszelkiej pomocy humanitarnej do Strefy Gazy i atakują konwoje z pomocą humanitarną oraz pracowników pomocy humanitarnej w Strefie Gazy, rażąco lekceważąc nakazy Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości.⁴³⁵

200. Ponadto władze izraelskie są świadome, że Palestyńczycy w Strefie Gazy, z których prawie 80 procent pochodzi z rodzin, które wcześniej zostały zmuszone do ucieczki do Strefy Gazy jako uchodźcy, są obecnie uwięzieni w Strefie Gazy i nie mają gdzie uciec poza jej granice, nawet gdyby chcieli to zrobić. Uwięzienie ludności palestyńskiej w Strefie Gazy ma coraz poważniejsze konsekwencje w miarę trwania walk, które są obecnie bardziej destrukcyjne niż kiedykolwiek. W dniu 5 maja 2025 r. izraelska rada bezpieczeństwa podjęła decyzję o „intensywnej operacji” w Strefie Gazy, rzekomo w celu pokonania Hamasu i uwolnienia izraelskich zakładników. Premier Benjamin Netanjahu i minister obrony Israel Katz oświadczyli, że operacja będzie polegała na „przeniesieniu ludności w celu jej ochrony” do południowej części Strefy Gazy, a izraelskie siły bezpieczeństwa nie opuszczą przejętych przez siebie obszarów.⁽⁴³⁶⁾ W dniach 5–21 maja 2025 r. izraelskie siły bezpieczeństwa przeprowadziły setki nalotów w Strefie Gazy, rzekomo przeciwko „celom terrorystycznym”.⁽⁴³⁷⁾ Ich operacje lądowe znacznie nasiliły się 18 maja 2025 r.⁽⁴³⁸⁾ W rezultacie około 161 000 Palestyńczyków zostało wysiedlonych między 15 a 21 maja 2025 r.⁴³⁹ UNRWA odnotowała, że od 1 sierpnia 2025 r. co najmniej 1,9 mln osób zostało wysiedlonych wewnątrz od października 2023 r., co stanowi około dziewięćdziesiąt procent z 2,1 mln mieszkańców Strefy Gazy.⁽⁴⁴⁰⁾ Liczba ta obejmuje 767 000 osób wysiedlonych od 18 marca 2025 r.⁽⁴⁴¹⁾ Według stanu na lipiec 2025 r. 87,7% terytorium Strefy Gazy znajduje się w strefach zmilitaryzowanych przez Izrael i/lub objętych nakazami wysiedlenia.⁽⁴⁴²⁾

201. Komisja podkreśla, że od początku izraelskich operacji wojskowych w październiku 2023 r. ataki na Palestyńczyków i stworzenie nieznośnych warunków życia w Strefie Gazy zostały narzucone ludności przez władze izraelskie ze świadomością, że Palestyńczycy są tam uwięzieni i nie mogą uciec. To sprawia, że Strefa Gazy jest wyjątkowa wśród stref wojennych tego stulecia. Masowe zabójstwa, bombardowania, ostrzał i inne akty przemocy trwają nadal, a Palestyńczycy w Strefie Gazy nie mają możliwości ucieczki, ani w obrębie Strefy Gazy, ani poprzez przekroczenie granicy międzynarodowej. Izraelskie siły zbrojne uniemożliwiają im ucieczkę przed przemocą do Izraela, skąd uciekła większość ich rodzin, lub do Egiptu. Mogą jedynie pozostać na miejscu, narażeni na śmierć i coraz gorsze warunki życia. Sytuacja ta wskazuje na wyraźny zamiar władz izraelskich, aby uwięzić Palestyńczyków w Strefie Gazy.

⁴³⁵ <https://www.oxfam.org/en/press-releases/israel-government-continues-block-aid-response-despite-genocide-court-ruling>.

⁴³⁶ <https://www.kan.org.il/content/kan-news/defense/896836/>; <https://www.israelhayom.co.il/news/defense/article/17911119>. Zobacz także <https://www.ynet.co.il/news/article/sjxfeoblbgg>; <https://13tv.co.il/item/news/politics/security/q5kij-904567886/>; <https://www.theguardian.com/world/2025/may/05/israel-expand-military-operations-gaza>.

⁴³⁷ <https://www.idf.il/296163>; <https://www.idf.il/296433>; <https://www.idf.il/295057>; <https://www.idf.il/295207>; <https://www.idf.il/295739>; <https://www.idf.il/295865>; <https://www.idf.il/295993>; <https://www.idf.il/296234>; <https://www.idf.il/202759>.

⁴³⁸ <https://www.idf.il/296163>; <https://www.idf.il/295993>.

⁴³⁹ <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-290-gaza-strip>.

⁴⁴⁰ <https://www.unrwa.org/resources/reports/unrwa-situation-report-177-situation-gaza-strip-and-west-bank-including-east-jerusalem#:~:text=According%20to%20the%20UN%2C%20at,some%2010%20times%20or%20m> ore.

⁴⁴¹ <https://www.unrwa.org/resources/reports/unrwa-situation-report-182-situation-gaza-strip-and-west-bank-including-east-jerusalem>.

⁴⁴² <https://www.un.org/unispal/document/gaza-ocha-warns-mass-displacement-order-yet-another-blow-to-fragile-lifelines/#:~:text=With%20this%20latest%20order%2C%20the,where%20essential%20services%20have%20collapsed>.

stworzenie takich warunków, które uniemożliwiłyby im ucieczkę i ostatecznie doprowadziłyby do ich zniszczenia.

202. Komisja stwierdza, że w odniesieniu do całkowitej blokady następujące czynniki wskazują na zamiar władz izraelskich narzucenia warunków życia mających na celu fizyczne zniszczenie grupy palestyńskiej w Strefie Gazy: (i) charakter nałożonej blokady, jej czas trwania oraz bezbronność Palestyńczyków w Strefie Gazy, którzy są uzależnieni od pomocy humanitarnej blokowanej przez Izrael; (ii) świadomość obiektywnego prawdopodobieństwa, że ich postępowanie doprowadzi do zniszczenia Palestyńczyków w Strefie Gazy jako grupy; (iii) kontynuowanie blokady pomimo ostrzeżeń, w tym rażące lekceważenie wiążących nakazów Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości; oraz (iv) uwięzienie Palestyńczyków w Strefie Gazy, uniemożliwiające im ucieczkę przed przemocą i ostatecznym zniszczeniem grupy.

203. Na podstawie powyższego Komisja stwierdza, że postępowanie władz izraelskich wskazuje na zamiar zniszczenia grupy palestyńskiej w Strefie Gazy poprzez głodzenie jej i blokowanie pomocy humanitarnej.

d. Ataki na system opieki zdrowotnej

204. Jak opisano powyżej, Izrael wdrożył wspólną politykę mającą na celu zniszczenie systemu opieki zdrowotnej w Strefie Gazy. Od października 2023 r. izraelskie siły bezpieczeństwa atakowały placówki i jednostki opieki zdrowotnej w Strefie Gazy oraz celowo zabijały, raniły, aresztowały, zatrzymywały, maltretowały i torturowały personel medyczny⁴⁴³. Ostatecznie system opieki zdrowotnej w Strefie Gazy uległ załamaniu. Na dzień 24 czerwca 2025 r. funkcjonuje jedynie 36% placówek służby zdrowia (wszystkie częściowo, z wyjątkiem jednego szpitala polowego, który jest w pełni sprawny).⁽⁴⁴⁴⁾ Do dnia 7 maja 2025 r. zaatakowano 180 karettek pogotowia.⁽⁴⁴⁵⁾ Ataki na system opieki zdrowotnej w Strefie Gazy trwały nadal po zawieszeniu broni, a szpitale były nadal atakowane przez izraelskie siły bezpieczeństwa.

205. Spójna polityka Izraela polegająca na systematycznym niszczeniu placówek służby zdrowia i atakach na pracowników służby zdrowia zmusiła Palestyńczyków do życia bez dostępu do niezbędnej opieki medycznej, co spowodowało śmierć wielu Palestyńczyków i wyrządziło nieodwracalne szkody, zarówno fizyczne, jak i psychiczne, wielu innym osobom. Władze izraelskie nadal utrzymywały blokadę Palestyńczyków w Strefie Gazy, uniemożliwiając dostarczanie do niej sprzętu medycznego, środków medycznych i leków, a jednocześnie uniemożliwiając Palestyńczykom potrzebującym pomocy medycznej opuszczenie Strefy Gazy. Wielu lekarzy i pracowników służby zdrowia poinformowało Komisję, że pacjenci umierali z powodu załamania się systemu opieki zdrowotnej w Strefie Gazy. Na przykład pacjenci chorzy na raka umierali z powodu braku odpowiedniego leczenia⁽⁴⁴⁶⁾ a od 7 października 2023 r. czasami nie można było wykonywać operacji z powodu braku odpowiedniego sprzętu.

206. Trudności, z jakimi borykali się Palestyńczycy, pogłębiła odmowa władz izraelskich wydania Palestyńczykom z Gazy zezwoleń na wyjazd w celu leczenia do szpitali na Zachodnim Brzegu, w tym we Wschodniej Jerozolimie, lub w innych miejscach.⁴⁴⁷ W rezultacie wielu Palestyńczyków, w tym osoby, które już przed obecnym konfliktem wymagały opieki medycznej (np. pacjenci chorzy na raka), nie mogło uzyskać pomocy medycznej.

207. Komisja zwraca uwagę na przemoc reprodukcyjną wobec palestyńskich kobiet w Strefie Gazy. W szczególności Komisja odnotowuje zniszczenie kliniki Al-Basma IVF, największego centrum leczenia niepłodności w Strefie Gazy. Placówka ta została celowo zaatakowana i zniszczona przez izraelskie siły bezpieczeństwa, które zdawały sobie sprawę, że skutkiem takiego działania będzie częściowe uniemożliwienie Palestyńczykom reprodukcji.

⁴⁴³ Zob. powyżej, „Zabijanie członków grupy” oraz „Niszczenie placówek i oddziałów medycznych oraz uniemożliwianie dostępu do nich”.

⁴⁴⁴ <https://www.unocha.org/publications/report/occupied-palestinian-territory/gaza-humanitarian-response-update-8-21-june-2025>.

⁴⁴⁵ <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-288-gaza-strip>.

⁴⁴⁶ A/79/232, pkt 24.

⁴⁴⁷ Zob. powyżej, pkt 106.

w Strefie Gazy. Komisja stwierdziła, że zniszczenie kliniki było aktem przemocy reprodukcyjnej, który miał na celu nie tylko wyrządzenie fizycznej i psychicznej krzywdy Palestyńczykom, ale także zapobieżenie narodzinom Palestyńczyków w Strefie Gazy oraz częściowe zniszczenie Palestyńczyków w Strefie Gazy jako grupy. Komisja stwierdza, że atak miał na celu zniszczenie przyszłości Palestyńczyków, rozwoju tej grupy i jej samego istnienia.

208. Komisja stwierdza, że władze izraelskie były świadome, iż niszcząc system opieki zdrowotnej w całej Strefie Gazy, doprowadzą do zniszczenia Palestyńczyków jako grupy. Izraelskie siły bezpieczeństwa nie tylko zniszczyły system opieki zdrowotnej, ale także nadal zabijały i krzywdziły Palestyńczyków, celowo utrudniając im dostęp do tak potrzebnej pomocy medycznej i placówek medycznych. W związku z tym Komisja stwierdza, że systematyczne i całkowite zniszczenie systemu opieki zdrowotnej w Strefie Gazy, spowodowane oblężeniem pozabawienie Palestyńczyków niezbędnych środków medycznych oraz odmowa wydania wiz wyjazdowych Palestyńczykom najbardziej potrzebującym pomocy medycznej były częścią planu zniszczenia Palestyńczyków w Strefie Gazy poprzez uniemożliwienie im leczenia, powrotu do zdrowia i życia.

e. Przemoc seksualna i przemoc ze względu na płeć

209. Komisja stwierdza, że od 7 października 2023 r. izraelskie siły bezpieczeństwa dopuszczały się przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć wobec Palestyńczyków w Strefie Gazy, w tym gwałtów, tortur o charakterze seksualnym i innych form przemocy seksualnej. Jak szczegółowo opisano powyżej, takie zachowania były powszechne i systematyczne i spowodowały szkody związane z płcią.⁽⁴⁴⁸⁾ Na przykład palestyńscy mężczyźni i chłopcy byli poddawani napaściom seksualnym, w tym gwałtom, podczas gdy kobiety były często poważnie poniżane, co wywierało na nich szczególnie i poważny negatywny wpływ psychologiczny.

210. Komisja wysłuchiwała wielu palestyńskich ofiar, które podczas pobytu w areszcie padły ofiarą przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć. Na przykład izraelskie siły bezpieczeństwa były mężczyzn przebywających w areszcie i atakowały ich genitalia, często gdy byli oni nadszy. Jeden z aresztowanych stwierdził na przykład, że został pobity, a jego genitalia zostały tak mocno kopnięte, że zwymiotował i stracił przytomność.⁽⁴⁴⁹⁾ Podobnie izraelskie siły bezpieczeństwa dopuszczały się napaści seksualnej i molestowania wobec kobiet podczas pobytu w areszcie. Na przykład niektóre kobiety były fotografowane bez ich zgody i w poniżających okolicznościach, m.in. w bieliźnie przed mężczyznami-żołnierzami, a zdjęcia te były często publikowane przez izraelskie siły bezpieczeństwa w publicznych mediach społecznościowych.⁽⁴⁵⁰⁾

211. Izraelskie siły bezpieczeństwa dopuszczały się aktów przemocy seksualnej nie tylko po to, aby głęboko poniżyć bezpośrednie ofiary, ale także po to, aby publicznie upokorzyć Palestyńczyków jako grupę. Świadczą o tym treści publikowane przez izraelskich żołnierzy w mediach społecznościowych, w których bez skrępów pokazywali się, dopuszczając się aktów dehumanizacji Palestyńczyków.

212. Przemoc seksualna i przemoc ze względu na płeć wobec Palestyńczyków spowodowała nie tylko szkody fizyczne, ale także poważne szkody psychiczne poprzez skrajne poniżanie i upokarzanie ofiar, które miało miejsce od momentu aresztowania i przez cały okres przetrzymywania, w tym podczas przesłuchań i przeszukań. Co ważne, charakter i skala tych czynów nie potwierdzają i nie mogą uzasadniać twierdzeń Izraela, że jego operacje wojskowe były prowadzone w ramach samoobrony, w celu pokonania Hamasu i innych palestyńskich grup zbrojnych lub zapewnienia uwolnienia izraelskich zakładników.

213. Seksualny charakter ataków spowodował poważne i skrajne szkody fizyczne i psychiczne ofiarom, które będą miały wpływ na kolejne pokolenia Palestyńczyków. Komisja stwierdza, że przemoc seksualna i przemoc ze względu na płeć są wykorzystywane nie tylko jako kara wobec poszczególnych osób, ale także jako element zbiorowej kary mającej na celu rozbicie, upokorzenie i podporządkowanie całej ludności palestyńskiej. Komisja stwierdza zatem, że powszechne stosowanie przemocy seksualnej i

⁴⁴⁸ Zob. powyżej, „Poważne szkody spowodowane ciężkim znęcaniem się”.

⁴⁴⁹ A/79/232, pkt 64.

⁴⁵⁰ Zob. A/HRC/56/CRP.4, pkt 381 i 383.

przemocy na tle płciowym wobec Palestyńczyków w Strefie Gazy wskazuje na zamiar zniszczenia Palestyńczyków jako grupy.

f. Bezpośrednie ataki na dzieci

214. Komisja ponownie podkreśla, że w okresie od 7 października 2023 r. do 31 lipca 2025 r. spośród 60 199 zabitych Palestyńczyków 18 430 stanowiły dzieci, a dziesiątki tysięcy innych dzieci odniosło obrażenia fizyczne i psychiczne.⁽⁴⁵¹⁾ Ponadto organizacja Save the Children poinformowała, że w pierwszym tygodniu po wznowieniu przez Izrael operacji wojskowych w Strefie Gazy w dniu 18 marca 2025 r. zginęło więcej dzieci niż w jakimkolwiek innym tygodniu od dnia 7 października 2023 r.⁽⁴⁵²⁾ W czerwcu 2024 r. komisarz generalny UNRWA poinformował, że od 7 października 2023 r. średnio każdego dnia 10 dzieci traciło jedną lub obie nogi, a amputacje były wykonywane głównie bez znieczulenia z powodu blokady dostaw środków medycznych do Strefy Gazy.⁽⁴⁵³⁾

215. Co istotne, Komisja stwierdziła, że od 7 października 2023 r. dzieci były bezpośrednio atakowane na różne sposoby przez izraelskie siły bezpieczeństwa, w tym podczas ewakuacji, w schroniskach, a ostatnio w punktach dystrybucji GHF. Lekarze informowali Komisję, że leczyli dzieci z bezpośrednimi ranami postrzałowymi i snajperskimi, często w głowę i brzuch, co wskazuje, że izraelskie siły bezpieczeństwa celowo atakowały dzieci podczas operacji wojskowych w Strefie Gazy. W odniesieniu do ataków wzdłuż tras ewakuacyjnych i na wyznaczonych obszarach bezpiecznych Komisja stwierdziła, że izraelskie siły bezpieczeństwa miały wyraźną świadomość obecności palestyńskich cywilów, w tym dzieci. Niemniej jednak izraelskie siły bezpieczeństwa strzelały do cywilów, w tym dzieci trzymających prowizoryczne białe flagi, i zabijały ich.⁽⁴⁵⁴⁾ Niektóre dzieci, w tym małe dzieci, zostały postrzelone w głowę przez snajperów.⁽⁴⁵⁵⁾

216. Lekarze leczyli wiele dzieci z bezpośrednimi ranami postrzałowymi głowy i górnej części ciała, co wskazuje, że dzieci zostały postrzelone przez snajperów, drony lub quadcoptery. Rodzice informowali lekarzy, że dzieci były same, kiedy zostały postrzelone, lub że dorośli, którzy byli z nimi, nie odnieśli żadnych obrażeń. Komisja odwołuje się do ankiety przeprowadzonej wśród 65 ochotniczych pracowników służby zdrowia, którzy podzielili się swoimi doświadczeniami z Gazy od października 2023 r., a której wyniki opublikowano w The New York Times. Według ankiety, spośród 53 pracowników służby zdrowia, którzy często leczyli dzieci w sytuacjach nagłych w Gazie, 44 lekarzy, pielęgniarek i ratowników medycznych widziało wiele przypadków dzieci w wieku przedszkolnym, które zostały postrzelone w głowę lub klatkę piersiową.⁽⁴⁵⁶⁾ Na przykład jeden z chirurgów stwierdził, że w ciągu czterech godzin widział „sześć dzieci w wieku od 5 do 12 lat, wszystkie z pojedynczymi ranami postrzałowymi czaszki”. Anestezjolog stwierdził, że widział wiele dzieci i „rany postrzałowe często dotyczyły głowy. Wiele z nich miało nieuleczalne, trwałe uszkodzenia mózgu. Niemal codziennie do szpitala trafiały dzieci z ranami postrzałowymi głowy”. Komisja podkreśla również, że zgodnie z wynikami ankiety spośród 62 pracowników służby zdrowia, którzy regularnie pracowali z dziećmi podczas pobytu w Strefie Gazy, 52 lekarzy, pielęgniarek i ratowników medycznych zaobserwowało niemal powszechne zaburzenia psychiczne u małych dzieci, a niektóre z nich miały skłonności samobójcze lub mówiły, że chciałyby umrzeć. Chirurg ortopeda i chirurg ręki stwierdził: „Wiele z nich mówiło, że chciałyby, aby następna bomba po prostu je trafiła, aby położyć kres ich torturom”.

217. W odniesieniu do bezpośredniego kierowania działań przeciwko dzieciom w placówkach GHF, jak wspomniano powyżej, kilku lekarzy informowało komisarzy, że leczyli wiele palestyńskich

⁴⁵¹ <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-311-gaza-strip>.

⁴⁵³ <https://www.unognewsroom.org/teleprompter/en/2242/unrwa-press-conference-update-on-the-occupied-palestinian-territory-25-june-2024/6749>.

⁴⁵⁴ A/HRC/56/CRP.4, pkt 428; <https://www.aljazeera.com/news/2024/1/29/two-brothers-shot-by-israeli-forces-in-khan-younis-white-flag-ignored>; <https://www.itv.com/news/2024-02-02/gaza-two-young-brothers-shot-dead-while-carrying-white-flag>

⁴⁵⁵ Na przykład A/HRC/56/CRP.4, pkt 130, 213.

⁴⁵⁶ <https://www.nytimes.com/interactive/2024/10/09/opinion/gaza-doctor-interviews.html>.

dzieci, które zostały zastrzelone w placówkach GHF, w tym półtoraroczna dziewczynka, która została zastrzelona, gdy była w ramionach matki.

218. Od 7 października 2023 r. można zaobserwować wyraźny schemat postępowania, który wskazuje, że izraelskie siły bezpieczeństwa bezpośrednio atakowały dzieci w różnych okolicznościach z zamiarem ich zabicia. We wszystkich sprawach zbadanych przez Komisję żadne z dzieci nie stanowiło zagrożenia dla izraelskich sił bezpieczeństwa. Atakowanie dzieci pozwala wnioskować o zamiarze ludobójstwa ze strony władz izraelskich, ponieważ (i) szeroko zakrojone i celowe ataki na palestyńskie dzieci wskazują, że operacje wojskowe nie były prowadzone wyłącznie w celu pokonania Hamasu i innych palestyńskich grup zbrojnych, ani nie mogą w sposób uzasadniony przyczynić się do osiągnięcia innych deklarowanych celów, takich jak obrona państwa Izrael i zapewnienie uwolnienia izraelskich zakładników; oraz (ii) bezpośrednie i celowe ataki na palestyńskie dzieci miały na celu fizyczne zniszczenie tej grupy poprzez eliminację nie tylko dzisiejszych dzieci, ale także możliwości posiadania przez nie dzieci w przyszłości.⁽⁴⁵⁷⁾

219. Komisja stwierdza zatem, że powszechne i systematyczne atakowanie dzieci stanowi część strategii mającej na celu zniszczenie biologicznej ciągłości i przyszłego istnienia społeczności palestyńskiej w Strefie Gazy, a tym samym część planu zniszczenia Palestyńczyków w Strefie Gazy.

C. Wnioski

220. Na podstawie w pełni przekonujących dowodów Komisja stwierdza, że oświadczenia władz izraelskich stanowią bezpośredni dowód zamiaru ludobójstwa. Ponadto, na podstawie poszlak, Komisja stwierdza, że zamiar ludobójstwa był jedynym rozsądnym wnioskiem, jaki można było wyciągnąć na podstawie wzorca postępowania władz izraelskich. W związku z tym Komisja stwierdza, że władze izraelskie i izraelskie siły bezpieczeństwa mają zamiar ludobójstwa, polegający na całkowitym lub częściowym zniszczeniu Palestyńczyków w Strefie Gazy.

V. Bezpośrednie i publiczne podżeganie do ludobójstwa

221. Bezpośrednie i publiczne podżeganie do ludobójstwa jest czynem karalnym na mocy art. III lit. c) Konwencji w sprawie ludobójstwa. Aby czyn stanowił bezpośrednie i publiczne podżeganie do ludobójstwa, sprawca musi „bezpośrednio i publicznie” podżegać do popełnienia ludobójstwa i mieć taki zamiar. W związku z tym samo podżeganie jest przestępstwem. Nie musi ono prowadzić do popełnienia jakiegokolwiek aktu ludobójstwa, ale musi być rozumiane przez odbiorców jako „wezwanie do popełnienia ludobójstwa”.⁽⁴⁵⁸⁾

222. Bezpośrednie i publiczne podżeganie do ludobójstwa może być wyrażane poprzez przemówienia lub inne formy komunikacji werbalnej, materiały pisemne lub drukowane, materiały publikowane w mediach społecznościowych lub mediach audiowizualnych.⁴⁵⁹ Komisja zauważa, że należy wziąć pod uwagę kilka czynników, w tym kontekst społeczny i kulturowy, w jakim miały miejsce te działania, oraz ich potencjalny wpływ na docelowych odbiorców.⁴⁶⁰

223. W odniesieniu do *actus reus* „bezpośrednie podżeganie” niekoniecznie wymaga, aby podżeganie to było wyraźne, ale musi ono stanowić konkretną prowokację innych do popełnienia ludobójstwa, nawet jeśli jest to prowokacja domyślna, i nie może być niejasną sugestią.⁴⁶¹ „Bezpośredniość” podżegania powinna uwzględniać uwarunkowania kulturowe i językowe

⁴⁵⁷ Zob. ICJ, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Gambia przeciwko Mjanmie)*, wspólna deklaracja interwencyjna Kanady, Królestwa Danii, Republiki Francuskiej, Republiki Federalnej Niemiec, Królestwa Niderlandów oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, 15 listopada 2023 r., pkt 68–69.

⁴⁵⁸ ICTR, *Prokurator przeciwko Édouardowi Karemera i in.*, ICTR-98-44-T, Wyrok i kara, 2 lutego 2012 r., pkt 1593.

⁴⁵⁹ ICTR, *Prokurator przeciwko Jean-Paul Akayesu*, ICTR-96-4-T, Wyrok, 2 września 1998 r., pkt 559.

⁴⁶⁰ ICTR, *prokurator przeciwko Pauline Nyiramasuhuko i in.*, ICTR-98-42-A, wyrok (izba apelacyjna), 14 grudnia 2015 r., pkt 2678; *Prokurator przeciwko Ferdinandowi Nahimanowi i in.*, ICTR-99-52-A, wyrok (izba apelacyjna), 28 listopada 2007 r., pkt 700.

⁴⁶¹ ICTR, *Prokurator przeciwko Jean-Paul Akayesu*, ICTR-96-4-T, Wyrok, 2 września 1998 r., pkt 557.

treści oraz tego, czy odbiorcy takiego podżegania rozumieli jego implikacje.⁴⁶² „Publiczne podżeganie” oznacza, że podżeganie powinno mieć miejsce „w miejscu publicznym lub wobec ogółu społeczeństwa za pomocą takich środków, jak środki masowego przekazu, na przykład radio lub telewizja”.⁴⁶³ Media społecznościowe również byłyby uznawane za miejsce publiczne.

224. W odniesieniu do *mens rea* należy ustalić, że sprawca zamierza „bezpośrednio skłonić lub sprowokować inną osobę do popełnienia ludobójstwa” oraz że sprawca musi mieć konkretny zamiar popełnienia ludobójstwa.⁴⁶⁴

225. Komisja udokumentowała liczne oświadczenia i oceniła wybrane kluczowe oświadczenia trzech izraelskich urzędników w kontekście artykułu III(c) Konwencji w sprawie ludobójstwa. Komisja oceniła oświadczenia prezydenta Izraela, jako głowy państwa, oraz premiera i ministra obrony, dwóch najwyższych stanowisk w izraelskim rządzie i łańcuchu dowodzenia wojskowego. Wiele innych oświadczeń, niektóre silniejsze i wyraźniejsze niż te poniżej, wygłosili inni izraelscy politycy, w tym członkowie gabinetu lub mniejszej Rady Bezpieczeństwa lub gabinetu wojennego, osoby duchowne i przedstawiciele mediów.⁴⁶⁵ Niniejsza dyskusja koncentruje się wyłącznie na oświadczeniach trzech najwyższych rangą przywódców politycznych.

226. 9 października 2023 r. ówczesny minister obrony Izraela Yoav Gallant ogłosił całkowite oblężenie Strefy Gazy, twierdząc, że Izrael walczy z „ludzkimi zwierzętami” i musi „działać odpowiednio”.⁴⁶⁶ 10 października 2023 r. w przemówieniu skierowanym do izraelskich sił bezpieczeństwa Gallant stwierdził ponadto: „Strefy Gazy nie będzie już takiej jak dawniej. Nie będzie Hamasu. Zlikwidujemy wszystko. Jeśli nie zajmie to jednego dnia, zajmie to tydzień. Zajmie to tygodnie, a nawet miesiące, ale dotrzemy do wszystkich miejsc”.⁴⁶⁷

227. 13 października 2023 r. prezydent Isaac Herzog stwierdził: „Odpowiedzialność ponosi cały naród. Nieprawdziwa jest retoryka o cywilach, którzy nie byli świadomi i nie byli zaangażowani. To absolutna nieprawda. Mogli się zbuntować. Mogli walczyć z tym złym reżimem, który przejął władzę w Strefie Gazy w wyniku zamachu stanu”.⁴⁶⁸

228. Premier Netanjahu przywołał Amaleka w przemówieniu telewizyjnym wygłoszonym 28 października 2023 r., stwierdzając: „Musicie pamiętać, co Amalek wam uczynił, jak mówi nasza Święta Biblia. My pamiętamy i walczymy. [...] Nasze bohaterskie oddziały mają jeden nadrzędny cel: całkowicie pokonać morderczych wrogów i zagwarantować nasze istnienie w tym kraju. Zawsze mówiliśmy: nigdy więcej. Nigdy więcej jest teraz”.⁴⁶⁹ Podobnie w liście do izraelskich żołnierzy i dowódców biorących udział w wojnie z 3 listopada 2023 r. Netanjahu napisał: „Pamiętajcie, co Amalek wam zrobił... To jest wojna między synami światłości a synami ciemności. Nie ustąpimy z naszej misji, dopóki światłość nie pokona ciemności”.⁴⁷⁰ Przemówienie z 28 października 2023 r. zostało opublikowane na YouTube i rozpowszechnione na innych platformach społecznościowych; tylko na YouTube film ten uzyskał ponad 72 000 wyświetleń do kwietnia 2025 r.

229. Komisja zauważa, że oceniając wypowiedzi izraelskich urzędników, musi wziąć pod uwagę kontekst, w jakim zostały one wygłoszone. Należy zatem zauważyć, że wypowiedzi te zostały wygłoszone po atakach z 7 października 2023 r. w Izraelu, po rozpoczęciu przez siły izraelskie operacji wojskowych w Strefie Gazy. Oświadczenia te nie tylko były dehumanizujące i wyrażały nienawiść wobec Palestyńczyków, ale zawierały również bezpośrednie odniesienie do tego, na czym powinny polegać działania odwetowe Izraela, przypominając izraelskim żołnierzom historię Amaleka i Amalekitów, którzy

⁴⁶² ICTR, *Prokurator przeciwko Jean-Paul Akayesu*, ICTR-96-4-T, Wyrok, 2 września 1998 r., pkt 557.

⁴⁶³ ICTR, *Prokurator przeciwko Jean-Paul Akayesu*, ICTR-96-4-T, wyrok z dnia 2 września 1998 r., pkt 556.

⁴⁶⁴ ICTR, *Prokurator przeciwko Jean-Paul Akayesu*, ICTR-96-4-T, wyrok z dnia 2 września 1998 r., pkt 560.

⁴⁶⁵ Zob. np. <https://law4palestine.org/law-for-palestine-releases-database-with-500-instances-of-israeli-incitement-to-genocide-continuously-updated/>.

⁴⁶⁶ A/HRC/56/26, pkt 49.

⁴⁶⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=I9wx7e4u-xM>.

⁴⁶⁸ A/HRC/56/CRP.4, pkt 38.

⁴⁶⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=IIPkoDk6isc>.

⁴⁷⁰ A/HRC/56/CRP.4, pkt 41.

prześladował Izraelitów, zgodnie z Biblią. W Księdze Samuela Bóg mówi Izraelitom: „Idźcie teraz i zaatakujcie Amalekitów, i całkowicie zniszczcie wszystko, co mają; nie oszczędzajcie ich, ale zabijajcie zarówno mężczyzn, jak i kobiety, dzieci i niemowlęta, woły i owce, wielbłądy i osły”.⁽⁴⁷¹⁾ Odwołanie się do Amaleka miało szczególny wydźwięk dla religijnych syjonistycznych żołnierzy, których obecnie jest wiele tysięcy w izraelskich siłach bezpieczeństwa.

230. W odniesieniu do przemówienia Gallanta Komisja zauważa, że 10 października 2023 r. w przemówieniu skierowanym do żołnierzy ponownie użył on sformułowania „ludzkie zwierzęta”, ale tym razem Gallant odniósł się do bojowników Hamasu jako „ludzkich zwierząt”. Komisja stwierdza, że przemówienie z dnia 9 października 2023 r., wygłoszone w kontekście całkowitej blokady i embarga na dostawy i pomoc, było skierowane do całej ludności Gazy i mogło być w sposób uzasadniony tak odebrane i rozumiane. Ponadto Komisja stwierdza również, że Gallant wezwał do zbiorowej kary poprzez całkowite oblężenie i blokadę pomocy humanitarnej i innych dostaw w dniu 9 października 2023 r., ponieważ dzień później wyraźnie powiedział żołnierzom, że „wyeliminujemy wszystko”. Komisja stwierdza zatem, że oświadczenia te nie zostały wygłoszone wyłącznie w kontekście oblężenia, ale świadczą o bezpośrednim zamiarze popełnienia ludobójstwa poprzez publiczne wezwanie do eliminacji Palestyńczyków w Strefie Gazy.

231. Komisja zauważa, że oświadczenie prezydenta Isaaca Herzoga nie zawierało wyraźnego wezwania do ludobójstwa ludności palestyńskiej w Strefie Gazy. Należy jednak oceniać je w kontekście początku wojny, kiedy izraelskie siły bezpieczeństwa właśnie rozpoczęły operacje wojskowe w Strefie Gazy. W związku z tym stwierdzenie, że cały naród jest odpowiedzialny za atak z 7 października 2023 r., można racjonalnie interpretować jako podżeganie izraelskich sił bezpieczeństwa do atakowania Palestyńczyków w Strefie Gazy jako grupy zbiorowo odpowiedzialnej za atak z 7 października 2023 r. w Izraelu. Herzog stwierdził później, że „jest wielu, wielu niewinnych Palestyńczyków, którzy nie zgadzają się” z działaniami Hamasu. Komisja uważa jednak, że późniejsze wyjaśnienie miało na celu odwrócenie uwagi od odpowiedzialności za pierwotne oświadczenie. Komisja stwierdza, że w pierwotnym oświadczeniu z dnia 13 października 2023 r. Herzog jednoznacznie stwierdził, że wszyscy cywile w Strefie Gazy byli świadkami działań Hamasu, brali w nich udział i ponoszą za nie odpowiedzialność. Według Herzoga, gdyby ludność cywilna nie zgadzała się z takimi działaniami, mogła powstać i walczyć z Hamasem; zatem, zdaniem Herzoga, ponieważ cywile nie powstali przeciwko Hamasowi, wszyscy ponoszą taką samą odpowiedzialność. Warto zauważyć, że hasło „w Strefie Gazy nie ma osób niezaangażowanych” zostało następnie ogłoszone przez żołnierzy rozmieszczonych w Strefie Gazy i powtórzone w kilku miejscach publicznych.⁽⁴⁷²⁾ Amnesty International opublikowała zdjęcie, na którym widnieje hasło w języku hebrajskim na izraelskiej wieży strażniczej na Zachodnim Brzegu, a pod nim napis „Zniszcz Strefę Gazy” w języku angielskim.⁽⁴⁷³⁾

232. Chociaż bezpośrednie i publiczne podżeganie do ludobójstwa jest przestępstwem samym w sobie, niezależnie od tego, czy ktoś je popełnia, Komisja odnosi się jednak do działań izraelskich sił bezpieczeństwa w Strefie Gazy, które świętowały zniszczenie palestyńskiej własności. Izraelscy urzędnicy często nie prowadzili dochodzeń w sprawie niewłaściwego postępowania żołnierzy, a niewłaściwe postępowanie żołnierzy w terenie pozostawało w dużej mierze bezkarne. Te zaniedbania dowodzą, że działania i wykroczenia izraelskich sił bezpieczeństwa były w pełni zgodne z otrzymanymi rozkazami i odzwierciedlały prawdziwą motywację operacji wojskowej. Komisja stwierdza zatem na podstawie uzasadnionych przesłanek, że oświadczenia te nie tylko pozwoliły izraelskim siłom bezpieczeństwa na ciągłe lekceważenie ich zobowiązań wynikających z prawa międzynarodowego, ale także dodatkowo podsycaly żołnierzy do zabijania i ranienia Palestyńczyków w Strefie Gazy w ramach zemsty za atak z 7 października 2023 r. w Izraelu.

⁴⁷¹ 1 Księga Samuela 15,3, tłumaczenie New Revised Standard Version.

⁴⁷² Na przykład <https://www.instagram.com/p/C0iu9ZJoouQ/>;
<https://youtube.com/shorts/7pc2bL8tTC0?si=P27ZCaIckiqBCgw9>.

⁴⁷³ <https://www.amnesty.org/en/documents/mde15/8668/2024/en/>, str. 254.

233. W związku z tym Komisja stwierdza, że w odniesieniu do wyżej wymienionych przemówień i oświadczeń prezydenta Izraela Isaaca Herzoga, premiera Benjamina Netanjahu i ówczesnego ministra obrony Yoava Gallanta można stwierdzić „bezpośrednie i publiczne podżeganie do ludobójstwa” w rozumieniu art. III lit. c) konwencji w sprawie ludobójstwa. Komisja nie dokonała pełnej oceny oświadczeń innych izraelskich przywódców politycznych i wojskowych, w tym ministra bezpieczeństwa narodowego Itamara Ben-Gvira i ministra finansów Bezalela Smotricha, i uważa, że należy je również poddać ocenie w celu ustalenia, czy stanowią one podżeganie do ludobójstwa.

VI. Konsekwencje prawne dla państw i ich zobowiązania

A. Państwo Izrael

234. Zgodnie z Konwencją w sprawie ludobójstwa państwo-strona jest zobowiązane do zapobiegania ludobójstwu, niepopełniania ani niepodżegania do ludobójstwa oraz karania ludobójstwa. Państwo ponosi odpowiedzialność za działanie lub zaniechanie organu, którego postępowanie można przypisać temu państwu, za niepowstrzymanie ludobójstwa, za popełnienie lub podżeganie do ludobójstwa lub za nieukaranie ludobójstwa. Komisja odwołuje się do artykułów ILC dotyczących odpowiedzialności państw za międzynarodowe czyny bezprawne („projekt artykułów ILC”) i zauważa, że postępowanie każdego organu państwowego powinno być traktowane jako działanie tego państwa w świetle prawa międzynarodowego.⁽⁴⁷⁴⁾ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości potwierdził, że zasada ta ma charakter zwyczajowy i wiąże wszystkie państwa.⁽⁴⁷⁵⁾

235. Organem państwa może być podmiot lub osoba, w tym osoba sprawująca urząd, departament, komisja lub inny organ sprawujący władzę publiczną, w tym siły zbrojne ogólnie lub konkretna jednostka wojskowa. Aby uznać podmiot za organ państwa, pojęcia „podmiot” i „osoba” należy interpretować w najbardziej ogólnym znaczeniu, które obejmuje między innymi „organy rządu centralnego, [...] urzędników wysokiego szczebla lub [...] osoby odpowiedzialne za stosunki zewnętrzne państwa. Obejmuje to organy rządowe wszelkiego rodzaju lub klasyfikacji, sprawujące wszelkie funkcje i na każdym szczeblu hierarchii, w tym organy na szczeblu prowincji, a nawet lokalnym”⁽⁴⁷⁶⁾. Odpowiedzialność państwa może powstać, jeżeli organ państwowy dopuści się międzynarodowego czynu bezprawnego w ramach swoich oficjalnych kompetencji.

236. Komisja zauważa, że w przeciwieństwie do sprawy *Bośnia przeciwko Serbii*, nie ma międzynarodowego trybunału karnego, który wydałby orzeczenie w sprawie indywidualnej odpowiedzialności karnej za zbrodnię ludobójstwa w tej sytuacji. Komisja zauważa jednak, że odpowiedzialność państwa na mocy Konwencji w sprawie ludobójstwa nie zależy od uznania winy danej osoby na mocy międzynarodowego prawa karnego.

237. Jak wspomniano powyżej, izraelscy funkcjonariusze sił bezpieczeństwa dopuścili się fizycznych aktów ludobójstwa (art. II lit. a)–d) Konwencji w sprawie ludobójstwa) zgodnie z instrukcjami i pod kontrolą izraelskich przywódców wojskowych i politycznych, często w powiązaniu z oświadczeniami izraelskich polityków i przywódców wojskowych wydawanymi od dnia 7 października 2023 r. i zgodnymi z nimi. Komisja zauważa, że izraelscy przywódcy wojskowi i sądy mają uprawnienia do zapobiegania przestępstwom popełnianym przez izraelskie siły bezpieczeństwa oraz do karania za nie. Komisja ponownie podkreśla, jak wspomniano w poprzednich sprawozdaniach, że nie ma dowodów na to, że Izrael przeprowadził jakiegokolwiek prawdziwe dochodzenia, postępowania karne lub procesy dotyczące tych przestępstw.⁽⁴⁷⁷⁾

⁴⁷⁴ ILC, *Projekt artykułów dotyczących odpowiedzialności państw za międzynarodowe czyny bezprawne wraz z komentarzami*, 2001 r., art. 4.

⁴⁷⁵ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Spór dotyczący immunitetu prawnego specjalnego sprawozdawcy Komisji Praw Człowieka, opinia doradcza, I.C.J. Reports 1999*, s. 62, 29 kwietnia 1999 r., s. 87, ust. 62.

⁴⁷⁶ ILC, *Projekt artykułów dotyczących odpowiedzialności państw za międzynarodowe czyny bezprawne wraz z komentarzami*, 2001 r., art. 4, ust. 6 i 12.

⁴⁷⁷ Na przykład A/79/232, pkt 72; A/HRC/56/CRP.4, pkt 74 i 217.

238. Komisja doszła do uzasadnionego wniosku, że izraelscy przywódcy polityczni i wojskowi mają konkretny zamiar popełnienia ludobójstwa na Palestyńczykach w Strefie Gazy, na podstawie ich oświadczeń i wzorca postępowania osób podlegających ich dowództwu od 7 października 2023 r.

239. Komisja zbadała również strukturę dowodzenia izraelskiej armii, szczególnie w odniesieniu do kampanii wojskowej w Strefie Gazy. Komisja zauważa, że w siłach zbrojnych najwyższym dowódcą jest szef sztabu generalnego ⁽⁴⁷⁸⁾, który podlega ministrowi obrony i jest podporządkowany rządowi. ⁽⁴⁷⁹⁾ Minister obrony odpowiada zatem za bieżące działania sił zbrojnych, natomiast rząd izraelski odpowiada za strategię sił zbrojnych. ⁽⁴⁸⁰⁾ Komisja stwierdza, że izraelscy przywódcy polityczni i wojskowi odpowiedzialni za strategię wojenną ponoszą ostateczną odpowiedzialność za popełnienie czynów ludobójstwa przez członków izraelskich sił bezpieczeństwa. Komisja stwierdza, że izraelscy przywódcy polityczni i wojskowi są przedstawicielami państwa Izrael, dlatego też ich działania można przypisać państwu Izrael.

240. Komisja stwierdza zatem, że państwo Izrael ponosi odpowiedzialność za popełnienie ludobójstwa na Palestyńczykach w Strefie Gazy jako grupie, a mianowicie za czyny wymienione w art. II lit. a)–d) Konwencji w sprawie ludobójstwa: a) zabijanie członków grupy; b) powodowanie poważnych obrażeń ciała lub zdrowia psychicznego członków grupy; (c) celowe narzucenie grupie warunków życia mających na celu doprowadzenie do jej całkowitej lub częściowej fizycznej zagłady; oraz (d) stosowanie środków mających na celu zapobieganie urodzeniom w grupie.

241. Państwo może również ponosić odpowiedzialność za niepowstrzymanie lub nieukaranie ludobójstwa. ⁴⁸¹ Zgodnie z orzeczeniem Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości w sprawie *Bośnia przeciwko Serbii* państwo ma obowiązek zapobiegać popełnianiu zbrodni ludobójstwa, jeżeli w danej sytuacji „w sposób oczywisty nie podjęło wszystkich środków, które leżały w jego mocy i które mogły przyczynić się do zapobieżenia ludobójstwu”. ⁽⁴⁸²⁾ Trybunał stwierdził również, że „obowiązek zapobiegania i wynikający z niego obowiązek działania powstają w momencie, gdy państwo dowiaduje się lub powinno było dowiedzieć się o istnieniu poważnego ryzyka popełnienia ludobójstwa. Od tego momentu, jeżeli państwo dysponuje środkami, które mogą mieć odstraszący wpływ na osoby podejrzane o przygotowywanie ludobójstwa lub co do których istnieje uzasadnione podejrzenie, że mają konkretny zamiar (*dolus specialis*), ma ono obowiązek wykorzystać te środki w zakresie, w jakim pozwalają na to okoliczności”. ⁽⁴⁸³⁾ W dniu 24 stycznia 2024 r. Izrael został poinformowany o poważnym ryzyku ludobójstwa, co spowodowało powstanie jego obowiązku zapobieżenia mu.

242. Jak wspomniano powyżej, Komisja nie otrzymała żadnych dowodów na to, że Izrael podjął jakiekolwiek działania w celu zapobieżenia ludobójstwu lub ukarania za nie, w tym poprzez nieprzeprowadzenie żadnych prawdziwych dochodzeń lub postępowań karnych. ⁴⁸⁴ Wręcz przeciwnie, Komisja stwierdziła, że izraelskie władze, zarówno polityczne, jak i wojskowe, często usprawiedliwiała działania izraelskich sił bezpieczeństwa i wydawały oświadczenia zachęcające do takich działań, co prowadziło do

⁴⁷⁸ Izrael: Ustawa zasadnicza z 1976 r., Armia, art. 3(A), dostępna pod adresem <https://www.refworld.org/legal/legislation/natlegbod/1976/en/28150>.

⁴⁷⁹ Izrael: Ustawa zasadnicza z 1976 r., Armia, art. 3, dostępna pod adresem <https://www.refworld.org/legal/legislation/natlegbod/1976/en/28150>.

⁴⁸⁰ <https://www.lawfaremedia.org/article/israel-s-war-cabinet-a-brief-history-of-war-powers-and-institutional-ambiguity>

⁴⁸¹ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Bośnia i Hercegowina przeciwko Serbii i Czarnogórze)*, wyrok, *I.C.J. Reports 2007*, s. 43, 26 lutego 2007 r., pkt 383.

⁴⁸² Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Bośnia i Hercegowina przeciwko Serbii i Czarnogórze)*, wyrok, *I.C.J. Reports 2007*, s. 43, 26 lutego 2007 r., pkt 430 i 461.

⁴⁸³ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Bośnia i Hercegowina przeciwko Serbii i Czarnogórze)*, wyrok, *I.C.J. Reports 2007*, s. 43, 26 lutego 2007 r., pkt 431.

⁴⁸⁴ Na przykład A/79/232, pkt 72; A/HRC/56/CRP.4, pkt 74 i 217.

popęlnienia dalszych zbrodni. Obowiązek karania za popełnienie ludobójstwa powstaje w momencie popełnienia aktów ludobójstwa. Obowiązek ten wymaga od Izraela skutecznego prowadzenia dochodzeń i należytego karania czynów, które mogą stanowić ludobójstwo.⁴⁸⁵ Z zachowania władz izraelskich jasno wynika, że zbrodnie popełnione przez żołnierzy pozostawały w dużej mierze bezkarne, o czym świadczy usprawiedliwianie przez władze działań żołnierzy i dalsze zachęcanie ich do takich działań. W związku z tym Komisja stwierdza, że państwo Izrael nie zapobiegło popełnieniu ludobójstwa i nie ukarało za nie, zgodnie z wymogami art. I Konwencji w sprawie ludobójstwa.

243. Komisja stwierdza, że działania Izraela stanowią naruszenie jego zobowiązań wynikających z Konwencji w sprawie ludobójstwa, a mianowicie popełnienie ludobójstwa przez jego organy oraz niepowstrzymanie i nieukaranie popełnienia tego przestępstwa. Izrael ma obowiązek niezwłocznie (i) zaprzestać wszelkich działań, w tym operacji wojskowych, które są niezgodne z jego zobowiązaniami wynikającymi z Konwencji w sprawie ludobójstwa; (ii) zastosować się do wszystkich środków tymczasowych nakazanych przez Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości oraz podjąć wszelkie środki leżące w jego mocy, aby zapobiegać i karać wszelkie czyny objęte zakresem art. II lit. a)–d) Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa; oraz (iii) zapewnić pełną rekompensatę za szkody i krzywdy wyrządzone Palestyńczykom jako grupie w formie restytucji, odszkodowania i zadośćuczynienia. (⁴⁸⁶) Ponadto Komisja zauważa, że Izrael powinien zapewnić Komisji dostęp i zezwolić jej na wjazd do Strefy Gazy w celu zbadania zarzutów ludobójstwa, zgodnie z nakazem Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości.

244. W odniesieniu do przestępstwa bezpośredniego i publicznego podżegania do ludobójstwa Komisja stwierdza, że działania urzędników, jako przedstawicieli państwa Izrael, można przypisać państwu Izrael, a także uznać za przestępstwa indywidualne w świetle prawa międzynarodowego. Komisja stwierdza zatem, że Izrael ponosi odpowiedzialność na mocy art. III lit. c) Konwencji w sprawie ludobójstwa za bezpośrednie i publiczne podżeganie przez swoich urzędników do ludobójstwa na Palestyńczykach w Strefie Gazy jako grupie.

245. Artykuł IV Konwencji w sprawie ludobójstwa zobowiązuje państwa do karania osób, które dopuściły się bezpośredniego i publicznego podżegania do ludobójstwa, niezależnie od pełnionej przez sprawcę funkcji. W związku z tym Komisja podkreśla, że Izrael ma obowiązek przeprowadzenia dochodzenia i, w stosownych przypadkach, ukarania osób, w tym przywódców politycznych i wojskowych oraz funkcjonariuszy izraelskich sił bezpieczeństwa, które bezpośrednio i publicznie podżęgały inne osoby do ludobójstwa na Palestyńczykach w Strefie Gazy jako grupie.

B. Państwa trzecie

246. Obowiązek zapobiegania ludobójstwu i karania za nie dotyczy nie tylko państwa odpowiedzialnego, ale wszystkich państw-stron Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa, a także wszystkich państw zgodnie z międzynarodowym prawem zwyczajowym. W sprawie *Barcelona Traction* Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości uznał obowiązek *erga omnes* w zakresie zapobiegania ludobójstwu i karania za nie⁴⁸⁷ oraz orzekł, że Konwencja w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa zobowiązuje wszystkie państwa-strony do zapobiegania zbrodni ludobójstwa i karania za nią. (⁴⁸⁸) Nawet w przypadku braku wyraźnego nakazu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości wszystkie państwa mają obowiązek ocenić, czy doszło lub może dojść do naruszenia Konwencji w sprawie ludobójstwa, oraz podjąć kroki w celu określenia swoich zobowiązań w zakresie zapobiegania takim aktom i ich karania.

247. W dniu 26 stycznia 2024 r., w pierwszym z trzech nakazów dotyczących środków tymczasowych w sprawie *Republika Południowej Afryki przeciwko Izraelowi*, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości poinformował wszystkie państwa o prawdopodobieństwie popełnienia przez państwo Izrael ludobójstwa w ramach swoich operacji wojskowych.

⁴⁸⁵ MTS, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Bośnia i Hercegowina przeciwko Serbii i Czarnogórze)*, wyrok, *I.C.J. Reports* 2007, s. 43, 26 lutego 2007 r., 430.

⁴⁸⁶ ILC, *Projekt artykułów dotyczących odpowiedzialności państw za międzynarodowe czyny bezprawne, wraz z komentarzami*, 2001 r., art. 34–37.

⁴⁸⁷ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited*, wyrok, *I.C.J. Reports* 1970, s. 3, 5 lutego 1970 r., pkt 33–34.

⁴⁸⁸ Konwencja w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa, art. I.

w Strefie Gazy od 7 października 2023 r. Trybunał stwierdził, że „przynajmniej niektóre z praw, których dochodzi Republika Południowej Afryki i w odniesieniu do których domaga się ochrony, są uzasadnione. Dotyczy to prawa Palestyńczyków w Strefie Gazy do ochrony przed aktami ludobójstwa i powiązanymi zabronionymi czynami określonymi w art. III [Konwencji w sprawie ludobójstwa]”.⁽⁴⁸⁹⁾ Stwierdził on „realne i bezpośrednie ryzyko wyrządzenia nieodwracalnej szkody prawom uznanym przez Trybunał za uzasadnione”.⁽⁴⁹⁰⁾

248. Zwrócił między innymi uwagę na katastrofalne warunki życia w Strefie Gazy. W dniu 24 maja 2024 r. Trybunał potwierdził swoje wcześniejsze postanowienie, stwierdzając, że „obecna sytuacja wynikająca z izraelskiej ofensywy wojskowej w Rafah niesie ze sobą dalsze ryzyko nieodwracalnej szkody dla prawdopodobnych praw dochodzonych przez Republikę Południowej Afryki oraz że istnieje pilna potrzeba podjęcia działań, ponieważ istnieje realne i bezpośrednie ryzyko, że taka szkoda zostanie wyrządzona, zanim Trybunał wyda ostateczną decyzję”.⁽⁴⁹¹⁾ Nakazał Izraelowi „natychmiastowe zaprzestanie ofensywy wojskowej i wszelkich innych działań w prowincji Rafah, które mogą narazić społeczność palestyńską w Strefie Gazy na warunki życia mogące doprowadzić do jej całkowitej lub częściowej fizycznej zagłady”.⁽⁴⁹²⁾ Komisja podkreśla znaczenie tych nakazów zastosowania środków tymczasowych jako silnego sygnału dla innych państw o ich obowiązku zapobiegania ludobójstwu i karania za nie.

249. W związku z tym Komisja stwierdza, że od co najmniej 26 stycznia 2024 r., kiedy Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości nakazał podjęcie pierwszych środków tymczasowych, wszystkie państwa-strony Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa, a także wszystkie inne państwa, były świadome poważnego ryzyka, że zbrodnia ludobójstwa jest lub będzie popełniona. W związku z tym obowiązek zapobiegania ludobójstwu został uruchomiony ze względu na rzeczywistą lub konstruktywną wiedzę o bezpośredniej prawdopodobieństwie, że ludobójstwo jest lub będzie popełnione. Według Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, jeżeli państwa-strony są w stanie przyczynić się do zapobiegania ludobójstwu, są one zobowiązane do „wykorzystania wszystkich dostępnych im środków, aby w miarę możliwości zapobiec ludobójstwu”⁽⁴⁹³⁾. Odpowiedzialność może zostać poniesiona, jeżeli państwo-strona „w sposób oczywisty nie podjęło wszystkich środków, które były w jego mocy i które mogły przyczynić się do zapobieżenia ludobójstwu”⁽⁴⁹⁴⁾.

250. Zgodnie z zobowiązaniami ogłoszonymi w ramach Konwencji w sprawie ludobójstwa Komisja zauważa zatem, że państwa są zobowiązane do (i) zapewnienia, aby Izrael wykonał wszystkie nakazy dotyczące środków tymczasowych wydane przez Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości; (ii) współpracy w celu położenia kresu wszystkim działaniom Izraela w Strefie Gazy, które stanowią naruszenie Konwencji w sprawie ludobójstwa; (iii) podjęcia kroków w celu zapobieżenia zachowaniom, które mogą stanowić akt ludobójstwa zgodnie z Konwencją w sprawie ludobójstwa, w tym transferowi broni, która jest wykorzystywana lub może być wykorzystana przez Izrael do popełnienia aktów ludobójstwa; (iv) nieuznawania za zgodne z prawem operacji wojskowych w Strefie Gazy, które doprowadziły do naruszenia norm bezwzględnie obowiązujących (*jus cogens*), w tym ludobójstwa; oraz (v) prowadzenie dochodzeń i podejmowanie kroków w celu zapewnienia karania naruszeń norm bezwzględnie obowiązujących.⁴⁹⁵ Komisja zaleca, aby w celu wypełnienia tych

⁴⁸⁹ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa w Strefie Gazy (RPA przeciwko Izraelowi)*, wniosek o wskazanie środków tymczasowych, postanowienie z dnia 26 stycznia 2024 r., pkt 54.

⁴⁹⁰ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa w Strefie Gazy (RPA przeciwko Izraelowi)*, wniosek o wskazanie środków tymczasowych, postanowienie z dnia 26 stycznia 2024 r., pkt 74.

⁴⁹¹ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa w Strefie Gazy (RPA przeciwko Izraelowi)*, postanowienie z dnia 24 maja 2024 r., pkt 47.

⁴⁹² Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Stosowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa w Strefie Gazy (RPA przeciwko Izraelowi)*, postanowienie z dnia 24 maja 2024 r., pkt 50.

⁴⁹³ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Sprawa dotycząca stosowania Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Bośnia i Hercegowina przeciwko Serbii i Czarnogórze)*, wyrok, I.C.J. Reports 2007, s. 43, 26 lutego 2007 r., pkt 430.

⁴⁹⁴ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, *Sprawa dotycząca stosowania Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Bośnia i Hercegowina przeciwko Serbii i Czarnogórze)*, wyrok, I.C.J. Reports 2007, s. 43, 26 lutego 2007 r., pkt 430.

⁴⁹⁵ ILC, *Projekt artykułów dotyczących odpowiedzialności państw za międzynarodowe czyny bezprawne, wraz z komentarzami*, 2001 r., art. 41.

zobowiązania, państwa (i) interweniują w postępowaniu przed Międzynarodowym Trybunałem Sprawiedliwości w sprawie *Republika Południowej Afryki przeciwko Izraelowi*; oraz (ii) wspierają i w pełni współpracują z Biurem Prokuratora Międzynarodowego Trybunału Karnego w dochodzeniu dotyczącym sytuacji w Państwie Palestyńskim, mającym na celu promowanie międzynarodowej odpowiedzialności.

VII. Wnioski

251. Analiza Komisji zawarta w niniejszym sprawozdaniu odnosi się wyłącznie do ustalenia ludobójstwa zgodnie z Konwencją w sprawie ludobójstwa, ponieważ dotyczy odpowiedzialności państwa Izrael zarówno za niepowstrzymanie ludobójstwa, za popełnienie ludobójstwa na Palestyńczykach w Strefie Gazy od października 2023 r., jak i za nieukaranie ludobójstwa. Komisja zauważa również, że chociaż jej analiza ogranicza się do Palestyńczyków mieszkających w Strefie Gazy w okresie od 7 października 2023 r., to jednak budzi ona poważne obawy, że konkretny zamiar zniszczenia całej ludności palestyńskiej rozszerzył się na pozostałą część okupowanego terytorium palestyńskiego, tj. Zachodni Brzeg, w tym Wschodnią Jerozolimę, na podstawie działań podejmowanych tam przez władze izraelskie i izraelskie siły bezpieczeństwa, a także na okres przed 7 października 2023 r. Wydarzenia w Strefie Gazy od 7 października 2023 r. nie miały charakteru odosobnionego, jak zauważyła Komisja. Poprzedziły je dziesięciolecia bezprawnej okupacji i represji w ramach ideologii wymagającej usunięcia ludności palestyńskiej z jej ziem i zastąpienia jej inną.

252. Komisja stwierdza na podstawie uzasadnionych przesłanek, że władze izraelskie i izraelskie siły bezpieczeństwa dopuściły się i nadal dopuszczają się następujących czynów stanowiących ludobójstwo wobec Palestyńczyków w Strefie Gazy, a mianowicie (i) zabijanie członków grupy; (ii) powodowanie poważnych obrażeń ciała lub zdrowia psychicznego członków grupy; (iii) celowe narzucanie grupie warunków życia mających na celu doprowadzenie do jej całkowitej lub częściowej fizycznej zagłady; oraz (iv) stosowanie środków mających na celu zapobieganie urodzeniom w grupie.

253. W sprawie podżegania do ludobójstwa Komisja stwierdza, że prezydent Izraela Isaac Herzog, premier Benjamin Netanjahu i ówczesny minister obrony Yoav Gallant podżegli do ludobójstwa, a władze izraelskie nie podjęły działań w celu ukarania ich za to podżeganie. Komisja nie dokonała pełnej oceny oświadczeń innych izraelskich przywódców politycznych i wojskowych, w tym ministra bezpieczeństwa narodowego Itamara Ben-Gvira i ministra finansów Bezalela Smotricha, i uważa, że należy je również poddać ocenie w celu ustalenia, czy stanowią one podżeganie do ludobójstwa.

254. W odniesieniu do *zamiaru* popełnienia ludobójstwa Komisja stwierdza, że oświadczenia władz izraelskich stanowią bezpośredni dowód zamiaru popełnienia ludobójstwa. Ponadto Komisja stwierdza, że wzorzec postępowania stanowi poszlakowy dowód zamiaru ludobójstwa i że zamiar ludobójstwa był jedynym rozsądnym wnioskiem, jaki można wyciągnąć z całości dowodów. W związku z tym Komisja stwierdza, że władze izraelskie i izraelskie siły bezpieczeństwa miały i nadal mają zamiar ludobójstwa polegający na całkowitym lub częściowym zniszczeniu Palestyńczyków w Strefie Gazy.

255. Komisja stwierdza, że państwo Izrael ponosi odpowiedzialność za nieudane zapobieżenie ludobójstwu, popełnienie ludobójstwa oraz nieukaranie ludobójstwa wobec Palestyńczyków w Strefie Gazy.

VIII. Zalecenia

256. Komisja zaleca rządowi Izraela:

(a) Natychmiastowego zaprzestania ludobójstwa w Strefie Gazy i pełnego zastosowania się do tymczasowych środków Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości określonych w postanowieniach z dnia 26 stycznia, 28 marca i 24 maja 2024 r.;

(b) Natychmiastowe wprowadzenie całkowitego i trwałego zawieszenia broni w Strefie Gazy oraz zakończenie wszelkich operacji wojskowych na okupowanych terytoriach palestyńskich, które wiążą się z popełnianiem aktów ludobójstwa;

(c) Przywrócić, umożliwić i zapewnić nieograniczony dostęp wszystkim pracownikom Organizacji Narodów Zjednoczonych, w tym międzynarodowym pracownikom UNRWA, oraz wszystkim międzynarodowym agencjom koordynującym lub dostarczającym pomoc humanitarną na okupowanych terytoriach palestyńskich, w tym we Wschodniej Jerozolimie;

(d) Natychmiastowe zakończenie polityki głodzenia ludności i zaprzestanie dystrybucji pomocy żywnościowej za pośrednictwem Fundacji Humanitarnej w Strefie Gazy;

(e) Zapewnienie pełnego, nieograniczonego dostępu do pomocy humanitarnej na dużą skalę i poprzez wiele punktów dystrybucji w całym Strefie Gazy, w tym żywności, czystej wody, sprzętu medycznego i leków do wszystkich obszarów Gazy poprzez działania humanitarne prowadzone pod auspicjami ONZ;

(f) Zezwolenie na, ułatwienie i zapewnienie nieograniczonej ewakuacji medycznej Palestyńczyków ze Strefy Gazy do państw trzecich;

(g) Zezwolić, ułatwić i zapewnić zespołom ratownictwa medycznego nieograniczony dostęp do Strefy Gazy;

(h) Zezwolić Komisji na dostęp do Izraela i okupowanych terytoriów palestyńskich, w tym do Jerozolimy Wschodniej, w celu kontynuowania dochodzeń;

(i) Przeprowadzić dochodzenie i ukarać sprawców ludobójstwa i podżegania do ludobójstwa wobec ludności palestyńskiej w Strefie Gazy.

257. Komisja zaleca wszystkim państwom członkowskim:

(a) Wykorzystały wszelkie dostępne środki, aby zapobiec ludobójstwu w Strefie Gazy;

(b) Wstrzymanie transferu broni i innego sprzętu lub przedmiotów, w tym paliwa lotniczego, do państwa Izrael lub państw trzecich, w przypadku gdy istnieją podstawy, aby podejrzewać, że zostaną one wykorzystane w operacjach wojskowych, które wiążą się lub mogą wiązać się z popełnieniem ludobójstwa;

(c) Zapewnienie, aby osoby fizyczne i prawne na terytoriach i podlegających ich jurysdykcji nie były zaangażowane w popełnianie ludobójstwa, pomocnictwo w popełnianiu ludobójstwa lub podżeganie do popełnienia ludobójstwa, a także prowadzenie dochodzeń i ściganie osób, które mogą być zamieszczone w te zbrodnie zgodnie z prawem międzynarodowym;

(d) Ułatwianie dochodzeń i postępowań krajowych oraz podejmowanie działań (w tym nakładanie sankcji) wobec państwa Izrael oraz osób fizycznych lub prawnych, które są zaangażowane w popełnianie ludobójstwa lub podżeganie do ludobójstwa lub ułatwiają ich popełnienie;

(e) Współpracować z prokuraturą Międzynarodowego Trybunału Karnego w zakresie prowadzonych dochodzeń.

258. Komisja zaleca, aby prokurator Międzynarodowego Trybunału Karnego:

(a) W ramach trwającego śledztwa w sprawie *sytuacji w Państwie Palestyńskim* zbadał przestępstwo ludobójstwa w celu zmiany istniejących nakazów aresztowania i dodania go do przyszłych wniosków o wydanie nakazów aresztowania;

(b) zbadał udział urzędników wymienionych w niniejszym raporcie w celu uwzględnienia ich jako osób najbardziej odpowiedzialnych za zbrodnie międzynarodowe popełnione na okupowanych terytoriach palestyńskich.